M

Si quid etiam acciderit incomodi prop
ter iusticiam beati tamen estis. Ter
rore eorum nō absterreamini, neque
turbemini. Sed dominum deum sancti
ficate in cordibus vestris. Sitis
aut parati semper ad respondendum
cuilibet petenti, ut loquamini
de ea quā in vobis ē spe cum
mansuetudine et reuerentia con
scientiam habentes bonam ut
in hoc quod vobis detrahunt
tanq sceleratis, pudefiant qui incess
sunt vram bonam in Chro
conuersationem. Praestat enim
ut bene agentes si ita velit
Dei voluntas, malis affici
amini, quam male facientes.

DE EXPRESSO
Dei verbo.

AD SERENISSIMVM DOMINVM, DOMINVM SIGISMVNDVM AVGVSTVM, DEI GRAtia Regem Poloniæ, magnum Ducem Lituaniæ, Rußiæ, totius Prußiæ, Masouiæ, Samogitiæq; Dominum & hæredem &c. Dñm suum clementißimũ.

Reuerendißimi in Christo patris atq; Dñi, D. STANISLAI HOSII Episcopi VVarmieñ.

LIBELLVS VALDE VTILIS, AC HIS temporibus necessarius.

Cum Gratia & priuilegio Imp.

Anno dñi M.D. LIX.

SERENISSIMO PRINCIPI, ET DOMINO, Domino SIGISMVNDO Augu-ſto, Dei gratia Regi Poloniæ, magno Duci Lituaniæ, Ruſsiæ, Pruſsiæ, Maſo-uiæ, Samogitiæq; Dño & hæredi, Dño ſuo clemẽtiſsimo, STANISLAVS HOSIVS Epiſcopus VVarmi-enſis, orationes & obſequia ſua reuerenter com-mendat.

DE expreſſo Dei uerbo ut aliquid ad te ſcribere aggrederer, Sigiſmunde Rex Auguſte, fecit effrenata noſtri temporis hæreticorũ audacia, qui, quãuis ipſi mirabiliter inter ſe diſſecti, ſic il-

lud nihilominus certatim ad se singulæ sectæ rapiunt, sic sibi solis vsurpant, vt eius possessione, cùm alios oẽs, quotquot ab ipsis dissentiunt, tum Catholicos etiam & orthodoxos excludere conentur. Tanta enim est istorum hominum arrogantia, tanta sui obliuio, vt alios omnes stupidos, bardos, truncos esse, nec in scripturis videre quicquã: se verò solos sapere, se solos esse persuasum habeant, qui sint veram earum intelligentiam assequuti. Est ne autem verisimile, vbi tantus est animi tumor, tanta mentis inflatio, quòd ibi posit esse spiritus ille, qui nõ requiescit, nisi super humilem & mansuetum, & trementem sermones suos? Pręclarè dixit Sapiens: Vbi humilitas, ibi sapientia: ubi tumor & inflatio, ibi stultitia: dicẽtes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. In conuallibus, ut ait sanctus

Esaiæ 66.

Prouer.11

Roma.1.

sanctus

sanctus ille Rex & Propheta, nō in mō- Psalm. 103
tibus emittit gratiæ suæ fontes Deus.
Abscondit à sapientibus & prudentibus Math. 11.
mysteria sua, reuelat autem ea paruulis.
Itaq; nulli minus intelligunt, quid sit expressum Dei verbum, quàm qui de eo
maximè gloriātur, quiq; sic sibi solis illius intelligētiam arrogant, vt, quod est
in prouerbio, cornicum oculos cōfigere uelle videantur. Neq; verò nouū est
hoc: Proprium hoc semper fuit hæreticorum, de expresso Dei verbo gloriari,
sibiq; solis illud vendicare. Quin & ante Christum natum, quo alio, quàm verbi
Dei obtentu Pseudoprophetę populum seducebant? Cum Hieremias Propheta
tristia multa prædicaret, sicut alios Prophetas Dei, sic & illum, ijs ferè verbis præfari solitum legimus: Hæc dicit
dominus. An autem jisdem verbis præ-

 fatus

Hiere. 28. fatus nō est Ananias quoq; Pseudopropheta, cum longè diuersa falsò vaticinaretur: quem à se missum esse dominus negabat. Quem etiam alio loco sic de Pseudoprophetis istis loquentem audi-
Hiere. 14. mus: Falsò Prophetæ vaticinātur in nomine meo, non misi eos, & non præcepi eis, neq; loquutus sum ad eos: Visionē mendacem, et diuinationem fraudulentam, & seductionem cordis sui prophe-
Hiere. 23. tant vobis. Et alio loco: Nolite, inquit, audire verba Prophetarū, qui prophetant vobis, & decipiunt vos, visionem cordis sui loquuntur, & non de ore domini: Dicūt ijs, qui blasphemāt me: Lo-
Ibidem. quutus est dn̄s: Pax erit vobis. Ac paulò pòst, dicit eos furari verba sua. Quē locū Hierony. interpretatus: Sēper, inquit, imitatur mēdaciū veritatē, & nisi habuerit aliquam similitudinē recti, decipere non

nō poteſt innocētes. Quomodo igitur in priori populo mētiebantur Prophetæ, atq; dicebant: Hæc dicit dn̄s: Et, vidi dn̄m: Et, verbū domini factū eſt ad illū, ſiue illum: Sic hæretici aſſumunt teſtimo[illegible]ia ſcripturarū de veteri & nouo teſtamento, & furantur verba ſaluatoris vnuſquiſq; à proximo ſuo, Prophetis, & Apoſtolis, & Euangeliſtis, & aſſumunt linguas ſuas, vt cordis venena ore pronuncient. Præclarè Hieronymus cum prophetis illis mēdacibus cōfert hæreticos, & imitari dicit mendaciū veritatē. Sicut enim Prophetę Dei dicebāt: Verbum domini: Os domini loquutum eſt: Hęc dicit dominus: Ijſdem vocibus vtebantur & Pſeudoprophetæ. Sed quid vtriq; vaticinati ſint, nonnihil expedamus. Arguebant Prophetæ Dei peccata populi, ad reſipiſcentiā hortabātur, ſimul

ſimul imminere grauem indignationẽ Dei denunciabant, quòd eos gladio, fame, peſte conſumpturus, quòd ſeruitute duriſsima preſſurus, quòd ad internetionem eſſet deleturus. Contrà, mendaces illi, quos nõ miſerat dominus, neq; præceperat eis: Non videbitis, dicebãt, gladium, & fames non erit in vobis: Sed pacem verã dabit vobis dominus. Curabant, inquit Propheta, contritionem filiæ populi cum ignominia, dicentes: Pax, pax, & non erat pax. Et ſicut dicit alius Propheta, de mendacibus iſtis, qui dicebant: Ait dominus: cum dominus non eſſet loquutus. Conſuebant puluillos ſub omni cubito manus, & faciebant ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis, ad capiendas animas. Quàm fuit iſtorum diuerſa prædicatio? dum illi terrent, vt ſeruent: hi verò palpant, vt perdant. Interea

Hiere.14.

Hiere.6.

Ezech. 13.

terea

terea tamen vtriq; vaticinabãtur in nomine domini, de verbo domini gloriabantur vtriq;. An autẽ simillima non est nostri quoq; temporis Prophetarũ ratio? Quid aliud agũt, qui legitimè missi sunt à Catholica ecclesia, quàm quòd eadẽ illa populo annunciant, quæ Esaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Iohel, Ionas, & alij Prophetæ Dei olim annũciabant? Arguebant illi scelera populi: hortabantur, vt expergiscerentur ebrij, vt flerent, vt vlularent, terroresq; magnos denunciabant. Quos ita perterrefactos hortabantur, vt se conuerterent ad dominum, vt dignos pœnitẽtiæ fructus facerent, quò sic tota mente correctis, pœnas eis effugere liceret, quas dñs fuerat comminatus. Conuersis autem ad dominum in ieiunio, & fletu, & planctu, sic demum domini & misericordiã

annunciabant: ſimul vetabant, ne quis propter magnitudinem ſcelerum, veniam deſperaret, quoniã benignus eſt dominus & miſericors, patiens & multæ miſericordiæ, & præſtabilis ſuper malitia: Non vult mortẽ peccatoris, ſed magis vt conuertatur, & viuat: nec humanam imitatur impatientiam, ſed longo tempore noſtram præſtolatur pœnitẽtiam, vt, ſi nos dignos pœnitentiæ fructus fecerimus, pœniteat & ipſum ſuæ comminationis: & mala, quę denunciauit, nõ inferat, noſtręq; ſententiæ mutatione, mutetur & ipſe. Sic erectis in meliorem ſpem animis mortalium, ne fortè prædicata diuinæ clementiæ magnitudo, negligentes eos & ſecuros redderet. Vide quemadmodũ ſermonem ſuũ tẽperauerit: Quis ſcit, inquit Iohel, ſi cõuertatur, & ignoſcat deus, & relinquat

Ezech. 33.

poſt

post se benedictionem? Quasi dicat, inquit Hieronymus: Nos quidem hortamur, quod nostrum est, ad pœnitẽtiam, quòd ineffabiliter clementem esse Deũ nouimus: quoniam verò profundũ sapientiæ & scientiæ Dei nosse nõ possumus, sententiam temperamus, & optamus potius, quàm præsumimus, ignota nobis iri peccata. Hieronymũ verò sequutus Remigius Altisiodorensis episcopus, ante septingẽtos, plus minus, annos: Poterant illi, inquit, respondere, quia dñs patiens est, et multæ misericordiæ, sicut tu dicis, nõ est necesse ut affligamus nos, & agamus pœnitentiã, quia ipse miserebitur nostri, quicquid egerimus. At contrà Propheta: Quis hominum, inquit, scit si conuertatur à furore iræ suæ ad misericordiã? Imposibile est hominẽ scire. Melius est vt agẽtes pœniten-

nitentiam,mereamur veniam peccatorum assequi, & quòd post actam pœnitentiam remissione peccatorum adepta, tunc offeramus sacrificium, & libamen domino. Ad eundem modum ante quadringentos annos, enarrans eadem verba Rupertus Abbas Tuicensis: In ipsa, inquit, pœnitentia, cautos esse cupit, & securitatē tollit. Neq; diuersum sensit ab ijs ante trecētos prope annos, Albertus quoq;, non temerè Magnus appellatus, qui eadē verba explicās: Quāuis, inquit, certū sit, quòd cōtrito ignoscat Deus, tamē incertum est, utrum aliquis verè contritus sit. Ecclesiastici septimo: Videbit quòd corrigi non posit, quem ille despexit. 2. Machabeor. 9. Orabat scelestus dominum, à quo non erat misericordiā consequutus. Gene. 4. Cain quidem obtulit, sed Deus ad munera

nera eius non respexit. Nume. 19. Moyses de quibusdam dixit: Ne respicias ad sacrificia eorum. Hactenus Albertus. Vides quomodo Iohel prædicauerit, & quomodo iam inde à mille ducentis annis per longam sacerdotũ & episcoporum successionem, ad hanc ætatem usq; nostram, hæc illius verba fuerint intellecta. Neq; verò solus Iohel ita prędicauit, verùm & Daniel, cum Regi Nabuchodonosor somniũ suum exponeret, an eum grauiter initio non perterrefecit, cum, quæ mala euentura illi essent, prædicaret? Neq; tamen propterea statim desperare iussit, quin viam ostendit, qua pœnas, quas fuerat comminatus, effugere liceret: Placeat tibi, inquit, Rex consilium meum, peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum. His verbis, perter-

Cap. 4.

refacto, consolationis nonnihil attulit, neq; tamē securum eum esse voluit. Nō dixit, certò statue tibi remissa fore peccata: sed forsitan, inquit, ignoscet Deus delictis tuis. Quæ verba tractās Hieronymus: Cum Daniel, inquit, præscius futurorū de sententia Dei dubitet, rem temerariam faciunt, qui audacter veniā pollicētur peccantibus. Glossa verò ordinaria, intollerabilē esse dicit hāc istorū temeritatem. Sic itaq; Iohel, sic Daniel. Quid autem Rex ille Niniue, cum Ionas Propheta fore prædixisset, quòd post quadraginta dies Niniue subuertetur, indutus ipse sacco, & in cinere sedēs, an populum ad pœnitentiā hortatus nō est? vt operientur saccis homines & iumenta, vt clamarent ad dominū in fortitudine, vt conuerteretur vir à via sua mala, & ab iniquitate, quæ est in manibus

bus eorum. Num autem post eiusmodi conuersionem statim iubebat certum esse de venia? Nequaquam, sed sicut Iohel, sicut Daniel, sic & hic: Quis scit, inquit, si conuertatur, & ignoscat Deus. Quem locum exponens Hieronymus: Ideo, inquit, ambiguum ponitur & incertum, vt dum homines dubij sunt de salute, fortius agant pœnitentiam, & magis ad misericordiã prouocent Deũ. Quæ totidem verbis repetuntur à Remigio, et à Ruperto, & in glossa ordinaria, nunquã ut secus in ecclesia Dei Prophetarum horum verba quisquam interpretatus fuisse videatur. Quorum hunc prædicandi modum etiam Apostolos sequutus esse legimus. Sic enim Simonem Magum (qui donũ Dei existimabat pecunia possideri posse) Petrus affatus est: Pœnitentiam age ab hac nequi-

Acto. 8.

nequitia tua, & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui: Si fortè, inquit: Certum & securum esse non iussit. Hanc Prophetarum & Apostolorum doctrinam retinet adhuc Ecclesia Catholica, quæ terrorem peccantibus incutit, quo sic eos ad pœnitentiã prouocet: quam cum egerent, non eos propterea statim esse iubet absq; metu, quin à noxia securitate deterret potius modis omnibus, ac sperare quidem iubet in domino, & facere bonitatem: cæterum fiduciam certitudinemq́; remissionis peccatorum iactare, & in ea quiescere uetat. Quamuis enim de misericordia Dei, de promissis eius, de Christi merito, de sacramentorum virtute, & efficacia nemo pius debeat dubitare, tamen, dum seipsum quilibet, suamq́; propriam infirmitatem respicit, de sua gratia

Psalm 36.

tia formidare ac timere potest. Hæc est ecclesiæ Catholicæ prædicatio, cum Esaiæ, Hieremiæ, Ezechielis, Danielis, Iohelis, Ionæ: quin & petri apostoli prędicatione pulchrè congruens. Num autem cum ea cõsentiunt etiam ij, qui ante triginta hos annos discesserunt à nobis? quin ab ea potius ex Diametro, quod aiunt, distare vidẽtur. Quid enim aliud ij, quàm quod Ananias, quod Semeias, quod reliqui mendaces Prophetæ, quibus non erat loquutus dominus: Non videbitis, aiunt, gladium, non erit fames in vobis, sed pacem veram dabit vobis dominus: pax, pax subinde vociferantur, cum non sit pax, ac ingentem quandam securitatẽ annunciantes, multorum ànimas decipiunt. Docent enim, qualiacunq; sint opera nostra, dum tamen fixa firmaq; sit fides nostra, certos

nos esse salutis nostræ: quandoquidem opera Deus non respicit. Cũ aperta sint scripturæ verba, vbi de placato Niniuitis Deo loquitur: Vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala, & misertus est. Vidit Deus opera, dicit Propheta. Isti contrà: Non respicit Deus opera. Alius verò Propheta: Vide, inquit, humilitatem meam, & laborem meum, & dimitte vniuersa delicta mea. Et in alio psalmo: Vide humilitatem meam, & eripe me, quia legem tuam nõ sum oblitus. Vide, quoniã mandata tua dilexi domine, in misericordia tua viuifica me. Quæ verba enarrans Hilarius: Reseruans, inquit, omnia iudicio diuino, eripi se ob humilitatis meritum deposcit. Quẽ sequutus Ambrosius: Quasi is, inquit, qui humiliauerit cor suum, quasi is, qui plurimum laborauerit, ibi sibi

Ionæ. 3.

Psalm. 24

Psal. 118

ſibi dimitti peccata, deſiderat, hic erui ſe precatur. Ac nonnullis interiectis: Athleta bonus membra ſua monſtrat, vt ſuæ conuerſationis approbet diſciplinam, mõſtrat etiã tunc mẽbra ſua, quãdo poſt aliqua certamina grauiora, iterũ certare compellitur, vt iudex vidẽs feſſum corpus, nequaquã eum certare cõpellat. Et tu oſtende cordis tui humilitatem, vt titulos virtutis oſtẽdas, oſtẽde corporis tui certamina, vt dicas: Certamen bonũ certaui, curſum cõſummaui, & videns ſpiritualis iudex certaminis Agonem, coronam iuſtitiæ decernat, quoniam legem Agonis impleſti. Precatur Propheta Deum, vt reſpiciat humilitatẽ ſuã, laborem ſuũ, & quòd legẽ Dei nõ ſit oblitus, & quòd eius pręcepta dilexerit, quæ per nos etiã oſtẽdi Deo præcepit Ambroſius. At noſtri tẽporis

2. Tim. 4.

 Pſeu-

Pſeudoprophetæ, & Pſeudoeuangeliſtæ negant Deum opera noſtra reſpicere, negant de illis ei curæ quicquam eſſe: quicquid ſit de illis, certò nihilominus vnũquemq; ſtatuere debere, quòd gratis propter Chriſtũ peccata ſibi ſint remiſſa, quòd acceptus Deo, quòd vitæ ſit hæres æternæ: quandoquidẽ omnis iuſtitia, & ſanctitas noſtra, merum ſit peccatum, & res damnata: Contritio verò, vſq; eò nihil proſit, vt magis etiam faciat peccatorem. Quod ſi quem arrodit propter peccatum conſcientia, ſic eum reſponſare iubẽt: Quid peccatum, peccatum: attamẽ ego ſanctus ſum: Si ego probus non ſum, Chriſtus tamen probus eſt. Quaſi verò iam eſſe cuiuis improbo liceat, quoniam Chriſtus probus eſt? Huius iuſtitia nos iuſtos, huius probitate probos eſſe docẽt, etiáſi nõ modò

micam

micam nullam eius probitatis in nobis habeamus: verùm insuper omni flagitiorũ genere cooperti simus. Quò turpior es, ait vnus ex his, eò citius impertit gratiam Deus. Qui suos etiam ita dicere iubet: Peccata mea non meam cõscientiam, sed Christum premũt. Quid autem, an cum Hieremia Propheta nobis quoq; dicere non licebit: Stupor & mirabilia facta sunt in terra: Prophetæ Prophetabant mendacia, sacerdotes applaudebãt manibus suis, & populus meus dilexit talia. Reuera dilexit populus talia. Nam sic homines, mendaciũ prophetarũ istorũ blandis vocibus, tanquã Syrenarum dulcibus cantilenis, iam demẽtatos videre licet, vt si quis vera magis & salutaria, quàm quæ grata sint auribus eorum, & iucunda prędicare velit, explodatur. Itaq; non dubitant rudes

Cap. 5.

etiam asini, nonnunquam prophetis, quid vaticinari debeant, præscribere, & à quibus docendi veniunt, eos docere.

Esaiæ.30. Nolite, inquiunt, videre, nolite aspicere nobis, ea, quæ recta sunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.

Hierony. Solam fidem nobis prædicate, gehennæ flammas ne comminemini, sed promittite nobis regna cęlorum, vt post luxuriam & delicias, post incæstas nuptias, pandatur nihilominus nobis Paradysus. Quid nobis ostenditis viam domini, per quā non libenter ingredimur? quid replicatis nomen sancti Israel, quod nostri pectoris arcana nō penetrat? Vides, pientissime Rex, qualis eorum, qui se nostro seculo vocant Euāgelicos (cùm nihil cum Euangelio cōmune habeant) qualis contrà sit Catholicorum prædicatio. Nihil aliud illi, quàm credere iubent

bent vnumquemq;, certóq; ſtatuere, quòd ſit in gratia, quòd ſit indubitatus hæres regni cœlorum, quicquid ſit de operibus. Et cum hac inani ſua fiducia deducunt homines ad æterna gehennæ ſupplicia: Noſtri cõtrà: quamuis de domini miſericordia ſperare iubeant, ſecuros eſſe tamen homines vetant: ſimul monent, ne ſatis eſſe credãt, quòd à peccatis reſipuerint, niſi dignos etiam pœnitentiæ fructus fecerint, & quam profitentur fidem, eam ex operibus oſtenderint: Quod cum ad extremum illud iudicium ventum fuerit, non quæretur ex nobis, quid crediderimus, verũ quid credẽtes in corporibus noſtris, vel boni, vel mali geſſerimus. An autem alterutri diuinæ legis oraculis inſtructi non ſunt? quin de expreſſo Dei verbo gloriantur vtrique. Clamant vtrique:

Ver-

Math.3. Verbum domini, os domini loquutum est: Hæc dicit dominus. Proferunt scri-
Lucæ 13. pturas Catholici: Facite fructus dignos pœnitentiæ: Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Com-
Rom.8. pati oportet, si conglorificari: commo-
1.Tim.2. ri, si conuiuere: sustinere, si conregnare
Math.19. volumus. Si vis ad vitam ingredi, serua
Iohan.13. mandata. Si hæc scitis, beati eritis, si fe-
Rom.2. ceritis ea. Tu reddes vnicuiq; secundum
2.Cor.5. opera sua. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propria corporis, prout gessit, si-
Eccle.16. ue bonum, siue malum. Omnis misericordia faciet locum vnicuiq; secundum
Apoca.22 meritum operum suorum. Ego venio citò, & merces mea mecum est, reddere
Iohan.5. vnicuiq; secundũ opera sua. Procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionẽ vitę: qui verò mala egerunt, in resurrectionẽ iudicij.

iudicij. Nescit homo, vtrum amore, an odio dignus sit. Delicta quis intelligit? ab occultis meis mũda me. Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato? Verebar omnia opera mea, sciens, quòd nõ parceres delinquẽti. Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. De propitiato peccato noli esse sine metu. Ne dicas: Misericordia dñi magna est, multitudinis peccatorũ meorũ miserebitur. Misericordia enim et ira ab illo citò proximãt, & in peccatum respicit ira illius. Cum timore & tremore salutem vestrã operemini: Beatus homo, qui semper est pauidus: Qui sine timore est, non poterit iustificari. Hæ sunt, & complures aliæ scripturæ, quas longum esset omnes recensere, quibus tanquam expresso Dei verbo, probare conantur Orthodoxi,

Eccle. 9.
Psalm. 18.
Prouer. 20
Iob. 9.
1. Cor. 4.
Eccle. 5.
Philip 2.
Prouer. 28
Ezech. 1.

non ſatis eſſe, ſi quis credat ſibi remiſſa
eſſe peccata propter Chriſtum, ſe eſſe in
gratia, ſe eſſe hæredẽ vitæ æternæ, quic-
quid ſit de operibus ſuis: ſed ſicut ipſum
Lucæ 24. Chriſtũ pati prius oportuit, atq; ita de-
mum intrare in gloriam ſuam, ſic & nos
pati prius oportere, quàm ad illam glo-
1. Iohan. 2 riam perueniamus: oportere ſicut am
bulauit ipſe, ſic ambulare nos quoq;:
2. Petri. 1. oportere per bona opera certam facere
Lucæ 17. vocationem noſtram: & cum omnia fe-
cerimus, non propterea ſtatim ſecuros
eſſe debere, ſed vereri omnia opera no-
ſtra, & dicere, quòd ſerui ſumus inutiles,
vſq; eò etiam, vt ne de propitiato qui-
dem peccato ſimus abſq; metu. Profe-
runt autem & ſuas ſcripturas, qui ſegre-
gauerunt ſeipſos, & contrariam ſenten-
Marc. ult. tiam tuentur: Qui crediderit, & bapti-
Iohan. 3. ſatus fuerit, ſaluus erit. Sic Deus dilexit
mun-

mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitã æternam. Viriliter agite, nec paueatis ad aſpectũ eorũ. Viriliter age, & cõfortetur cor tuũ. Dicite puſillanimes, cõfortamini, nolite timere. Aſſumite vniuerſam armaturam Dei, vt poſsitis reſiſtere in die malo. Cui reſiſtite fortes in fide. Filium ſuum miſit in mundum, vt viuamus per eum. Cõmẽdat Deus charitatem ſuam erga nos, quòd cum adhuc eſſemus peccatores, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Dominus regit me, & nihil mihi deerit. Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecũ es. Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? In te domine ſperaui, non confundar in æternũ. Certus ſum, quia neq; mors, neq; vita, neq; Angeli, neq; vlla

Deut. 31. Pſalm. 26. Eſaiæ. 35. 1. Petri 5. 1. Iohan 4. Roma. 5. Pſalm 22. Pſal. eodẽ Pſalm. 26. Pſalm. 30. Rom. 8.

crea-

creatura poterit me separare à charitate

Iohan. 5. Dei. Omne quod dat mihi pater, ad me veniet, & eum, qui venit ad me, non eijciam foras. Quisquis inuocauerit nomē

Rom 10. domini, saluus erit. Omne quod natum

1. Iohan 5. est ex Deo, vincit mundum, & hæc est victoria nostra, quæ vincit mundum, fides nostra. Hæ sunt scripturæ, quas adfert Brentius ad confirmandam certitudinem suam, & inanem fiduciam. Verùm eius generis, vt ex pumice lac expresseris citius, quàm ex illis hoc, quod vult Brētiꝰ, elicueris. Vides itaq;, quàm sit vetus hoc, quòd de expresso Dei verbo gloriantur hæretici, cum etiam Hieremiæ & Ezechielis temporibus fuerit hoc vsitatū. Quid autē nato iam Christo, num idem factitatum non est? Notissima est euangelica illa historia, qua scribitur: Iesus simul vt fuit baptisatus, in deser-

In 2. Pericope apologiæ suę, cōtra Petrū à Sotto

Math. 4

desertum à spiritu ductus, & ibi à diabolo fuisse tentatus. Quibus autẽ alijs ille, quàm scripturarum armis cum Christo cõgressus est? Statuit eũ, dicit Mattheus, supra pinnaculum templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum, scriptum est enim, quia angelis suis mandauit de te, in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Quẽ locum tractans Ambrosius, valde salubriter admonet: Disce hîc quoq;, quia Sathanas trãsfigurat se in angelũ lucis; & de scripturis ipsis sæpe diuinis, laqueũ fidelibus parat. Sic hæreticos facit, sic euiscerat fidem, sic iura pietatis impugnat. Ergo nõ te capiat hæreticus, quia potest de scripturis aliqua exempla proferre, ne sibi arroget, quòd doctus videtur, vtitur & diabolus testimonijs scripturarum, nõ vt doceat, sed vt circum-

Psalm. 90

ſcribat & fallat. Tractat eundem locum longè pulcherrimè æqualis Ambroſij Vincentius Lirinenſis in illo aureo ſuo libello, quem inſcripſit, pro Catholicæ fidei antiquitate & vniuerſitate. Libet autem altius illius verba repetere, cum digna ſint, quæ non legantur modò, verumetiam ediſcãtur. Hîc fortaſſe aliquis interroget, inquit, an & hæretici diuinæ ſcripturæ teſtimonijs vtãtur. Vtũtur planè, & vehemẽter quidem. Nam videas eos volare per ſingula quæq; ſanctæ legis volumina, per Moſi, per Regnorum libros, per Pſalmos, per Apoſtolos, per Euangelia, per Prophetas. Siue enim apud ſuos, ſiue apud alienos, ſiue priuatim, ſiue publicè, ſiue in ſermonibus, ſiue in libris, ſiue in conuiuijs, ſiue in plateis, nihil vnquam pene de ſuo proferũt, quòd nõ etiam ſcripturæ verbis adum-

brare

brare conentur. Lege Pauli Samoſateni opuſcula, Priſciliani, Eunomij, Iouiniani, reliquarumq; peſtium, cernes infinitam exemplorum congeriem, prope nullam omitti paginam, quæ noui, aut veteris teſtamenti ſententijs fucata & colorata nõ ſit. Sed tãtò magis cauẽdi & pertimeſcendi ſunt, quantò occultius ſub diuinæ legis vmbraculis latitãt. Sciunt enim fœtores ſuos nulli ferè citò eſſe placituros, idcirco eos cœleſtis eloquij velut quodam aromate, aſpergunt, vt ille, qui humanum facilè deſpiceret errorem, diuina non facile contemnat oracula. Itaq; faciunt quod hi ſolent, qui paruulis auſtera quædam temperaturi pocula, prius ora melle circumlinunt, vt incauta ætas, cum dulcedinem præſenſerit, amaritudinem non reformidet. Quod etiam ijs curæ

eſt,

est qui mala gra mina, & noxios succos, medicaminum vocabulis præcolorant, vt nemo ferè vbi suprascriptum legerit remedium, suspicetur venenum. Idem deniq; & saluator clamabat: Attendite vobis à Pseudoprophetis, qui veniũt ad vos in vestitu ouium, ab intus autẽ sunt lupi rapaces. Quid est vestitus ouium? nisi Prophetarum & Apostolorũ proloquia, quæ ijdem ouili quadam synceritate, agno illi immaculato, qui tollit peccata mundi, tanquam vellera quædã texuerunt. Qui sunt lupi rapaces? nisi sensus hæreticorum feri & rabidi, qui caulas ecclesiæ semper infestant, & gregem Christi quaquà possunt dilacerant. Sed vt fallacius incautis ouibus obrepant, manente luporum ferocia, deponunt lupinam speciem, & sese diuinæ legis sententijs velut quibusdam velleribus

bus obuoluunt, vt, cum quisq; lanarum molliciem persenserit, nequaquam aculeos dentium pertimescat. Sed quid ait saluator? Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Id est, cũ cæperint diuinas illas voces, nõ iam proferre tantùm, sed etiã exponere: nec adhuc iactare solùm, sed etiam interpretari tunc amaritudo illa, tunc acerbitas, tunc rabies intelligitur, tunc nouitiũ virus exhalatur, tunc profanæ nouitates aperiuntur, tunc primũ scindi sepem videas, tũc transferri patrũ terminos, tunc Catholicam fidem cædi, tunc ecclesiasticũ dogma lacerari. Tales erant hi, quos percutit apostolus Paulus, in secunda ad Corinthios, dicens: Nam eiusmodi, inquit, pseudoapostoli, operarij subdoli, transfigurant se in apostolos Christi. Quid est, transfigurant se in apostolos Christi? Proferebant Apo-

 stoli

ſtoli diuinæ legis exempla, proferebant & illi. Proferebant Apoſtoli pſalmorũ authoritates, proferebãt & illi. Proferebant Apoſtoli ſententias Prophetarũ, & illi nihilominus proferebãt. Sed cum ea, quæ ſimiliter protulerant, interpretari nõ ſimiliter cœpiſſent, tunc ſimplices à ſubdolis, tunc infucati à fucatis, tũc recti à peruerſis, tũc poſtremò veri apoſtoli à falſis apoſtolis diſcernebantur. Et non mirum, inquit: ipſe enim Sathanas transfigurat ſe in angelum lucis, non eſt ergo magnũ, ſi miniſtri eius transfigurentur, ſicut miniſtri iuſtitiæ. Ergò ſecundum apoſtoli Pauli magiſterium, quotieſcũq; vel pſeudoapoſtoli, vel pſeudoprophetę, vel pſeudodoctores diuinę legis ſententias proferunt, quibus malè interpretatis, errores ſuos adſtruere conentur, nõ dubium eſt, quin authoris ſui

callida

callida machinamēta sectentur, quæ ille nunquam profectò cōminisceretur, nisi sciret, omnino nullam esse ad fallendum faciliorē viam, quàm, vt vbi nefarij erroris subinducitur fraudulentia, ibi diuinorū verborū prætendatur authoritas. Sed dicet aliquis: Vnde probatur. quòd sacræ legis exemplis diabolus vti soleat. Legat Euangelia, in quibus scribitur: Tunc assumpsit eum diabolus, id est, dominum saluatorem, & statuit eum supra pinnam templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum: scriptum est enim, quòd angelis suis mandauit de te, vt custodiāt te in omnibus vijs tuis. In manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidē pedem tuū. Quid hic faciet misellis hominibus, qui ipsum dn̄m maiestatis, scripturarū testimonijs appetiuit? Si, inquit, filius Dei es, mitte te deorsum. Quare?

Scriptum est enim, inquit. Magnopere nobis doctrina loci istius attendẽda atq; retinenda est, vt tãto euangelicę authoritatis exemplo, quando aliquos Apostolica seu Prophetica verba proferre contra catholicam fidem viderimus, diabolũ per eos loqui minimè dubitemus. Nam sicut tunc caput capiti, ita nunc quoq; membra membris loquuntur: membra scilicet diaboli, membris Christi: perfidi, fidelibus: sacrilegi, religiosis: hæretici postremò, catholicis. Sed quid tandẽ dicit? Si, inquit, filius Dei es, mitte te deorsum. Hoc est, Filius vis esse Dei & hæreditatẽ regni cœlestis accipere, mitte te deorsum, id est, ex istius te sublimis Ecclesiæ, quæ etiam templũ Dei, putatur, doctrina & traditione dimitte. Ac si quis interroget quempiam hæreticorum sibi talia persuadentem: Vnde

probas?

probas? vnde doces, quòd Ecclesiæ catholicæ vniuersalem & antiquam fidem dimittere debeã? Statim ille: Scriptum est enim. Et continuò mille testimonia, mille exempla, mille authoritates parat de lege, de psalmis, de apostolis, de prophetis, quib⁹ nouo & malo more interpretatis, ex arce catholica, in hæreseos barathrum infelix anima præcipitetur. Iam verò illis, quæ sequũtur, promissionibus, miro modo hęretici incautos homines decipere consueuerunt. Audent etenim polliceri & docere, quòd in Ecclesia sua, hoc est, in communionis suæ cõuenticulo, magna & specialis, ac planè personalis quædã sit dei gratia: adeò, vt sine vllo labore, sine vllo studio, sine vlla industria, etiamsi nec petant, nec quęrant, nec pulsent, quicunq; illi ad numerum suum pertinent, tamen ita diui-

 nitus

nitus dispensentur, vt angelicis euecti manibus, id est, angelica protectione seruati, nunquã possint offendere ad lapidem pedem suum, id est, nunquam scandalizari. Potuit autem Vincentius hic illustrioribus notis nostri temporis hæreticos depingere, quàm quibus eos hoc loco depictos esse videmus? Quid enim aliud est, quod magis per eos moliatur sathanas, quàm vt persuadere possit hominibus, vt mittant se deorsum? vt ab sublimis huius Ecclesiæ (quã ciuitatem supra montem positam vocat Christus) doctrina traditioneque se demittant? Quod simul vt persuasit, iam indubitatam est victoriam consequutus. Nam quoad aliquis ex hac sublimi ciuitate se non demiserit, quamlibet eum grauiter sathanas oppugnet, irriti tamen cadunt conatus eius omnes. Simul vt autẽ aliquis

quis miserit se deorsum, simul vt ab ouili discesserit, & à reliquo se grege segregauerit, euestigio præda fit lupo. Quamobrem in hac vna re neruos suos omnes intendit sathanas, vt homines adducat, quo se mittant deorsum, vt à sublimi ecclesiæ doctrina discedant, vt eius traditiones pro nihilo ducant, vt suum, aut cuiuscunq; tandem alterius priuatum spiritum potius, quàm Ecclesiæ totius, cui promissus est spiritus veritatis, sensum & consensum sequantur. Neq; desunt illi scripturæ, quibus id persuadere conetur: Scriptum est enim, inquit: In præceptis patrum vestrorum nolite incedere: Sine causa me colunt docentes doctrinas & mandata hominum. Quod, si vel vna aliqua in re persuaserit alicui, quo se mittat deorsum, & à maiorum præceptis & institutis, & ab eccle-

Ezech. 20.
Math. 15.

ecclesiastica traditio ne discedat, iam eũ in potestatem suam redactũ habet, iam nullo negocio perficit, quo magis indies atq; magis mittat se deorsum, nec vllum est doctrinæ genus tam ab omni pietate remotum, quo non facilè mentem illius imbuat. In hoc igitur vno, studiũ illius omne consumitur, vt homines assuefaciat mittere se deorsum, ac sensum & cõsensum totius Ecclesiæ, ne pili quidem facere: quin illi⁹ placitis aduersari maximè. Quod, cùm ab alijs hęreticis, tũ ab illo, qui dux eorũ fuit & àntesignanus, hoc nostro sæculo Martino Luthero, summa diligentia curatũ esse videmus. Quid enim aliud ille crepat in scriptis suis omnibus, quàm vt se mittant homines deorsum? vt ab ecclesia se pręcidant? vt eius placitis aduersentur? vt, si quid illa præceperit, in despectũ eius contraria faciant

faciāt omnia? Verbi gratia: Iubet ecclesia, vt ieiunes tempore quadragesimæ, vt sub festum Paschatis peccata tua confitearis, & ad Eucharistiæ sacramentum accedas. Quid hîc docet Lutherus? Quandoquidem sic ab Ecclesia constitutum est, ob hoc ipsum non faciam: & si non pręcepisset, vellem facere: faciam autem alio tempore, quo non præcepit, quando, & quomodo mea libera voluntas me tetigerit. Ad eundem modum, adiaphoron esse censet, eleuetur Eucharistia, nec ne. Sed quoniam sic Ecclesiæ visum est, vt eleuaretur, in despectum illius ab eleuatione docet abstinendum esse. Itidem sub vna quis, an sub vtraq; specie sumat Eucharistiam, pluribus in locis nihil referre scribit, quòd nihil sit ea de re tanquā necessarium à Deo præceptum. Interea tamē in eo libro, quem

inſcripſit, De formula Miſſæ: Si quo caſu, inquit, cõcilium ſtatueret, minimè omniũ nos vellemus vtraq; potiri, imò tum primum in deſpectum cõcilij, vellemus aut vna, aut neutra, & nequaquã vtraq; potiri, & planè eos anathema habere, quicunq; talis concilij authoritate potirentur vtraq;. Quid autẽ aliud concilium, quàm Eccleſiam repræſentat? in huius itaq;, ſancientis aliquid, deſpectũ, contraria potius omnia facere iubet, per non ignobile membrum hoc ſuum ſathanas: per quod etiã clamat nunc, mitte te deorſum. An enim is non mittit ſe deorſum, qui non hoc ſequitur, quod omnium eſt, quod catholicum eſt, quod orbis totius Chriſtiani conſenſu receptum eſt, & approbatum: ſed in eo libentius acquieſcit, quod vni alicui fanatico nõnunquã homini viſum eſt, qui quam-

libet

libet etiam cautus & prudens existimetur, tamẽ cũ de suo loquitur, nihil aliud, sicut ipsa veritas testatur, quàm mendacium loquitur. Potest autẽ aliquis magis mittere se deorsum, quàm si ab eo, qui est omnium, ad eũ, qui priuatus est, alicuius sensum, hoc est, à veritate prolabatur ad mendacium, quod homo de suo loquitur. Quam igitur cantilenam ipse per se Christo Sathanas occinebat in deserto, eandem nunc quoq; per mẽbra sua Christianis occinit, nec aliud vrget maiore studio, quàm vt mittant se deorsum, vt vniuersalem & antiquam Ecclesiæ catholicæ fidẽ dimittant. Pollicetur per ea nũc etiam, & docet, quòd in suæ communionis cõuenticulo, magna quædam & specialis, ac planè personalis dei sit gratia. Persuadet imperitis, si

Ioan. 8.

 quis

quis fidem ſuorum ſpecialem ſit amplexus, quòd is nō modò, ſi ſit bonis operibus deſtitutus omnibus, verumetiā nullo ſit flagitiorum genere nō coopertus, certus tamē eſſe debeat, ſe eſſe in gratia, ac futurum olim, vt tollant eum angeli manibus ſuis, & in cœlum rectà perducant, vt illorum protectione ſeruatus, ne leuiſsimè quidem ad lapidem ullum offendat, ſed eſſe apud Deum in gratia, ad finem vſq; vitæ ſuæ perſeueret. Hoc à ſuis ita certum haberi vult, & indubitatum, nullum vt ſcelus admitti poſſe putēt grauius, quàm ſi vel minima quis ei⁹ rei dubitatione tangatur. Quæ perſuaſio communis eſt omnibus hæreticis. Nam nō magis id à ſuis exigunt Lutherani, quàm à ſuis idē requirunt & Zuingliani, & Anabaptiſtę: cum interea non magis inter ſe diſsideant ignis & aqua, quàm

quàm istorum inter se pugnant dogmata: fieri vt nulla ratione poſsit, quin vel ij, vel illi, vel isti manibus dæmonum in barathrũ inferni præcipitentur potius, quàm vt suis eos manibus cęlestes angeli dignentur. Qui cum æquè sint omnes à Christi corpore sua voluntate præcisi, nihil commune cum eis cælestes Angelos habituros, certius est, quàm vt ambigere quisquam poſsit. Vidimus ergo iam, quemadmodum etiam Christum, expreſſo Dei verbo sathanas fuerit oppugnare conatus. An autem idem non fecit per membra quoq; sua contra eundem Christum filium Dei? An expreſſo Dei verbo demonstrare conatus nõ est, quòd Christus non modò nõ eſſet Propheta, verumetiam reus eſſet mortis? Legimus in Euangelio, quòd, cum audiſſent Christi sermones Iudęi, alij dixe-

Iohan. 7.

 runt,

runt, hic eſt propheta: alij verò, hic eſt Christus: neq; defuerunt interea, qui dicerent: Nunquid à Galilæa venit Christus? Nonne ſcriptura dicit, quia ex ſemine Dauid, & de Bethleem caſtello, vbi erat Dauid, venit Chriſtus? Ad Nicodemum verò phariſæi: Scrutare ſcripturas, aiunt, & vide, quia à Galilęa propheta non ſurgit. Nec eo cõtenti, quòd cum ſcripturis prolatis prophetam eſſe negaſſent, vociferabantur præterea: Nos legem habemus, & ſecundũm legẽ debet mori, quia filiũ Dei ſe fecit. Quis eſt qui non obſtupeſcat hæc legens? Legem & prophetas, contra legis & prophetarum authorem ac dominum, diaboli membra proferebant: &, ſicut ipſis videbatur, expreſſo Dei verbo, quòd non modò non eſſet propheta, verumetiam tanquam facinoroſus (aliquis) legis

Ioan. 19.

gis

gis transgressor dignus esset morte, demonstrabant. Quod si verò cōtra Christum ipsum, cùm adhuc inter homines versaretur, sic est non ab ipso Sathana modò, verumetiam à membris eius, scripturarum armis pugnatum, quid fieri putandum est misellis hominibus? aut quid erit, quòd Sathanas è scripturis persuadere se nō posse sperabit, qui Christum & nō esse prophetam, & esse mortis reum, è scripturis docere se posse persuasum habebat? Iam igitur & hoc planum factum est, quemadmodum ipsum etiam Christum Dei filium, in terris degentem, & per se, & per membra sua, scripturarum armis appetere Diabolus non dubitauit, &, quem ex illis produxit sensum, expressum Dei verbum haberi voluit. Quid autem Apostolos? Nūquid ijsdem armis aggressus nō est?

Hos

Hos verò maximè. Quid enim ſibi volunt illa Pauli verba: Eiuſmodi Pſeudoapoſtoli ſunt operarij ſubdoli transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti. Et non mirum: Ipſe enim ſathanas transfigurat ſe in angelum lucis: nō eſt ergo magnū, ſi miniſtri eius trāsfigurentur, ſicut miniſtri iuſtitiæ. Quàm graphicè Paulus depingit ſui tēporis Pſeudoapoſtolos? Nolebāt illi videri aliud, quàm Chriſtū, quàm euangelium prædicare. Quin ſicut Eccleſiæ Catholicæ doctrinæ noſtri temporis hæretici, ſic illi Pauli prædicationi, Euangelij nomen detrahere, ſibiq; viſi ſunt illud arrogare. Nunquid hoc apertè Paulus non ſignificat, cū ita ſcribit Galatis? Miror quòd ſic tam citò transferimini ab eo, qui vos vocauit in gratiā Chriſti, in aliud euangeliū, quod non eſt aliud, niſi ſunt aliqui, qui vos cōtur-

2.Cor.11.

Cap. 1.

turbant,& volunt conuertere Euangelium Christi. Quem locum enarrans, Pauli germanus interpres, Ioãnes Chrysostomus: Huiusmodi diaboli, inquit, fraus est, haudquaquam nudos proponere laqueos, quibus venetur homines. Etenim si dixissent: Discedite à Christo Galathæ, vitassent eos velut impostores & corruptores. Nunc verò sinentes eos in fide manere,& interim fraudi prætexẽtes Euangelij nomen, impunè, summaq; audacia perfodiebant domum, uidelicet ijs, quæ dixi, obtentis velamẽtis, per hæc nomina celantibus parietũ perfossores. Quoniã igitur illi suam imposturam, appellabant Euangelium, ipse etiam aduersus nomen repugnat &c. Vides quemadmodum etiam tũc, sicut nunc, fraudi suæ quidam nomen Euangelij prætexebant,& imposturam suam

Euãgeliũ appellabãt: quod ipsi docerẽt, nõ quod Paulus prædicaret, hoc Euãgelium videri volebãt, & sub huius honesto prætextu, fucum hominibus facientes, in eorum animos irrepere conabantur. Sic Sathan, ad illaqueandos homines, aliquo sẽper abutitur integumẽto: neq; statim, sicut vulgo loquuntur, ostẽdit cornua: sed scripturarum diuinarũ, sed verbi Dei, sed Euangelij nomen prætendit, quò facilius incautos in suas nassas pertrahat. Decet autem fideles non statim eiusmodi laruis moueri, neque, si quis imposturam suam vocet Euangelium, eo loco protinus eam habere debent. Ac meminit idem Paulus ad Thessalonicenses scribens, fuisse quosdam, qui per epistolam, tanquam à se missam, terrerẽt homines, quasi iamiam instaret dies Domini: cum tamen

2. Thess. 2

à

à Paulo nihil tale ſcriptum fuerit. Sed cum is in priore ſua ad eoſdem epiſtola ſcripſiſſet: Nos, qui viuimus, qui reſidui ſumus, in aduentu domini, non præueniemus eos, qui dormierunt, iſtis eius verbis alienum ſenſum hunc affingebant, cum ea Pauli mens fuiſſet nunquam. Sic etiam, ſuperſtite Paulo, Pauli verba ſecus quidam interpretari veriti non ſunt. Scribit autem hoc & Petrus apoſtolus de Pauli epiſtolis, quòd quædam in eis ſunt difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuam ipſorum perditionem. Si cum adhuc in terris degeret Paulus, inuenti ſunt, qui eius verba deprauarent & inuerterent, quid mirũ eſt, ſi tot ſeculis, poſtquàm ille mortuus eſt, idem hoc, de illis factitatum eſt, & fit etiam nunc? Quid autem illud fuerit,

quod indocti quidã, & instabiles in epistolis Pauli deprauare, siue peruertere sunt conati, docet in eo libro, quem inscripsit, de fide & operibus, Augustinus.

Cap. 14.

Rom. 3.

Cum enim scripsisset Paulus: Arbitramur hominem iustificari per fidem, sine operibus legis: Sic hæc verba quosdam indoctos & instabiles accepisse dicit, vt mala quadam securitate, cùm suam, tũ aliorum salutem perderent, dum ad salutẽ obtinendam, solam fidem sufficere putarent. Quam etiam causam fuisse narrat, quòd aliæ Apostolicæ epistolæ, Petri, Ioannis, Iacobi, Iudæ, contra sententiam hanc maximè dirigunt intentionem, vt vehemẽter adstruant, fidem sine operibus nihil prodesse. Sicut etiã ipse Paulus non qualẽlibet fidem, qua in Deum creditur, sed eam salubrem planeq; euangelicam definiuit, cuius opera

ex

ex dilectione procedunt: Et fides, inquit, quæ per dilectionẽ operatur. Vnde illam fidem, quæ sufficere ad salutem quibusdam videtur, ita nihil prodesse asseuerat, vt dicat: Si habeam omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Vbi autem hęc fidelis charitas operatur, sine dubio bene viuitur: plenitudo enim legis charitas. Hactenus Augustinus. Vide autem, quàm vetusta sit hæc hæresis, quæ solam fidem ad salutem sufficere dicit. Fuit enim adhuc illo Paulo superstite, quam, expresso Dei verbo, quod ille per electum suum vas Paulum apostolũ protulerit, probare quidam sunt conati, cum tamen hæc Pauli mens nunquam fuerit: sed, sicut scribit Petrus, indocti quidam & instabiles, sensum verborum illius peruerterint. Quid autem aliud,

Galath. 5.
1. Cor. 13.
Rom. 13.

per Deum immortalem, & auribus, & animis hominum nunc quoq; Sathan per membra ſua magis inculcare ſtudet, quàm quod (cum adhuc in terris Paulus verſaretur) per ſuos inculcabat? nimirum, vt ſolam fidem, & ad iuſtitiam, & ad ſalutem ſufficere perſuaſum habeant. Quod ſi tum Petrus queſtus eſt, inuerſa fuiſſe Pauli verba, quantò magis nunc idem quereretur, cum dogma hoc tam pernicioſum, tanta contentione aſſeritur, cum ingeruntur & auribus, & oculis hominum voces illæ peſtilentiſsimæ, Euangelium pati non poſſe, vt prędicetur de bonis operibus: ouiculam Chriſti horrere, vbi prædicari ea audit: Fidem nullum opus bonum poſſe iuxta ſe ferre: Qui bonis operibus cooperti ſunt, eos vix poſſe cœlum penetrare, quòd ea, iuſtificationem etiam conſequentia,

tia, ſint impura, cum opus optimè factum, ſit peccatum: Peſtilentes eſſe magiſtros, & radicem germinantem fel, qui in nouo Teſtamento conſcientias operibus vexant, nec eſſe ſimul in Eccleſia, fidei magiſtrum, & operum.

Huic tam impuræ doctrinæ, ſi nomen Euangelij prætendi Petrus nunc audiret: Si Paulus peſtilentiſsimos homines iactare ſe videret, quòd eam è ſuis epiſtolis hauſiſſent, in quibus conſtat illum tanto ſtudio bona opera nobis commendaſſe, & ad ea amplectenda, fideles omnes excitaſſe, quid vtrumq; dicturum, quid facturum exiſtimamus?

Verùm de ijs ſatis, nobis enim hoc loco nihil aliud, quàm hoc demonſtrare fuit propoſitum, quòd etiam Apoſtolorũ temporibus non defuerint, qui fraudi

ſuæ

suæ prætexerent nomē Euágelij, quiq́; ex ipsis Pauli verbis, dum sensum eorū peruertunt, contrariam Paulo doctrinā profiteri, minimè formidarent. Quod si verò scripturas contra scripturarum authorem Christum, si Pauli verba in prauum sensum detorta, cōtra Paulum ipsum producere sathanas, & ipse per se, & per membra sua veritus non est, quis iam erit, qui magnoperè miretur, si posterioribus sæculis maiori cum audacia id facere aggressus est? Vetustissimus est scriptor Tertullianus, ab Apostolorum temporibus nō ita longo interuallo disiunctus, is de præscriptionibus aduersus hæreticos, præclarum librum cō scripsit, in quo frequens illud in eorum ore fuisse refert: Quærite, & inuenietis: Scrutamini scripturas. Ac hortatur fideles, vt finem tamen aliquem esse quęrendi

rendi velint, simul fidem, exercitationi scripturarum præfert. Tandem ijs verbis vtitur: De scripturis agunt hæretici, de scripturis suadẽt: aliunde scilicet suadere possent de rebus fidei? nisi ex literis fidei. Venimus igitur ad propositum, huc enim dirigebamus & hoc præstruebamus ad locutionis præfationem, vt iam hîc de eo congrediamur, de quo aduersarij prouocant. Scripturas obtendunt, & hac sua audacia maximè quosdã mouent: In ipso verò congressu, firmos quidem fatigant, infirmos capiunt, medios cum scrupulo dimittunt. Mox docet, quid contra eos, quando scripturas obtendunt, faciendum sit. Hunc igitur, inquit, potissimum gradũ obstruimus, non admittendi eos ad vllam de scripturis disputationem. Si hæ sunt illæ vires eorum, an ne eas habere possint, despici

h debet

debet cui competat possessio scripturarum, ne is admittatur ad eas, cui nullo modo competit. Ne verò putaret aliquis hoc eũ propterea sic scribere, quòd causæ diffidat, illico subiungit: Hoc de consilio diffidentiæ, aut de studio aliter iucundæ constitutionis induxerim, nisi ratio cõstiterit in primis illa, quòd fides nostra obsequiuum Apostolo debeat, prohibenti quęstiones inire, nouis vocibus aures accomodare. Hæreticum post vnam correptionẽ conuenire, non post disputationẽ. Adeò interdixit disputatione, correptionẽ designans, causam hæretici conueniendi: Et hoc vnà, scilicet, quia nõ est Christianus, ne more Christiano semel & iterum, & sub duobus aut tribus testibus castigandus videretur: cũ ob hoc sit castigandus, propter quod non sit cũ illo disputandũ. Deinde, quo-

1 Tim 6.
Titum 3.
Math. 18.

quoniam nihil proficiat congreſſio ſcripturarũ, niſi planè, vt aut ſtomachi quis ineat verſionẽ, aut cerebri. Iſta Hæreſis non recipit quaſdã ſcripturas: &, ſi quas recipit, adiectionibus & detractionibus ad diſpoſitionẽ inſtituti ſui interuertit: &, ſi recipit, nõ recipit integras: Etſi aliquatenus integras præſtat, nihilominus diuerſas expoſitiones cõmentata, conuertit. Tantũ veritati obſtrepit adulter ſenſus, quantũ & corruptor ſtylus, variȩ prȩſumptiones neceſſariò nolunt agnoſcere ea, per quæ reuincũtur. His nituntur, quæ ex falſo compoſuerunt, & quæ de ambiguitate cœperunt. Quid promouebis exercitatiſsimè ſcripturarum, cũ ſi quid defenderis, negetur ex diuerſo, ſi quid negaueris, defendatur? Et tu quidem nihil perdes, niſi vocem in contentione: nihil conſequeris, niſi bilem

 de

de blaſphematione. Illi verò, ſi quis eſt, cuius cauſa in congreſſum deſcendis ſcri pturarum, vt eum dubitantem confirmes, ad veritatem, an magis ad hæreſes deuerget, hoc ipſo motus, quod te videat nihil promouiſſe, æquo gradu negandi & defendendi diuerſa parte ſtatutum. Certè de pari altercatione, incertior diſcedet, neſciens quam hereſim iudicet. Hæc vtiq; & ipſi habent in nos retorquere. Neceſſe eſt enim & illos dicere: à nobis potius adulteria ſcripturarum, & expoſitionum mendacia inferri, qui proinde ſibi defendant veritatem. Ergo non ad ſcripturas prouocandum eſt, nec in ijs conſtituendum certamen, in quibus aut nulla, aut incerta victoria eſt, aut parum certa. Nam etſi nõ ita euaderet collatio ſcripturarum, vt vtramq; partẽ ſiſteret, ordo verum deſide-

ſiderabat, illud prius proponi, quod nũc ſolum diſputandum eſt, quibus competat fides ipſa, cuius ſint ſcripturæ, à quo, & per quos, & quando, & quibus ſit tradita diſciplina, qua fiunt Chriſtiani. Ad eundem modum æqualis eius Clemens Alexandrinus: Quod ſi, inquit, propheticis quoq; ſcripturis vti, qui ſectantur hæreſes, auſi fuerint, primùm quidem non omnibus, deinde nec integris vtuntur, neq; vt dictat corpus & contextus prophetiæ, ſed, quæ ambiguè dicta ſunt, eligentes, in priuatas ſuas transferunt opiniones, ſparſim paucas voces carpentes veluti floſculos, nec quod ſignificatur per eas conſiderantes; ſed ipſa nuda dictione abutẽtes. In omnibus ferè verbis quæ proferunt, reperias eas ſolis nominibus inhærentes, ac ſignificata variantes. Quid autem ſcribi potuit meli-

 us?

us? quid ad rem, qua de agitur, accommodatius? quàm quod à viro doctissimo Tertulliano scriptũ legimus: Ostẽdit is, de scripturis agere, de scripturis suadere, scripturas hæreticos obtendere solitos fuisse: verùm interea monet, vt eis gradus hic obstruatur, néue admittantur ad vllam de scripturis disputationem, quòd scripturarũ ius illis nõ competat, cum in earum posſione catholici præscripserint. Simul Pauli testimonium producit, qui cum hæreticis confligendo, tẽpus terere vetat, quòd semper pugna pugnam, & disputatio disputationem pariat, nullus vt sit iurgijs & altercationibus finis futurus, si quis velit obstinatos vincere disputando: quòd nec eis verba desunt vnquam, & addit illis animos improbitas, ne pugnando fatigentur: vt longè præstet, omnem, quã

captare

captare videntur, digladiandi cū illis ansam defugere, & à pugnis istis verborū abstinere, cum non rarò verum illud fiat, quod quasi prouerbio celebratur: Nimium altercando veritas amittitur. Cæterùm quod à Tertulliano scribitur: Ista hęresis quasdam scripturas nō recipit, & quæ sequuntur, an dè nostri temporis hæreticis verissimè dici non potest? Quarū, qui primus fuit author, an is palàm, quod de Marcione scribit idem Tertulianus, machæra vsus non est, dū ad materiā suā cædem scripturarū cōfecit? Docuit is, fidem solam nobis & ad iustitiam, & ad salutē sufficere. Vidit hoc dogma suū cōsistere nō posse, si quam haberet authoritatē canonica Iacobi epistola, mox arrepta machæra, præcidit eā à libro suo: Nolo, inquit, eā habere in meis biblijs: satis pro imperio.

Marcion heretions

Vocat

Vocat autem biblia ſua, vt indicet, nihil ſibi commune cum ijs eſſe, quę ſunt Eccleſiæ catholicæ. Docuit idem orationes & ſacrificia pro defunctis eſſe ſupernes uacanea. Vidit huic doctrinæ ſuæ pàlàm aduerſari ſcripturam, quam pleriq; omnes veteres ſcriptores orthodoxi ex libro Machabæorum producunt: arripuit machæram, & hunc quoq; librum reſecuit. Docuit abſoluta neceſsitate fieri omnia, tam certos & ſecuros eſſe nos debere da gratia, deq; ſalute noſtra: pugnabant cum hac illius ſententia, quæ in libro ſapientiæ, & Eccleſiaſtico leguntur: præcidit & hos libros machæra ſua. Idem fecit de nonnullis alijs libris canonicis, ex quibus dogmata ſua confutari cernebat. Sic ille, quæ materiæ ſuæ non ſeruirent, eas ſcripturas non recipiebat: quin arrepta machæra, de biblijs ſuis reſecabat.

ſecabat. Quas verò ſcripturas recipiebat, nonne dum ex bonis Latinis mala facit Germanica, ſuis eas adiectionibus & detractionibus ad inſtituti ſui diſpoſitionem interuertit? Quod ei non à catholicis magis, quàm ab ipſis etiã ſectarijs crimini datur. Iam verò, ſi quas recipiebat integras, an diuerſas vel aduerſas potius, planeq; contrarias expoſitiones non eſt commentatus? Quod idem & à cæteris hæreticis fieri videmus, qui non ipſi minus inter ſe diuerſi, quàm catholicis aduerſi ſunt in ſcripturis interpretandis. Quod ſuo quoq; tempore, ſimiliter ab hæreticis factitatum fuiſſe Tertulianus meminit: A ſuis, inquit, ipſi regulis variant inter ſe, dum vnuſquiſq; proinde ſuo arbitrio modulatur, quæ accepit, quemadmodum ſuo arbitrio ille compoſuit, qui tradidit. Cum talibus igitur,

Vbi ſuprà

i qui

qui non, nisi quas ipsi volunt scripturas, recipiunt: quas autẽ recipiunt, adiectionibus & detractionibus ad instituti sui dispositionem interuertunt, aut diuersas expositiones commentati, conuertunt: Disputare Tertullian⁹ de scripturis prohibet, sed eos ad Ecclesiasticã traditionem remitti iubet. Cuius hanc sententiam Lutherus etiam ipse, quando cum Sacramentarijs & Anabaptistis ei res est, approbare videtur. Sed libet illius verba adscribere: Legimus, inquit, quid sancti patres in concilio Nicæno fecerint: Simul vt Arrianorum hæresim legi audiuerunt, exibilarũt eam vnanimiter, neq; dignati sunt eã audire, nec passi sunt, vt eam defenderent, sed condemnarunt eos euestigio, absq; vlla disputatione, tanquam manifestos blasphematores. Moses etiam in sua lege præcepit, vt tales falsi doctores lapidentur. Ad

In Psa. 82

eundem modum & hic non est multum disputandũ, sed inauditi, & indicta causa, condemnãdi sunt tales manifesti blasphematores. Sicut etiam præcepit Paulus ad Titum iij. debere hæreticum vitari post vnam atq; alteram admonitionem. Et Timotheo prohibet cõtentiones & disputationes, quæ nihil aliùd efficiunt, quàm quòd auditores perturbant. Nam tales cõmunes articuli totius Christianitatis, sunt iam satis auditi, declarati, & conclusi, scripto & confessione totius cõmunis Christianitatis. Sunt multis miraculis confirmati, sunt multo sanguine sanctorũ martyrum consignati, sunt omnium doctorum libris defensi, neq; deinceps vllius indigent magisterio aut artificio. Neq; tamen ex omni parte verum est, quod fecisse sanctos patres in concilio Nicæno narrat iste

 doctor

doctor Hyperbolicus, quasi condemnauerint Arrium inauditum & indicta

Lib.1.ca 9 causa. Quamuis enim extet apud Socratem & Nicæphorum epistola Nicęnæ synodi ad Alexandrinã Ecclesiam, Li.8.ca 24. & eos, qui in Ægypto sunt, & Lybia, & Pentaboli, in qua scribũt, quòd ne audire quidem impiam opinionẽ Arrij, mentisq; vecordiam, & blasphema verba sustinuerint: ex epistola tamen imperatoris Constantini, quę mox ibidem sequitur, satis liquet, quòd eius doctrina diligenter fuerit excusa. His. n. verbis vtitur Imperator: Sunt oĩa & dicta, & scripta diligenter examinata, quæ propter amphibologiam vel dissensionem, prætextum generare videbantur. Si diligenter omnia fuerunt axaminata, quî fieri potuit, vt non audiretur Arrius? Quamobrem quod scribunt patres, ne

audire

audire quidem se blasphema illius verba dignatos fuisse, fortassis hoc sensu rectius accipietur, quòd posteaquã semel eius doctrina fuit examinata, cum blasphemas ille suas voces nihilominus ingeminare pergeret, patres illum audire dignati non sunt, sed anathemate percusserunt. Nam quod auditus fuerit, indicat Socrates, quando scribit in eodem loco, significasse populo Alexandrino imperatorem, definitionem fidei non simpliciter ac temerè factam, sed multa cum inquisitione & examinatione dictatam esse, & quòd non quædam duntaxat dicta, quędam verò silentio pressa sint, sed quòd quæcunq; ad corroborationem dogmatis dici cõuenerit, in mediũ allata sunt, quodq́; non simpliciter determinatum, sed exactè primum inquisitum sit, & quæcunq; occasionem

 dissidij

dissidij & seditionis creare possent, ita sunt reiecta, vt contradici quicquã non posset. Itaq; vocat, inquit, Imperator cõ cordem Episcoporũ synodi sententiã, Dei sententiam, ac spiritui sancto tot pa trum concordem sententiam acceptum refert. Sozomenus quoq; (cũ dicit, quòd Episcopi asiduè conuenientes Arrium in mediũ adducebant, ac propositiones illius diligenter inquirebant: cauebant autem, ne in alterutram partem sententiam præcipitarent) satis manifestè declarat, Arrium auditum fuisse: Posteaquã verò diligenter eius causa fuit examinata, dubitandum non est, quòd is disputare longius permissus nõ fuerit. Sed illud interea verisimum est, quòd sicut semper ad disputandum hæretici prouocabant, nouasq; fides proferebant, sic ferè semper disputationes catholici defugie-

Li. 1. ca. 19

fugiebant, & in patrum fide libenter acquiescebant: quemadmodum apud scriptores Ecclesiasticæ historiæ, Socratẽ, Sozomenum, Victorem, Nizæphorũ videre licet: Qua de re semel synodi decretum intercesserat, vt in disceptationẽ iterum ea vocaretur, nunquam esse catholici permittendũ putauerunt. Scribit Athanasius, quòd Germinius, Auxentius, Valens, Vrsacius, Demophilus & Caius, chartulam quãdam suæ confessionis exhibuerunt, & eam synodis omnibus anteponi postulauerũt. Quid autem ad hæc catholici patres Arimini congregati? Nos, inquiebant, non quia fide indigeremus, huc conuenimus: (habemus enim sanã fidem) sed vt eos, qui veritati contradicunt, & noua molirentur, confunderemus. Si vos igitur, quasi nunc incipientes credere, ista scripsistis, non-

Li. 5 ca 10.
Li. 7. ca. 12
Lib. 2. de persecutione.
Li. 12. ca. 15.

In epistola de synodis Arimini & Seleuciæ congregatis.

nondum clerici haberi poteſtis, vt qui nunc rudimenta fidei condiſcere incipiant. Quod ſi eo animo, quo vos huc veniſtis, ſit omnium concordia, & hęreſes anathemate execremur, &, quæ patrũ ſunt, teneamus, ne poſthac captatæ conciliorum occaſiones obuerſentur, cum ſemel illi, qui Nicæę conuenerunt, omnia præoccuparent. Abſurdũ quiddã patribus illis viſum eſt, vt noua fides aliqua, ſiue fidei cõfeſsio produceretur, & in dubiũ ea reuocaretur, quam à ſuis maioribus accepiſſent: quam etiam ob cauſam, in Epiſtola, quã ad Conſtantiũ imperatorem ſcripſerunt, ijs eos verbis vſos fuiſſe refert: Supplicamus tuæ humanitati, vt benignis auribus, & ſereno vultu, noſtros legatos intuearis, neq; ad contumeliam mortuorum aliquid noui induci permittas, ſed nos ſinas in inſtitu-

Ibidem.

tis

tis decretisq; maiorũ permanere, quos magno ingenio, prudẽtia, & ſpiritu ſancto, oĩa feciſſe aſſeueramus. Certè res nouæ, quas iſti moliuntur, credentibus incredulitatem, incredulis crudelitatem inducunt. Quid autem facerent patres illi, ſi nunc viderent, modò non ſingulas ciuitates in Germania ſuam quamq; ſeorſum fidem, ſiue fidei cõfeſsionem adferre, & eam, reiecta fide maiorum, approbari velle, tanquam ij Chriſtiani nõ fuerint? Poteſt ne magis abſurdum aliquid, & magis impiũ cogitari? Scilicet, patres noſtri, Chriſtianam fidem ignorarunt? & nunc demum opera quorundam Chriſti perduelliũ Chriſtus nobis eſt cognoſcendus? Quamobrem laudãda eſt hæc Lutheri ſentẽtia, qui tales audiendos negat, verumetiã indicta cauſa condemnandos eſſe cenſet. Verùm ita,

vt, quam tulit legem contra Sacramentarios & Anabaptiſtas, eam patiatur ipſe quoq;: cũ præſertim ipſe ſit ille, quem iſti ſe ducem ſequutos eſſe profitentur: cum ipſe primus diſceſsionis author, cũ ipſe tot ſectarum pater ſit, quarum iam vix etiam numerum inire licet: quodq́; de Donato ſcripſit Auguſtinus, ſicut is Chriſtũ diuidere conatus eſt, ſic ipſum à ſuis quotidiana conciſione diuidi, hoc idem ipſi quoq; Luthero nunc eueniſſe videamus. Conatus eſt ille diuidere Chriſti corpus Eccleſiam, an à ſuis viciſsim quotidiana conciſione non diuiditur? Vt nihil dicamus de Sacramentarijs, de Anabaptiſtis, de Campanis, quos fortaſsis ad ſe pertinere Lutherus negabit, an Philippus, Brentius, Oſiander, Illyricus, de profeſſo Lutherani non ſunt? Quàm autem infenſæ ſunt in-

De agone Chriſtiano ca. 29.

ter

ter eos inimicitiæ? quàm acerbæ grauissimis de rebus dissensiones? An Philippum querentem non audimus, quòd cum ipse scripserit confessionem Augustanam, de tollendo nunc authore deliberatur? Hanc enim ad se rapiunt Illyricani, & ab ea Philippianos vnà cum authore suo conantur excludere: Quem cùm in alijs multis à magistri sui Lutheri placitis discessisse, tum in dogmate de Eucharistia, ad Caluini sententiam accessisse palàm iactat. Qua de re non obscurè Caluinus etiam ipse gloriatur. Iam in eo capite, quod summam esse volunt Euangelij, nimirum de iustificatione, immanè quantum inter se dissident Philippus & Brentius, cùm Osiandri sententiam hic tueatur, qua Philippiani nihil fieri posse putant execrabilius. Sic etiam inter ipsos

Lutheri discipulos de precipuis religionis nostræ dogmatibus parum cõuenit, de quibus pugnaciter inter se certant, & ipsi sibi sunt inuicem heretici, vt alijs eos elogijs ornare necesse nõ sit, quàm quibus ornãt ipsi se mutuo. Quare pati meritò debet, quam ipse tulit legẽ Lutherus, vt qui sunt eius doctrinæ sectatores, nulla cum illis ineatur disputatio, sed simul vt eos tales esse constiterit, statim indicta causa condemnentur, vt non de Zuinglianis magis, quàm de Lutheranis verum sit, quod à Lutheri discipulis dicitur, eos non stylo, sed sceptro magistratus coërcendos esse: cum presertim, non ferè quicquam adferant & hi, quod ante mille annos non fuerit hereseos cõdemnatum. Sed longius ab instituto digressi videmur, quamobrem vnde deflexit, eò redeat oratio. Demonstratum

est

eſt à nobis, quòd etiam illo tẽpore, quo floruit antiquiſsimus ille doctor Tertulianus, de ſcripturis agebant, de ſcripturis ſuadebant, ſcripturas obtẽdebant hęretici: quodq́; Tertulianus, eos ad diſputationem de ſcripturis admitti, & in eis certamen conſtitui vetat, verùm ad eccleſiaſticam traditionem remitti iubet. An autem & Cyprianus de inſidijs Diaboli nõ queritur? qui ſe tranſfigurat velut angelum lucis, & miniſtros ſubornat ſuos, velut miniſtros iuſtitiæ, aſſerentes noctẽ pro die, interitũ pro ſalute, deſperationem ſub obtẽtu ſpei, perfidiam ſub prętextu fidei, Antichriſtum ſub vocabulo Chriſti: vt dũ veriſimilia mẽtiuntur, veritatẽ ſubtilitate fruſtrẽtur. Nihil verius dici potuit, quàm quod à Cyrillo ſcriptum legimus: Omnes hæretici de ſcriptura diuinitus inſpirata ſui colligũt

De ſimplicitate prę latorum.

Epiſt. 18.

erroris occasiones, ea, quę à sancto spiritu rectè dicta sunt, sua malitia corrumpentes, & super sua capita flammã inextinguibilẽ excitãtes. Augustinus quoq; non aliunde natas esse dicit hæreses, & quędam dogmata peruersitatis illaqueantia animas, & in profundũ præcipitãtia, nisi cum scripturæ bonæ, intelligũtur non benè, & quod in eis nõ benè intelligitur, etiã temerè & audacter asseritur. Quam etiã ob causam, hæreticos Ambrosius ita describẽdos esse putauit: Hæretici, inquit, hi sunt, qui per verba legis, legem impugnant: Propriũ enim sensum verbis adstruunt legis, vt prauitatem mentis suæ, legis authoritate cõmendent. Sciens enim impietas authoritatem multum valere, fallaciã sub nomine eius componit, vt quia res mala per semetipsam acceptabilis esse non potest,

Tract. 18. in Ioannẽ.

In caput. 3. ad Titum

teſt, bono nominis cõmẽdetur. Qui fue runt in Carthaginẽſi cõcilio, quod erat per Agripinum congregatũ, cum, quod dant hæretici & ſchiſmatici, non eſſe verum baptiſma, dicerent, an id in ſcripturis ſanctis vbiq; declaratum eſſe non affirmabant, expreſſoq; dei verbo ſententiam ſuam ſibi probaſſe viſi ſunt? Quæ tamen Eccleſiæ authoritate poſtea fuit exploſa. Sed Vincentium Lirinenſem ea de re loquentem audiamus: Tanta, inquit, in patribus illis ingenij vis adfuit, tanta eloquentiæ flumina, tantus adſertorum numerus, tanta veri ſimilitudo, tanta diuinæ legis oracula, ſed planè nouo ac malo more intellecta, vt mihi oĩs illa conſpiratio, nullo modo deſtrui potuiſſe videatur, niſi ſola tãti molíminis cauſa, ipſa illa ſuſcepta, ipſa defẽſa, ipſa laudata nouitatis profeſsio deſtituiſſet.

In lib. ad Conſtantium.

Non

Non igitur illi diuinæ legis oraculis, ſed
eorũ vero ſenſu fuerunt deſtituti. Quã-
obrem rectè monet Hilarius: Meměto,
neminem hæreticorũ eſſe, qui ſe non ſe-
cundũ ſcripturas prædicare ea, quæ blaſ-
phemat, mentiatur. Hinc enim Mar-
cion verbũ Dei, cum legit, neſcit: hinc
Photinus hominem Ieſum Chriſtũ cum
loquitur, ignorat: hinc & Sabellius, dũ
quòd, ego & pater vnum ſumus, nõ in-
telligit, ſine Deo patre & ſine Deo filio
eſt: hinc & Montanus, per inſanas fœ-
minas ſuas paracletum alium defendit:
hinc & Manichæus, & Marcion legem
odit, quia litera occidit, & mundi prin-
ceps diabolus eſt. Omnes, ſcripturas ſine
ſenſu loquuntur, & fidem ſine fide præ-
tendunt. Scripturæ enim nõ in legendo
ſunt, ſed in intelligendo: non in præua-
ricatione, ſed in charitate. Quẽ ſequu-
tus

tus Hieronymus contra Luciferianos ſcribens: Neq; ſibi blandiantur, inquit, ſi de ſcripturarum capitulis videntur ſibi affirmare quod dicunt: cum & diabolus de ſcripturis aliqua ſit loquutus, & ſcripturæ non in legendo conſiſtant, ſed in intelligendo. Sic de Arrianis quoq; ſcribit Athanaſius: Si ea de cauſa, quòd voculas aliquot ſacræ ſcripturæ ab iſtis ſcriptas videant, arbitrentur blaſphemias benedictiones eſſe, prorſus futurū eſt, vt quū Iudæos noſtri temporis videant legem & prophetas euoluere, vnà cum Iudæis Chriſtū abnegēt: forſitan quoq; audientes Manichæos loqui particulas aliquot Euāgeliorum, inficiabuntur cū illis, & legem, & prophetas. Sin autem ex ignorantia ita æſtuant, & garriūt, diſcant è ſcripturis excogitatorem, inuentoremq; hæreſeon diabolum, metú ſuæ

Oratiōe 1. cōtra Arrianos.

 graue-

graueolētiæ ſcripturarū voces vſurpare, vt illis obtectus, aſperſos veneno ſuo ſimplices decipiat. Ita ení Euã decepit, ita etiã alios hæreticos in errorẽ abduxit, ita nunc quoq; Arrio perſuaſit, vt quaſi ſub ſpecie aduerſarij cõtra hæreſes loqueretur, quò melius falleret, ſuammetipſius hæreſim ſubijciẽs. Quẽ ſequutus Chryſoſtomus: Aperi, inquit, Arri ſepulchrum gutturis tui, impletū mortuis ſermonibus, non enim habes verbū illud viuificum, qui tuis rationibus factū illud & creátum fabricas. At ille ſtatim, cum accerſitur, à ſcripturis dicendi facit initium. Verùm tu vt fidelis, ne timueris eum, cum videris ipſum è ſcripturis loquentem. Nam & diabolus cum accederet Chriſtum & tentaret eum, per ſcripturas loquutus eſt cū eo, dicẽs: Si filius dei es, mitté te deorſum: Scriptum

In ſermone aduerſ. hæreticos Tomo 3.

tum eſt enim: Quia angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiāt te in omnibus vijs tuis, & in manibus portabunt te. Cōſtat autem, Arrium quadraginta ſcripturarum loca produxiſſe, quibus adſtruebat, filium non eiuſdem eſſe cum patre ſubſtantiæ, nec aliud vel ipſe crepabat, vel ſectatores eius, quàm ſcripturas, quàm Euangelium, quàm expreſſum dei verbum. Ad ſcripturas ſubinde prouocabat, nec aliunde ſecum, quàm de ſcripturis agi permittebat. Cum Auguſtino congreſſurus Maximinus, hanc ei diſputandi legem præſcripſit, vt, ſi quid de diuinis ſcripturis protuliſſet, id audire neceſſe haberet. Eæ verò voces, inquit, quæ extra ſcripturam ſunt, nullo caſu à nobis ſuſcipiuntur, cum ipſe dominus moneat nos, & dicat: Sine cauſa colunt

Aug. lib. 1. contra Maximinum.

 me,

me, docentes mandata & præcepta hominum. Ad eundem modum egit Macedonius quoq;, ſicut ex eo ſermone, quem de ſpiritu ſancto ſcripſit Gregorius Nazianzenꝰ, colligere licet. Neq; ſecus rē geſsit Neſtorius: Nam is, expreſſo Dei verbo, Mariam Ieſu matrem fuiſſe, atq; ideo nudū hominem tantùm peperiſſe, demōſtrare ſe putabat, cum Ieſu matrem in ſcripturis Canonicis aliquoties eam appellatam eſſe conſtet, nuſquā autem Deipara ſit vocata. Quam etiam ob cauſam, vocem hanc, tanquam alienam à ſcripturis, explodendam, & Mariam Chriſtiparam tantùm, non a utem Deiparam eſſe, dicendam cenſuit. Itidē & Eutiches, cum duas in Chriſto naturas eſſe negaret, expreſſo Dei verbo ſibi niti videbatur, & ſubinde quærebat ex Catholicis, in qua ſcriptura iacent duæ

natu-

naturæ? Ego, inquit, à sanctis scripturis non didici de duabus naturis: ac de rebus eiusmodi se solas inquirere scripturas vociferabatur, tanquam sanctorum patrũ doctrinis & expositionibus firmiores. Quorsum autẽ attinet in re manifesta, plura verba facere? cum nihil dici possit verius, quàm quod scriptum est ab Augustino: Nõ posset error oboriri palliatus nomine Christiano, nisi de scripturis non intellectis. Neq; enim aliunde tentare audet diabolus, quemadmodum apud Origenem quoq; legimus, quàm ex diuinis scripturis. Quem, cũ produxisset Origenes illa psalmi verba, proferentem: In manibus portabunt te &c. Vnde tibi, inquit, Diabole hoc scire, quòd ista scripta sunt? Nunquid legisti Prophetas, vel diuina eloquia cognouisti? Licet tu taces, ego pro te respondeo.

Homil. 31. in Lucam.

Legisti, nõ vt ipse ex lect ione sanctorũ melior fieres, sed vt simplicitate (eos, qui amici sunt) literæ interficias. Scis, quia si de alijs eis voluminibus loqui volueris, nõ decipies, neq; habere poterũt authoritatem assertionis tuæ. Sic legit scripturas Marcion, vt diabolus, sic Basilides, sic Valẽtinus, vt cum diabolo dicerent saluatori: Scriptum est enim &c. Si quando testimonia de scriptura audieris, vide, ne statim loquenti acquiescas, sed cõsidera illum, cuius sit, ac cuius sententiæ, cuius sit voluntatis, ne fortè simulet sanctum se esse, quod non est, & venenis infectus hæreseos, sub ouis pelle lupus latitet, ne fortè loquatur in eo diabolus de scripturis. Hæc Origenis admonitio nobis in imo pectore recondenda est, ne quando excidat, vt, ne statim, si scripturas proferat aliquis, ac de

expresso

expreſſo verbo dei glorietur, omni ſpiritui credamus. An ſoli ſunt hoc noſtro ſæculo Lutherani, qui tam confidẽter expreſſum dei verbum iactando, noſtras aures obtundunt? An idem ſibi pari ac maiori etiam confidentia non arrogant Sacramentarij? Quo nam alio Caluin⁹, quoties cũ Lutheranis illi res eſt, quàm ad ſcripturas prouocat? Quid eſt, quod minus ferre queat, quàm cũ æquè à Lutheranis, atq; à Chriſtianis patrũ & conciliorum authoritatem obijci ſibi videt? Quid autem? An remiſsius id fit ab Anabaptiſtis? ex quibus quendam ſic patrem cœleſtem alloquentem legimus: Certè, hac in re non poſſum decipi: Verbo tuo pater cœleſtis credidi, illudq; ſuſcepi per ſpiritum ſanctum, vt certum veritatis verbum. Ac paulò poſt: Ego ſcio certò & firmiter,

firmiter, quòd hæc mea doctrina, quod
eſt verbum Dei, in die recti iudicij, non
ſolùm dominos & principes, non ſolùm
mundum, ſed ipſos etiam angelos iudi-
cabit. An hic tibi minus certus eſſe vi-
detur, doctrinam ſuam expreſſum eſſe
Dei verbum, quàm aut Lutherus, aut
Caluinus? cum tamen & huius, & Lu-
theri, & Caluini verbum, expreſſum ſit
verbum diaboli. Quorſum autem ad
extremum res redit? Stupor & mirabi-
lia: dum ſic vnaquæq; ſecta verbum ad
ſe Dei rapere, ſibiq́; ſoli veram illius in-
telligentiam arrogare conatur: Natum
eſt nouum quoddam prophetarum ge-
nus, qui nō ſunt veriti, ſcripturarum au-
thoritate, ſcripturis authoritatem omnē
detrahare. En quò perduxit rem tandē
Sathanas. Poſteaquā eò miſeros mor-
tales adduxit, vt quam quiſq; doctrinā

eſſet

esset amplexus, eam expressum esse dei verbum certò sibi persuaderet, nec vllis rationibus ab ea se deduci pateretur. Iam igitur hoc est constitutum, quòd nullus ferè fuit vnquam hæreticorum, qui suum errorem scripturis non confirmaret: quiq; suam opinionē, dei verbum nō esse diceret. Et clamat hoc quidem res ipsa, nihil vt opus vlla demonstratione fuerit, sed testatur hoc tamen princeps etiam nostri temporis hæreticorum: qui propterea nomē hoc etiam ad extremū, scripturam sacram esse consequutam scribit, quòd vocatur liber hęreticorū, quòd ex ea ducunt originem omnes hæreses. Quorsum autem hæc, dicet aliquis? Num tu Dei verbum extenuare, num omnem ei authoritatem detrahere conaris? An hæc ita multa propterea produxisti, vt ostenderes, hę-

m reticum

reticum esse, si quis testimonio scripturarum vteretur? Procul à nobis absit, vt vel cogitemus hæc, quæ sunt ab homine Christiano aliena; quin quod ab Hilario dictum est olim, idem & nos dicimus: De intelligentia hæresis est, non de scriptura. Sensus, non sermo, fit crimen. Nihil scriptura sanctius, nihil augustius, nihil secundum Deum omni veneratione dignius. Verùm quid esse potest tam sanctum, quo non in perniciem hominum, humani generis hostis abutatur? Non est, quod quisquam existimet, qui verba Dei loquuntur, qui diuinæ legis oracula proferũt, quòd eorum ora semper Deus aperiat. Annotauit hoc doctissimus Origenes, quòd non rarò, qui Dei verba loquuntur, eorum ora diabolus etiam aperiat. Qui mendacium loquitur, inquit, certum est quòd diabolus

Lib. 2 de Trinit.

Homi 3. in Exodũ.

Ioan. 8.

aperit

aperit os eius, vt mendacium loquatur. Sed quomodo poteſt, inquis, loqui mē-dacium, qui ſcripturarum teſtimonia profert? quas à ſpiritu ſancto proficiſci, qui ſpiritus eſt veritatis, à quo manat omne verum, nemo pius dubitat. Breuis eſt ad hæc & expedita reſponſio: In ſcripturis quidem ipſis, quas diuinitus inſpiratas eſſe ſcimus, nullum eſſe poteſt mendacium: cæterùm in ſenſu, quem adfert homo, de quo ſcriptū eſt: Omnis homo mendax. Qui mendacium eſſe poſſe negauerit, quid is aliud, quàm dei vocem negare, ſimul mendacij ſpiritum ſanctum arguere videbitur? Quid igitur, dicet aliquis? Si omnis homo mendax, num igitur quicquid homo loquitur, quicquid etiam ex diuinæ legis oraculis profert, mendacium eſt?

Pſal. 115.

 Abſit.

Absit. Non hoc dico. Qui sciam igitur, quando loquitur mendacium? Docebit nos hoc ipsa, quæ mentiri non potest, veritas. Qui loquitur, inquit, mendaciū, de suo loquitur. Nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatū: Si quid autem habet homo veritatis & iustitiæ, à Deo habet. Is igitur loquitur veritatem, qui non de suo, sed de Deo loquitur. Dices iterum: An non loquitur de Deo, qui Dei verba, qui scripturarum testimonia recitat? Atqui iam audiuisti, non semel à me dictum, quòd etiam Diabolus testimonia scripturarum recitat, neq; tamen propterea veritatem loquitur, quia de suo loquitur. Quid est hoc, de suo loquitur? Suum scripturę, non Dei sensum adfert. Hoc autem est hæreticum esse, sicut iam ex Ambrosio docuimus, proprium sensum verbis adstruere legis, &

per

per verba legis, legem impugnare. Sed quomodo discernam, quando suũ quis proprium, quando verò Dei sensum adfert? Docebit hoc nos celeberrimus Ecclesię doctor Augustinus, qui sic Deum alloquitur: Veritas tua, nec mea est, nec illius, aut illius, sed oĩm nostrûm, quos ad eius communionem publicè vocas, terribiliter admonens, vt nolimus eam habere priuatam, ne priuemur ea. Nam quisquis id, quod tu ad fruendum omnibus proponis, sibi propriè vendicat, & suum vult esse, quod omniũ est, à communi propellitur ad sua, hoc est, à veritate ad mendacium: qui enim loquitur mendacium, de suo loquitur. Iam ne intelligis, quis de suo, hoc est, quis mendacium loquatur? Veritas non est huius, aut illius, sed est omniũ. Omnes ad eius communionem Deus publicè vocauit.

Lib. 12. Confess. cap. 25.

Ioan. 8.

 Quis-

Quisquis ergo, quod publicum est, facit priuatum: quisquis, quod omniũ est per charitatem, id sibi proprium vendicat, & suum esse vult per contentionem, is de suo loquitur, mendacium loquitur. Veritas enim alibi non est, quàm apud omnes, hoc est, in Ecclesia catholica: quamobrem, quicũq; singulares aliquos intellectus exquirit, insolitos & hactenus inauditos sensus excogitat, nouas & solitarias opiniones adfert, etiam si sexcenta proferat è scripturis testimonia, quandoquidem ea non omniũ, hoc est, nõ eo, qui receptus est in Ecclesia catholica, sensu vult intelligi, sed suũ illis proprium sensum adstruit, de suo loquitur, atq; ideo mendacium loquitur. Veritas enim non est apud vnum aliquem, sed apud omnes, hoc est, in Ecclesia catholica, cui sanæ scripturarum intelligentiæ

lux

lux à Deo promissa est, nullũ vt certius argumentũ esse queat, aliquem de suo, hoc est, mendacium loqui, quàm si quis ab huius sensu & cõsensu recesserit, quãlibet is multa diuinæ legis oracula recitet, expressum diaboli verbum proferre potest, expressum Dei verbũ proferre non potest. Nam qui Dei verba loquũtur extra Ecclesiam, eorum ora diabolũ aperire certũ est, sicut ecõtrario, qui loquũtur eadẽ intra Ecclesiã, quin eorũ ora Deus aperiat, dubitandũ non est. Atq; hęc est causa, quòties Euangelistę, aut insignis alicuius doctoris memoria fit in Ecclesia, quòd & in introitu missę, & in horis canonicis illud ex Ecclesiastico legitur: In medio Ecclesiæ aperuit os eius; quo significatur nõ aperire cuiusquã os deũ, nisi sit in medio Ecclesię, à cuius sensu qui discrepat, eius os nõ

Deus,

Deus, verùm diabolus aperit. Quamuis celebris fuerit aliquis Ecclesiæ doctor, nisi fuerit in medio Ecclesiæ, nisi cum Ecclesiæ sensu consenserit, os eius Deũ non aperuisse certum est. Quod si quis verò contra sensum illius & consensum loquatur, non dubitanter affirmauerim, quòd os eius diabolus aperuit. Quisquis igitur de suo loquitur, mendacium loquitur, quisquis autem de Deo loquitur, veritatem loquitur. De Deo autem loquitur: non quicunq; scripturàs quomodo libet profert, sed qui scripturas non suo proprio, sed omnium, hoc est, Ecclesiæ Catholicæ sensu profert. Atq; hoc est, quod propriè dicitur verbum Dei, quando scripturæ verbis, non proprius adstruitur sensus, verùm is, qui omnium, qui Ecclesiæ catholicæ est, quem eundem esse Dei sensum ambigendum

non

non est. Sic annotatum à Socrate legimus, quòd imperator Constantinus, omnium eorum, qui cõuenerant in cõcilio Nicæno, sententiam, Dei vocat sententiam. Vox enim Ecclesiæ, vox est Dei per illam loquentis. Catholicus igitur & orthodoxus est, neq; mendacium vlla ratione loqui potest, qui memor illius, quod scriptum est: Væ Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident: non suum, sed Ecclesiæ spiritum: non suum, sed Ecclesiæ sensum & cõsensum sequitur. Etiam si minus aperta videri possent alicui scripturæ verba, quæ talis profert: quoniam tamẽ Ecclesiæ sensu profert, expressum Dei verbum profert. Si quis verò suum illis propriũ sensum adstruit, si suo sensui scripturas attemperat, non suum sensum scripturis iungit, si nõ pro sententia scri-

Li.1. Hist. Ecclesiast. cap 9.

Ezech. 13.

n ptura-

pturarum diuinarum, ſed pro ſua ita dimicat, vt eam velit ſcripturarum eſſe, quæ ſua eſt, cum potius eam, quæ ſcripturarum eſt, ſuam eſſe velle deberet, ſi pertinaciter eiuſmodi ſententia contra communem totius Eccleſiæ ſenſum & conſenſum tuetur, hæreticus eſt & ſchiſmaticus: & quamlibet multa ſcripturarum teſtimonia producit, non tamẽ expreſſum dei, ſed expreſſum diaboli verbum producit. Nihil itaq; ſcripturarum authoritati detrahitur, quando non tam ex illis, quàm ex earum praua intelligentia hæreſes natas eſſe dicitur. Vetus eſt hęc & Baſilij querela, quòd veritatis deprauatores, nõ ſuam ſcripturæ mentem accommodant, ſed ad ſuam voluntatem mentem ſcripturarum trahunt. Præclarum autem eſt Clementis conſilium, vt cum lex Dei legitur, non ſecundum ingenij proprij intelligentiã legatur ſeu

In Hexamerum homi. 1.

Li. 10. Recognitionũ, & epiſtola. 5.

doceatur: sunt enim multa in scripturis diuinis, quæ possunt ad eũ sensum trahi, quem vnusquisq; sibi præsumit. Et ideo scripturarũ intelligentiam oportet, inquit, ab eo discere, qui eam à maioribus, secundũ veritatem sibi traditam seruat. Quod consilium sequutos esse scribit Ruffinus illa duo Græciæ lumina, Basilium magnum & Gregorium Nazianzenum, qui, cùm omnibus Græcorũ secularium libris remotis, solis diuinæ scripturæ voluminibus operam dedissent, eorum intelligentiam, non ex propria præsumptione, sed ex maiorum scriptis & authoritate sequebantur, quos & ipsos ex Apostolica successione regulam intelligendi suscepisse constabat.

Li. 1. Hist. Ecclesiast. cap. 9.

Quantum autem ab horum disident sententia, qui temerè quamlibet volunt expendere scripturam, & iuxta suum

 iudi-

iudicium ei credere, neq; patrum sensu moueri: ad quos remitti, nefas esse putant? Quid autem istis rectius à nobis dici poterit, quàm quod Manichæis aliquando dictum ab Augustino fuisse legimus? Videtis, inquit, id vos agere, vt omnis de medio scripturarum auferatur authoritas, & suus cuiq; animus author sit: quid in quaq; scriptura probet: quid improbet: idest, vt non authoritati scripturarum subijciatur ad fidem, sed sibi scripturas ipse subijciat. Non vt ideo illi placeat aliquid, quia hoc in sublimi authoritate scriptũ legitur, sed ideo rectè scriptum videatur, quia hoc illi placuit. Quò te committis anima misera, infirma, carnalibus nebulis inuoluta, quò te cõmittis? An & horum alicui non rectè dicemus: Quò te committis anima misera, infirma, carnalibus nebulis inuoluta,

Li. 32 contra Faustũ cap. 19.

ta,

ta, quò te cōmittis? itane quod tibi placet, id vis vt sentire scripturam credamus, & pro expresso dei verbo habeamus? Cur non id potius, quod omnibus, hoc est, quod Ecclesię placuit vniuersæ? Quis est hic superbiæ tumor? quæ arrogantia animi? quę mentis inflatio? Tu ne sic tibi soli Dei spiritum vendicabis: sic reliquis detrahes omnibus, vt quem tu scripturæ sensum esse vis, eū totius Ecclesiæ sensu posthabito sequi teneamur? Potest ne maior esse, quàm sit hęc, tyrānis vlla? Adlubuit monacho, monacha, visum est illi, quòd hunc aut illū sensum, hęc aut illa scriptura haberet. Quicquid igitur à patribus traditum, quicquid authoritate conciliorum sancitum, quicquid Ecclesiæ totius diuturna consuetudine receptum est & approbatum, id omne contemnite, reijcite, pro nihilo

 ducite:

ducite: neq; vel tantillũ moueat quemquam multitudo, magnitudo, latitudo, profũditas, miracula, ſanctitas Eccleſiæ ſanctorum: ſed quod illum interpretari videtis, hoc ſenſiſſe ſpiritum ſanctũ, ne dubitate: quod autẽ orthodoxi docuerunt, quod authoritas Eccleſiæ tradidit, quod populus Chriſtianus tot iam ſęculis amplexus eſt, quod ſcholæ defendũt, exitiabile ſathanæ venenũ eſſe putate. Quàm verè dictũ eſt à Paulo: Scientia inflat, charitas autem ædificat? quamuis opinio ſcientiæ magis inflet, quàm ipſa ſcientia. Quod ſi vel micã iſti charitatis haberent, num ita turgeſcerent, vt oẽs præ ſe cæcos eſſe, ſtupidos, bardos, truncos, perſuaſum haberent? ſed ſicut vinũ, niſi temperatum aqua fuerit, mentem alienat, ſic ſcientia, ſi tẽperata charitate non fuerit, faſtu quodã ebrium & prorſus

1.Cor.8.

ſus inſanum hominem reddit. Quamobrem rectè ſubijcit Paulus: Si quis aũt ſe exiſtimat ſcire aliquid, nondũ cognouit quemadmodũ oporteat eum ſcire. Nam ſi cognouiſſet, nunquã opinione ſcientiæ ſic inſoleſceret, vt ſe præferret alijs, ac tanquam ex alto, reliquos deſpiceret. Principium enim veræ ſcientiæ, eſt Dei cognitio, quæ parit in nobis humilitatem & ſubmiſsionẽ, & proſternit potius hominẽ, quàm erigit. Vbi verò tanta eſt ſuperbia, quantam in ijs hominibus videre licet, quid ibi aliud eſſe poteſt, quàm ignoratio Dei? Docet aũt alibi Paulus, quẽadmodũ ſcire nos oporteat: Nemo, inquit, ſe ſeducat. Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens. Ita demum ſapientem fore dicit aliquem Paulus, ſi proprio ſenſu non nitatur, ſi apud ſe vltro ſtultus fiat, ſi ſeipſum examinat,

1. Cor. 3.

si quam habere videtur prudentiam, eã in obsequium redigat Christi capitis & corporis, vt illi credat, & quod ille docet, cũ timore & reuerẽtia potius amplectatur, quàm vt, quod sibi ipsi probabile fuerit, sequatur. Quod ubi non fit, quid ibi aliud agitur, quàm quod scribit Augustinus, vt omnis è medio scripturarum auferatur authoritas? An autem hoc ita factum iam esse non cernimus? Exortus fuit hoc infœlici seculo nostro Martinus Lutherus, violenter in scripturas irrupit, ac submotis omnibus, quod ipse vellet, quodq́; suis dogmatibus commodum esset, hoc sentire scripturam contendit: deniq; sic rem gessit, quasi scripturæ sacræ nõ dispẽsator, verùm dominus esse postularet. Obsequiũ ab omnibus requisiuit, in eo quem ipse protulisset scripturæ sensu amplectendo.

ctendo. Natus eſt poſtea Carolſtadius, & ex eo Zuinglius, Oecolampadius, Caluinus: & ſicut Lutherus Catholicos omnes & orthodoxos, ſic ipſe viciſsim vnà cum illis, Lutherum etiam ipſum ſubmouit, & non hoc ſentire ſcripturam, quod Lutherus diceret, ſed quod ipſe doceret, magnis clamoribus contendit. Erupit alicunde non ita multò pòſt Balthaſar Pacimontanus: is non à Luthero magis, quàm à Zuinglio in certis ſcripturarum locis interpretandis diſſenſit, ac, quod ipſe, non quod illi vellent, hoc ſentire ſcripturam contendit. Viderunt hoc Prophetæ cæleſtes (quorum nunc princeps eſt Suenckefeldius) quòd iſti ſui ſenſui ſcripturas attẽperarent, nec pro ſcripturarum, ſed pro ſua ſententia dimicarent, vt non quod, verbi gratia, Matthæus aut Marcus, ſed

o quod

quod ipsi sensissent, id pro expresso Dei verbo populo venditarent, atq; ita, dum vnicuiq; suus animus author est, quid in quaq; scriptura probet aut improbet, nō eos authoritati scripturarum subijci, sed sibi subijcere scripturas, & sibi Dominiū in eas arrogare velle, sic secum cogitare cœperunt. Quousq; tandem hanc excuculatorum istorum tyrannidem feremus? vt, quod productis è scriptura voculis aliquot, eorum alicui visum est, id tanquam expressum dei verbum statim adorare necesse habeamus? cum tamen sic ipsos inter se pugnantes videamus, dum hoc quisq; contendit, vt non quæ Apostoli aut Euangelistæ, sed quæ propria ipsius est sententia, eam pro expresso Dei verbo sectatores habeant. Siccine iam isti se tanquā numina coli volunt?

lunt? quid aliud restat, quàm vt incuruemur coram hoc, aut illo? et quicquid eorum aliquis dixerit, èuestigio tanquam dei vocem adoremus? Nos verò Dei de cœlo sententiam potius expectabimus, ac tum istos pro sua, non pro scripturarum sententia dimicantes, tum ipsas etiã scripturas, quarum tot iam, non diuersas modò, verùm & contrarias interpretationes adferri videmus, facessere jubebimus, & quod nobis cœlestis ille magister dignatus fuerit reuelare, tanquam expressum Dei verbum, ea, qua par est, reuerentia recipiemus: ac ipsum loquẽtem potius audiemus (sicut etiam propheta dicit: Audiam, quid loquatur in me dominus) quàm vt ad egena ista elementa nos conuertamus, & in illis, quæ nunc in hunc, nũc in illum sensum infle-

Psalm. 84.

cti videmus, salutem nostram cōstituamus. Nō oportet legis aut scripturę esse peritum, sed à Deo doctum, vanus est labor, qui scripturę impenditur, scriptura enim creatura est, & egenum quoddam elementum. Non conuenit Christiano, nimium creaturæ addictum esse, Deum audire oportet, huius voces de cœlo expectandæ sunt, vt nos erudiant: Beatus vir, inquit Dauid, quem tu erudieris. Æquè nos docet hodie atq; olim Patriarchas & Prophetas. Prohibuit Christus, ne plures magistri fiant, quòd vnus est magister noster in cœlis. Vides pientissime Rex, quò tandem res reciderit, & quàm verè dictum est ab Augustino, quòd omnis de medio scripturarum aufertur authoritas, quando non authoritati scripturarū subijci vult aliquis ad fidem, sed sibi subijcere scripturas,

Psal. 93.

Math. 23.

ras, neq; de ſcripturę, ſed de ſua ſententia dimicat, vt, quod ipſe ſentit, ſolū id, etiā ſi contrà ſentiant omnes, expreſſum dei verbū haberi velit. Nimium altercando, dicit ille, veritas amittitur. An autē amiſsa non eſt veritas? an, in quibus ſolis eſt indubitata veritas omnis, apud quoſdam ſcripturarum authoritas ſublata nō eſt, ex quo tempore ſibi quiſq; iudicium de ſcripturis arrogare, & ſubmotis omnibus, quē ipſe ſeorſum ab Eccleſia ſenſum attuliſſet, eum tanquam expreſſum Dei verbum adorari voluit? Fuiſſet autem in hunc ſtatum aliquando res perducta, ſi iſti homines ſe eſſe memores, Eccleſiæ potius iudicium ſequi, & illi ſe reuerēter ſubmittere maluiſſent, quàm vt ſui cordis viſiones pro dei verbo amplecti homines iuberent? cùm nemo poſsit eſſe mortaliū tam excellenti do-

 ctrina;

ctrina, tanquam insigni vitæ sanctimonia præditus, cuius sententiam pro expresso dei verbo nobis amplecti fas sit. Contrà verò, vbi consentiens est Ecclesiæ totius vox, si quis id expressum esse dei verbum, certissimamq; veritatem dubitat, quid is aliud, quàm, an verax sit Deus, quem per os Ecclesiæ suæ loqui certum est & indubitatũ, ambigere videtur? Habes itaq; iam, Sigismũde Rex Auguste, quòd non statim expressum dei verbum est, si quid è scripturis profertur, ex quarum praua interpretatione hæreses omnes natas esse cõstat, cum etiam diabolum dixisse legamus: Scriptum est enim, cum tamen, quo ille sensu scripturas protulit, ipsius diaboli proprium, non dei verbum fuerit. Sacrosanctæ sunt scripturæ, nec dubium est, in

illis

illis verbum Dei contineri, si sanus earum adsit intellectus. Cæterùm de intelligentia hæresis est, non de scriptura: sensus non sermo fit crimen. Nulla cum ijs, qui discesserũt à nobis, qui se de expresso Dei verbo iactant, sibiq; solis illud arrogant, de scriptura nobis est disceptatio, quam ipsi non aliunde, quàm à nobis, à quibus discesserunt, habere se vltrò fatentur: quin scripturas canonicas nos reuerenter omnes recipimus: illi contrà, quandoquidem non authoritati scripturarum subijci volunt ad fidem, sed sibi scripturas subijcere conantur, non recipiunt in illis nisi quod suis dogmatibus commodum est. Non est igitur inter nos de scripturis, verùm de scripturarũ sensu controuersia, qualem iam inde à multis sæculis semper

inter

inter catholicos & hæreticos fuisse legimus. Proferebat scripturam Arrius: Pater maior est me, qua tanquam expresso dei verbo, rudi populo persuadere conatus est, Christũ dei filium patri minorem, nec eiusdem esse cum illo substantię. Et certè, si quis imperitior nuda verba expendat, aliquid illi dixisse videbitur Arrius. Quid autẽ ad hæc catholici & orthodoxi? Scripturam reuerenter accipiebant, sed, quod Arrius ex ea colligebat, expressum esse dei verbum cõstãter negabãt, cũ nunquã eo sensu protulerit hęc verba Christ⁹, quasi nõ æquè Deum, neq; per omnia se patri æqualem esse dicere voluerit, cum, quatenus Dei filius, eiusdem sit cum patre substantiæ: inferior autem sit, quatenus hominis filius. Quare quod Arrius per hæc verba demonstrare conabatur, non esse patri consub-

Ioan. 14.

consubstantialem filium, quamlibet id, ipsi, & sectatoribus eius, expressum Dei verbum visum est, expressum tamen illud esse diaboli verbum, Catholici non dubitanter affirmabant. Non dissimilis est etiam hoc nostro sæculo, de controuersis dogmatibus inter Catholicos & hæreticos concertatio: neq; enim nobis cum ijs, qui discesserunt à nobis, vlla est de scripturis disceptatio, verùm de sensu tantùm. Quò melius autē res intelligi queat, vnicum scripturæ locum tractabimus, qui nūc passim ab omnibus profertur. Expressum Dei verbum esse dicitur: Bibite ex hoc omnes. An autem nos expressum id esse dei verbum negamus? quin libenter id cōcedimus: verū, quòd eo sensu sit expressum dei verbū, quem ex eo loco, qui discesserunt à nobis, colligere conantur, hoc est, quod

p con-

conſtanter negamus. Quid enim illi colligunt ex hoc ſcripturæ loco? Quòd omnes, etiam laici, communicantes, adſtringantur ex pręcepto Domini ad ſuſcipiendã Euchariſtiã ſub vtraq; ſpecie. Hoc ſenſu protuliſſe Chriſtum hęc verba, non concedimus: Quin, quod ipſe dixit aliquando Lutherus, idem & nos dicimus, nihil hac in re tanquã neceſſarium laicis Chriſtum præcepiſſe, quòd hęc verba nõ alijs dicta ſint, quàm Apoſtolis. Vides, quòd hîc non de ſcripturis ambigitur, ſed de intelligentia. Nam nõ minus, imò magis etiã reuerẽter, quàm ij, qui ſegregauerunt ſeipſos, nos catholici ſcripturam hanc tanquã dei verbum recipimus: verùm, ſicut illi pro ſua, ita nos pro Eccleſiæ ſententia dimicamus. Amant illi, quam adferunt ſententiã, nõ quia vera, ſed quia ſua eſt, & eã tuentur

 mor-

mordicus: nos, quã adfert Ecclesia dei, sententiam amamus, nõ quia nostra est, sed quia scripturæ eam esse confidimus: quòd non vno aliquo priuato homine, sed cui missus est spiritus veritatis, quam columnam & firmamentum veritatis appellat Paulus, Ecclesia nos ita docẽte didicimus. Sed scripturam ipsam paulò diligẽtius expendamus. Aiunt, expressum esse dei verbum: Bibite ex hoc omnes. Omnibus igitur ex calice necessariò bibendum est: quòd, si qui secus fecerint, institutionis Christi violatæ rei sunt. Libet hîc propius cum istorũ aliquo pedem conferre. Cedò, quid vocas dei verbum? Scripturam. Quid aũt expressum? Clarum, dilucidũ, oĩm oculis expositũ, quòd nemo tam hebes est, qui nõ videat. Sed obsecro te, si tam clarum est & dilucidũ, quàm illud haberi tu vis,

quî ſit, quòd de eo nunc ambigitur? De rebus, quę claræ ſunt & preſpicuæ (verbi gratia, de eo, num dies nunc ſit, quandoquidem ſolem illuxiſſe videmus) eſt ne quiſquam, qui diſceptandum eſſe putet? Oportet igitur non tam expreſſum eſſe verbum hoc, quàm tibi videtur, quando de eo ſic ambigitur. Mirum eſt autem, ſi tam expreſſum eſt, quòd ſexcentis annis ijs, quibus Euangelium Chriſti recepit Polonia, cũ hæc verba Chriſti ſemper in Eccleſia lecta fuerint, & recitata, quòd nemo repertus eſt, non iam dicam in Polonia, ſed in orbe vniuerſo, quàm latè patet in eo nomen Chriſtianum, cui viſum fuerit, hoc expreſſum dei verbũ eſſe, quo ſenſu profertur à te, nimirum quòd adſtringãtur eo laici, tanquã præcepto Domini, ad neceſſariò ſuſcipiendam Euchariſtiam ſub vtraq; ſpecie.

Ne

Ne Græci quidẽ, quamuis bibant apud eos ex calice laici, sic ista verba sunt vnquã interpretati: Qui, cum in concilio Florentino cum Latinis, ante centum annos conuenissent, ac alijs de rebus nõnullis cum eis contendissent, de calicis vsu, ne tria quidem verba cum illis commutarunt, quòd scirent, nullũ esse Christi præceptum de eo, ab omnibus laicis necessariò summendo. An igitur tu cæcos, stupidos, bardos, truncos fuisse putas omnes, qui tot sæculis, imò ex quo tempore scriptum est hoc Euangelium, tam expressum dei verbum non viderunt? Tu verò tecum etiam atq; etiam considera, num sit hoc pietatis et modestiæ Christianæ, sic de patribus sentire, quorũ non pauci, qui calicis vsum, præterquam sacris operantes, ignorabant, sanguine suo signatum nobis Euange-

lium Christi reliquerunt: ita ne tu, aut cęcitatis, aut impietatis eos omnes condemnabis, qui vel non viderint hoc tam ex pressum dei verbũ, vel, quod minus etiam esset ferendum, viui, videntesq; contra illud venerint? Sed clara sunt, ais, verba: Bibite ex hoc omnes, quicquid tandem sit de patribus: qui dicit, omnes, neminem excludit. Qua vos audacia facitis, ex omnes, non omnes? Sed si neminem excludit, qui dicit omnes, num igitur ex calice bibere vis etiam infideles? Absit, inquis. Ad solos fideles Christi sacramentorũ participatio pertinet. Atqui pauló antè dicebas, qui dicit, omnes, neminem excludit, qua igitur fronte nunc excludis infideles, & ex omnes, facis non omnes? Verùm hac in parte tibi rectè sentienti libenter subscribimus, ac non inuiti restrictionem hanc

tuam

tuam accipimus. Nunc tu dic, amâbo: Infantes baptiſatos, eſſe ne fideles cenſes? Maximè. Quid igitur? Num & hos ex calice bibere iubebis? Minimè. Atqui paulò antè dicebas, omnibus fidelibus eſſe bibendum. Cur nunc iterum ex omnes, facis non omnes? Cur tibi permittis, quod Eccleſiæ dei licere non vis? Tu paruulos ab omni ſacramentali participatione Chriſti corporis & ſanguinis arceri, fas eſſe credis, & ſi laicis adultis altera tantùm ſpecies non detur (cum tamen ſub altera, quæ datur, totus & integer Chriſtus accipiatur) grande ſacrilegium admitti quiritaris. At quòd infantes, inquis, ab Euchariſtiæ cõmunione rectè arceri credã, Pauli me mouet authoritas, qui ſcripſit: Probet autẽ ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de

1. Cor. 11.

& de calice bibat. Quomodo autem se probabit infans? aut quomodo corpus Domini dijudicabit, qui rationis est expers? Quid autem, si superuacaneũ est, vt ij se probent, quos constat esse mundos, & sacro baptismate purificatos, atq; recens in Christi familiam inscriptos? Quid, si paruuli corpus Domini, quod sumunt, dijudicare possunt in suis tutoribus? qui, priusquã baptisentur, eorum nomine se credere profitentur, imò & puerum credere, & abrenunciare sathanæ: Si sufficit ad baptismum percipiendum susceptorum, & Ecclesiæ fides, cur non æquè sufficiat ad sumendam Eucharistiam eorundem dijudicatio? Certè Roardus Taper, vir doctus, non aliam causam adfert, quamobrem à sacramentali participatione Christi corporis & sanguinis arceantur paruili, nisi

quia

quia plerunq;, quod in os ingeritur, non deglutiunt, aut ingestum reijciunt. Sed absit, vt illud reprehendam, quòd magis etiam restringis hanc vocem, omnes, ac infantes etiam, ad cōmunionem admittendos esse negas: quandoquidem eadē est Ecclesiæ sententia, etsi secus in Ecclesia primitiua fuisse legimus obseruatū. Cæterum si iusta ratione factum esse putas, quòd ab omni sacramentali participatione Christi corporis & sanguinis arcet infantes Ecclesia, cur non itidem de illa tibi persuades, quòd calicē quoq; dare laicis intermisit, nō eam fecisse, nisi iustissimis grauissimisq; rationibus adductam? Sed excutiamus adhuc verba Christi, quæ si rectè volumus intelligere, necesse est, vt quæ præcesserūt videamus, quo sic, quibus ea dicta sint, cognoscere queamus. Cœnam Dominicam

Math. 26. describens Matthęus, ita loquitur: Vespere autē facto, discumbebat cum duodecim discipulis. Marcus ita: Vespere

Cap. 14. autem facto, venit cum duodecim. Lu-

Cap. 22. cas ita: Et cū esset facta hora, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo. Expressum in superiori loco tibi visum est verbum, omnes: quî fit, vt non æquè tibi videatur expressum verbum hoc, duodecim? Num autem esset aliqua litigandi materia, si, quam acutè cernis illam, tam acutè cerneres & hanc, quæ præcesśit, vocem? An vtrumq; non eiusdem dei verbum est, & omnes, & duodecim? vt sit sensus hic: Bibite ex hoc omnes vos duodecim, qui mecū discubuistis. Constat plures alios in domo Simonis leprosi, vbi cœna facta est, fuisse, solos tamen duodecim Apostolos discubuisse: quos, cū nouos, noui sacerdotij, sacerdotes instituisset, dicens: Hoc facite in

meam cõmemorationem, ſolos eos ex calice bibere iuſsit. Quod etiã fecerunt, ſicut ſcribit Marcus: Et biberunt ex eo omnes. An ex eo tibi colligere nõ liceret, quòd, quamuis ſacramentũ Chriſti corporis & ſanguinis ad oẽs pertineat, verba tamen hęc: Bibite ex hoc omnes, non pertineant, niſi ad ſolos Apoſtolos, & eos, qui ſucceſſerũt illis, Epiſcopos & ſacerdotes: vt expreſſum Dei verbũ ſit, quoties hoc faciũt ſacerdotes, quod ipſe tum Chriſtus faciebat, & eos facere iubebat, hoc eſt, quoties conſecrant Chriſti corpus, & in memoriã paſsionis eius offerunt, neceſſe eos habere, vtraq; ſpecie vti, & in cõſecrando, & in offerendo, & in ſumendo, ita, vt ſi prætermiſerint alteram, grande ſacrilegium admittere videantur. Vel vnum autem verbum profer, non iam dicam expreſſum,

 ſed

ſed quamlibet obſcurum, ex quo conijcere tamen vtcunq; liceat, quòd vel iuſſerit vnquam ex calice bibere laicis, vel ſaltem, bibendum illis ex eo ſanguinem ſuum Chriſtus dederit. Et interea nobis obijcis expreſſum Dei verbũ, & inflatis buccis illud ſubinde crepas, cũ nec vmbram illius vllam in ſcripturis inuenire poſsis. Nos verò, ſiue ſpectare velis vmbram & figuram, ſiue rem ipſam & veritatem, contrarium è ſcripturis oſtendere tibi poſſumus. Vmbram & figurã Eucharistiæ ſacramenti fuiſſe Manna, quod de cœlo Iudæis erat ſuppeditatũ, ſimul & agnum illum paſchalem, non ignoras: de ijs comedebãt omnes, liquida verò nunquam in aliorum, quàm in ſacerdotum vſum veniebant, neq; ſibi laici portionem eorũ vllam vſurpabant.

Luc. 24. Veniamus ad rem & veritatẽ. Duobus

illis

illis in Emaus euntibus, appropinquans Christus, ibat cum illis. Cum ad castellũ peruenissent, mansit cum illis, ac recumbens cum eis, accepit panem, benedixit, & fregit, ac porrigebat eis. Et aperti sunt oculi eorum, & cognouerũt eum, & ipse euanuit ex oculis eorum. Panem hũc interpretãtur sancti patres, sacramentũ Christi corporis & sanguinis: hîc de calice nulla fit mentio. Iam ne vides expressum Dei verbum, quòd sub specie panis tantùm, Eucharistiã Christus dederit ijs, qui non erant Apostoli? Quòd autem vel dare iusserit, vel dederit ex calice sanguinem suum bibendum laicis, tantum abest, vt hoc expressum sit dei verbum, vt ne vmbram quidem eius rei vsquã in scripturis reperire queas. Intellexerunt hoc Boæmi, quòd ex ijs Euangelij locis, vbi cęna Domini

 descri-

deſcribitur, errorem ſuũ defendere non poſſent, quo priuata ſibi authoritate calicem vſurparunt, quamobrem ad illum adſtruendum, viſum eſt illis magis expreſſum dei verbũ, quod eſt apud Ioannem: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, nõ habebitis vitam in vobis. Quod verbũ, qui ſe noſtro tempore ſegregarunt, negant ad cœnam dominicam quicquam pertinere, neq; de ſacramentali, ſed de ſpirituali manducatione intelligi volũt. Sic quod Boæmis expreſſum, hoc Lutheranis nõ eſt expreſſum dei verbum, qui, cum & ſacerdotium, & ſacrificium ex Eccleſia ſuſtulerint, quod à Boæmis tamen factum non eſt, quandoquidem omnes eſſe volunt ſacerdotes, omnibus eſſe dictũ volunt: Bibite ex hoc omnes. Cæterùm ad hoc, quod ex capite ſexto Ioan-

Cap. 6.

Ioannis adferunt Boæmi, præclarè quidam vir pius & doctus, ante centum annos respondit: Nullus fidelis catholicus dicit, dictum hoc Ioannis: Nisi manducaueritis &c. vel alia mandata Christi, non esse seruanda: sed catholicus dicit, quòd vniuersalis Ecclesia melius intelligit, quæ sint Christi mandata, & qualiter sint seruanda, quàm Hussitæ: nō igitur de verbis Christi, quæ nemo pius non summa veneratione recepit, sed de sensu verborum eius disceptatur. Nostri quidem temporis hæretici, sicut paulò antè diximus, negant ea de sacramentali Christi corporis & sanguinis manducatione rectè accipi, quam etiam ob causam, authoritate loci huius ad asserendum calicis vsum non vtuntur. Nos verò, qui libenter ea, quæ patrum sunt, sequimur, quin de vtraque

rectè

rectè poſsint intelligi, minimè negamus. Interea tamē, etiam cùm ſola ſpecies panis ſumitur, & manducari corpus & bibi ſanguinem Chriſti, conſtanter aſſeueramus. Manducauerūt, inquit Cyprianus, & biberunt de eodem pane, ſecundum formam viſibilem. Vides, quemadmodū hîc, non manducari tantùm, verùm & bibi, dixerit de eodem pane: Quin & edi ſanguinem in ſcripturis legimus. Manducatur igitur Chriſti corpus, & bibitur Chriſti ſanguis, cum ſola ſpecies panis ſumitur, etiamſi nihil in ora fideliū de calice fundatur. Quamuis enim neq; dentibus atteratur, neq; glutiatur, fide tamen & charitate manducatur & bibitur. Mirum eſt autem, quòd ex illo Euangelij loco ſuum inſtitutum probare Bœmi nituntur, in quo neq; calicis, neq; vini fit vlla mentio, ſed

In ſermone de cœna dñi.

Leuit. 17.

ſolius

ſolius panis tantùm, quem etiam ſolum ad ſalutem ſufficere verba Chriſti declarant, dicentis: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet inęternum. Et panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Qui manducat hunc panem, viuet inæternum. Vides, quemadmodum æternæ uitæ promiſsio non calici, ſed pani facta eſt. Ac in illo toto ſexto capite, ne minimo quidem verbo Ioannes, aut calicis, aut vini meminit. Qua de re igitur quiritaris, ò Sathana? Quid hac inani tua, de expreſſo Dei verbo, iactātia, toties aures noſtras obtundis? cum quicquid è ſcripturis profertur, modò ſanus adſit earum intellectus, magis ad receptum Eccleſiæ morem comprobandum, quàm ad tuum iſtum errorem tuendum facere videatur. Verùm nihil eſt, quòd homo Chriſtianus exiſtimet

 de

de calice tantopere sathanam laborare. Non ignorat ille, nihil ad salutem referre, vtatur quis calice, nec ne, cum per membra sua, Lutherum, Bucerũ, Philippum non obscurè fateatur, nihil de calice sumendo tanquam ad salutem necessarium à Christo præceptum esse. Scit ille, longè verissimum esse, quod à patribus in concilio Basiliensi decretum fuit: siue sub vna, siue sub vtraq; specie quis cõmunicet, secundum ordinationẽ & obseruantiã Ecclesię, proficere dignè cõmunicantibus ad salutem. Itaq; non hoc eum offendit, quòd sub vna specie communicatur, nec hoc vrget, vt sub duplici communicetur: Sed quòd fit secundum ordinationem seu obseruantiam Ecclesiæ: quoniam sic demum, & non aliter proficere communicantibus ad salutem intelligit, hoc est, quod eum

offendit

offendit maximè: ac ne communicetur hoc modo, nimirum ſecundum ordinationem ſeu obſeruantiam Eccleſiæ, hoc eſt, quod inſtat & vrget maximè. Sathanas vult eſſe ſathanas: Sathanam Hebræi vocant aduerſarium: vult igitur aduerſari Chriſto, & capiti, & corpori. Eſt ordinatio ſeu obſeruantia Chriſti corporis Eccleſiæ, vt ſub vna communicetur: vult ſub vtraq; . Eſt ordinatio ſeu obſeruantia Chriſti corporis Eccleſiæ, vt ſub vtraq; ſpecie communicetur: vult, vel ſub vna, vel ſub neutra cõmunicare. Vis autem audire beſtiam ipſam verba ſua ſonantem: Recitauimus ea ſuperius aliquantò, ſed quid impedit, quò minus ea nunc quoq; recitemus? ſic per electum quoddam ſuum vas loquitur: Si quo caſu concilium ſtatueret, minimè omnium nos vellemus vtraque

 potiri,

potiri, imò tum primùm, in despectum concilij, vellemus aut vna, aut neutra, & nequaquam vtraq; potiri, & planè eos anathema habere, quicunq; authoritate talis concilij potirentur vtraq; . Vides, quorsum eat sathanas? Non calicis vsum laicis ille permissum, sed in despectum Ecclesiæ, contraria sanctionibus illius facta cupit omnia: Sathanas est, Christi capitis & corporis aduersarius est, antichristus est: quamobrem quicquid per os Ecclesiæ suæ Christo decernere visũ est, quamlibet id esse rectum, verboq; Dei consentaneum intelligat, ei tamen obnixè, manibus (quod aiũt) pedibusq; semper aduersari conatur, & quã olim capiti nostro Christo (caput & ipse sui corporis) eandem nunc per membra sua membris Christi cantilenam occinit: Mitte te deorsum, hoc est, sicut Vincẽ-

tium

tium Lirinensem interpretatũ audiuimus, ex istius te sublimis Ecclesiæ, quæ templum dei putatur, doctrina & traditione demitte. Non hoc, quod Ecclesię, sed, quod mihi visum est, sequere: Priuati alicuius, qui cum spiritu meo sit afflatus, nihil sibi non arrogabit, nihil alijs non detrahet, non orbis totius Christiani, cui spiritum Christi non deesse certũ est, sensum & cõsensum amplectere. Quoties igitur profert ex Euangelio sathanas: Scriptum est enim: Bibite ex hoc omnes, toties eum nihil aliud dicere putato, quàm quod Christo dixit: Mitte te deorsum. Hoc enim est, quod ille persuadere conatur hominibus, vt Ecclesiam, quæ firmamentũ & columna est veritatis, contemnant, vt in scripturis interpretandis priuato suo, quàm illius iudicio plus tribuant, vt sanctiones

 eius

eius pro nihilo ducant, vt ab eius corpore ſe pręcidant. Quamobrem, quod ad vſum attinet Euchariſtiæ, quod olim Donatiſtis dixit Auguſtinus: Non in ſacramentis, ſed in præciſione vitiũ eſt, hoc iſtis & nos modò non totidem verbis dicere poſſumus: Non in vſu ſacramenti, ſed in pręciſione vitium eſt. Non in eo vitium eſt, ſi ſub vna, nec in eo, ſi ſub duplici ſpecie cõmunices, ſed ſi contra ordinationem ſeu obſeruantiam Eccleſiæ communices; in hoc ſolo vitium eſt, & quidem tantum vitium, vt omnia flagitia alia cũ hoc vno collata, feſtuca ſint cum trabe comparata. Quæ malum igitur hæc eſt quorundam religio, qui ſe dei timore, verbiq́; ſaluificantis amore facere dicunt, vt de calice ſibi neceſſariò putent eſſe bibendum? Scilicet,

ſexcen-

ſexcentis ijs annis, quibus Chriſti fidem recepit Polonia, cum adiunctis ſibi terris, nemo fuit, qui Deum timeret, nemo fuit, qui verbum ſaluificans amaret, ac ne nunc quidem eſt quiſquam in orbe toto Chriſtiano, niſi qui Lutheri ſpiritu fuerit afflatus. Quis eſt hic animi tumor? quæ pluſquàm ſathanica mentis inflatio? Sic, vt ſoli tibi Dei timorem: ſic, vt ſoli tibi verbi ſaluificantis amorẽ arroges, vt cæteris omnibus, quamlibet ij fuerint inſigni pietate præditi, prorſus detrahere videaris. Qui ſunt autem iſti, niſi filij degeneres, &, ſicut à propheta vocantur, ſemen mulieris adulteræ? qui ſanctis patribus & matribus ſuis, extremæ cuiuſdam impietatis notam inurere non verentur, quaſi nullus in eis timor Dei, nullus fuerit amor verbi ſaluifi-

ſaluificantis: & quidē eos patres, à quibus acceperunt & rectè viuendi inſtituta, & pietatis doctrinam, quam eorum pleriq; ſanguine ſuo nobis obſignatam reliquerunt: quorum opera facta eſt, vt Chriſti primum nomen audiremus, & è denſiſsimis eidolorum tenebris eruti, luce veritatis eius illuſtraremur. Scilicet, ſecundum expreſſum Dei verbum hoc iſti faciunt, quo nobis dicitur: Honora patrem tuū & matrem tuam. Sed expendamus, quis ille Dei timor ſit, quo ſe perculſos, à calice negant abſtinere poſſe. Num illi ſimilimus non eſt, quo Iudæi quoq; prohiberi videbantur, ne prætorium ingrederentur, vt ne contaminarentur? Grandis apud eos religio fuit, in prætorium ingredi, quod hoc ingreſſu grauiter ſe contaminatos iri putarent, Chriſtum autē tradere gentibus

ad

ad illudendum, ad flagellandum, ad crucifigendum nulla fuit eis religio, quin secus etiam facere, fuit religio. Sic enim sibi persuadebant, se Dei pręceptum implere, si dei filium extremis afficiendum supplicijs gentibus tradidissent. Nos legē habemus, inquiebāt, & secundū legē debet mori, quia filium dei se fecit. Expresso dei verbo sibi demonstrare videbantur, se iure Christum gentibus tradere, morte contemnandum: ac vsq; eò nullo hac in re cōsciētiæ scrupulo premebātur, vt se grandi scelere obstrictos iri putarent, si secus fecissent. Quid autem? An illi non multo leuiore piaculo, quacunq; tandem ex honesta causa fuissent in prætorium ingresi, quàm quo Christū dei filium in crucem egerunt? Talis nimirum est istorū religio, qui se conscientia sua prohiberi dicunt, quo

minus altera tantùm sacramenti specie sint contenti. Rectè quadrat in eos illud ex Psalmo: Trepidauerunt timore, vbi non erat timor: quodq; Christus ipse dicit in Euangelio: Culicem colantes, camelum autem glutientes. Timere Deũ videri volunt, sicubi (quod expressum dei verbum & præceptum est) Ecclesia audienda, & receptus ac probatus ab ea ritus retinendus est: vbi verò corpus Christi mysticum, quod sic ille dilexit, vt pro illo viuum & verum suũ corpus in mortem traderet, Ecclesia sancta catholica in multas partes dissecanda, neq; minus crudeliter lanianda venit, quàm viuum & verum Christi corpus à Iudęis fuit laceratum, ibi nullum dei timorem ostẽdunt. Quin sicut Iudæi, cum verum Christi corpus dilaniandum tortoribus traderent, secundũ expressum dei verbum

Matth. 23.

bum id facere se vociferabantur, dicentes: Nos legem habemus, & secundum legem debet mori. Sic & isti, cum idem de mystico Christi corpore consilium capiant, cũ vias omnes & rationes persequantur, quibus id in quàmplurimas partes dissecari queat, qui conatus eorũ (proh dolor) nimium eis successit, à calice sumpto initio, secũdum expressum Dei verbum id facere videri volunt, clamantes & ipsi: nos legem habemus, bibite ex hoc omnes, & secundum legem hanc scindi debet, ac lacerari mysticum corpus Christi Ecclesia. Quàm sũt aũt admirabiles istę Sathanę fraudes? quãta est insidiarũ eius calliditas? Ex eo, quod Christus esse voluit sacramentum pietatis, signum vnitatis, vinculum charitatis, conatur ille facere, causam dissidij, materiam diuisionis, fomitem odij.

Quid enim aliud agitur in hoc sacramẽ-
1. Cor. 11. to, nisi quod Paulus dicit: Mors domini annunciatur? Quam autem ob causam ille mortuus est? vt filios Israel, inquit
Cap. 11. Ioannes, qui erant dispersi, congregaret in vnum. Christus propterea mortuus est, vt congregaret, vt nos vnum corpus efficeret, cuius rei symbolum etiam esse
1. Cor. 10. voluit hoc sacramentum: vnus enim panis & vnum corpus multi sumus, qui de vno pane participamus: hic verò, nõ magis noīe quàm re, sathanas, verus anti christus, verus aduersarius Christi, propterea de calice contentionem hanc iniecit, vt segreget, vt diuidat, vt dispergat, & in quàm plurimas partes dissecet, quam ille precioso sanguine suo sibi collegit Ecclesiam, quo sic in eis, qui sacrilega separationis consilia sequuti fuerint, crucis & mortis Christi beneficiũ
irri-

irritum, & inane reddat. Nos, ait Augustinus, in hoc sacramento Dominus designauit, nos ad se pertinere voluit, mysterium pacis & vnitatis in hac mensa consecrauit: qui accipit mysteriũ vnitatis, & non tenet vinculum pacis, non pro se mysterium, sed contra se testimonium accipit. Vis autem scire, quanto se scelere talis obstringat? Paulũ dicentem audi, quòd reus erit corporis & sanguinis Domini, hoc est, nõ leuius designabit facinus, nec minoris erit supplicij reus, quàm illi ipsi, qui suis manibꝰ Christum flagellauerunt, qui sanguinem ipsius profuderunt, qui corpus eius in crucem egerunt, qui graui supplicio mortis illum affecerunt. Et hoc est, quod vult sathanas, vt in hoc vnitatis sacramento diuisio quæratur, quo sic denuo Christus crucifigatur, & ostentui habeatur.

Hoc autem erit, qui verbum vocare saluificāns audeat? Scilicet verbum saluificās dici meretur, quod reum facit mortis æternæ? Non est hoc verbum saluificās: Bibite ex calice. Bibit ex calice Iudas, & condemnatus est: biberunt hęretici multi: biberunt falsi fratres plurimi, Christum quidem confitentes, virtutē autē eius abnegantes, verùm ad mortē & condemnationem æternam, non ad vitam et salutem æternam. Vis autem, quod sit verbum saluificans, cognoscere? Breue verbū est & expeditū: Ama. Charitas est verbum saluificans, quam qui non habet, bibat ex calice quantum volet, mortem æternam consequetur, salutem æternam nunquam consequetur. Verum est enim illud, quòd qui non diligit, manet in morte, qui verò diligit proximum, legem impleuit. Videtur

1. Iohan: 4.
Rom: 13

tur autem tibi diligere proximum, qui sic sentit de præpositis suis, quibus obedire iussus est, quod nullo sint aut fuerint vnquam Dei timore, nullo verbi saluificantis amore præditi, quin illud conati semper sint, ac nunc etiã oppugnare conẽtur? Certè nõ dilectionis hæc sunt, sed odij. Videtur is diligere proximum, qui se nõ ab vno aliquo, verùm ab omnibus, qui Christum verè profitentur, ab vniuersa catholica Ecclesia separat, patresq; suos, & maiores oẽs impietatis condẽnat, tanquã qui spiritui sancto restiterint, nec agnitã veritatem amplecti voluerint? Charitatis quidẽ & dilectionis propriũ est vnire, nõ diuidere. Nõ est igitur verbũ saluificãs: Bibite ex calice, sed verbũ saluificãs est, dilige, hoc est, nõ te separa à cõpage Christi corporis, ab ecclesię vnitate, quin illam obediẽter &

reue-

reuerenter audi, ſenſum tuum illius ſenſui & conſenſui libenter ſubijce, nec vnquam tibi tantum arroges, vt illius iudicio tuum iudicium anteponas. Præclarè ſcriptũ eſt ab Auguſtino: Dilige, & fac quod vis. Siue bibas ex calice, ſiue non bibas, modò in dilectione et vnitate vel bibas vel abſtineas, iuxta ordinationem ſeu obſeruantiam Eccleſiæ, proficit tibi ad ſalutem. Contrà verò, ſiue bibas ex calice, ſiue nõ bibas in diuiſione, reus eris corporis & ſanguinis Domini: quandoquidem ibi quæris diuiſionem, vbi Chriſtus vel maximè commendare nobis voluit vnitatẽ. Quæ cum ita ſint, quis eſt, Sigiſmunde Rex Auguſte, qui factum hoc tuum ſatis prædicare poſsit, quod, cum tibi quoq; dictum non ſemel fuiſſet: mitte te deorſum, hoc eſt, è ſublimis Eccleſiæ doctrina, traditioneq; te

Tracta. 7. In Epiſtolam Ioan.

demitte

demitte, ac vel in ſolius Euchariſtiæ cõmunione contrariũ ei, quod ab illo ſancitum eſt, ſeorſum ab orbe Chriſtiano fieri permitte, nunquã adduci potuiſti, vt iſtis ſeparationis conſilijs loci dares aliquid. Quin, cum perſonæ tuę nõ eſſe, de rebus ad religionem pertinentibus quicquam ſtatuere, ſemel & iterum publicè profeſſus eſſes (quandoquidẽ etiã Imperator filius eſt Eccleſiæ, & intra Eccleſiam, nõ ſuprà Eccleſiam, ſanctiſſimamq; matrem ſuam reuerenter & obedienter audire, non autem illi præſcribere tenetur) ad futurum Oecumenicum concilium, aut ſaltem ad ſanctæ ſedis Apoſtolicæ iudicium, rem omnẽ reijciendam eſſe iudicaſti. Feciſti rem, tua, maiorumq; tuorũ pietate, dignam. Quid enim eſt, quod minus regem deceat Chriſtianum, Catholicum, & Or-

t thodo-

thodoxum, quàm ea sibi velle, quæ propria sunt sacerdotum & Episcoporum, vsurpare? Quod facinus, quoties à principibus est admissum, semper ab eis grauissimas pœnas Deum expetiuisse legimus. Equidem nõ iuerim inficias, iustis ex causis, calicis vsum, in Oecumenico concilio permitti laicis rectè posse, cæterùm, si quod regnũ, seorsum ab orbe reliquo Christiano sibi velit illũ vsurpare, quid aliud, quàm nefario schismate, se velle videbitur contaminare? Et hoc est, quò tendit sathanas. Non calicem ille, sed schisma vult, quin si calix vnanimi totius Ecclesiæ consensu permittatur, eum repudiandum esse iudicabit. Adeò nihil aliud, quàm separationem, quàm diuisionẽ quærit in eo sacramento, quod symbolum est vnitatis: Ipse est enim ille, de quo dixit Propheta, qui di-

Osee 11.

uidit

uidit inter fratres: de quo dixit ipſe Chriſtus: Qui non colligit mecum, ſpargit. Cōtrà verò, Deus noſter, nō diuiſionis, nō diſſenſionis, ſed pacis, ſed dilectionis Deus eſt, vt nemo pius dubitare debeat, quòd expreſſum diaboli verbum ſit, in quo nihil aliud, quàm diuiſio quæritur. Et ſunt interea, qui perſuadere populo conantur, vnam hanc eſſe viam & rationē, qua diſsidijs iſtis religionis mederi, ſimul id efficere liceat, vt in regno tuo, fidei dogmatū conſenſus & vnitas retineatur, ſi calix laicis permittatur. Næ iſti, quę ſunt ſathanę fraudes, nondū ſatis didiciſſe videntur. Poteſt ne ſanus aliquis credere, quòd errore permiſſo, errores tolli: quódq; ſeparatione conceſſa, vnitas retineri queat? Errorem voco, ſi tanquàm neceſſarius ad ſalutem calix exigitur: ſeparationem voco, ſi ſeor-

Lucæ 10.

ſi ſeor-

ſi ſeorſum ab orbe Chriſtiano permittatur. Mihi quidem hoc, etiam cum ipſa ratione, ſenſuq; communi, pugnare videtur. Longè ſecus viſum eſt ſanctis patribus noſtris: Non illi permiſsionibus, verùm contrariis conſtitutionibus, hæreſes extinguendas eſſe putauerunt. Quid habebat ea res iniquitatis, quòd Mariam Neſtorius Chriſtiparã vocari volebat? An ea Chriſtum nobis non peperit? An parum id frequens eſt in ſcripturis, quòd Ieſu mater eſſe dicitur? in quibus nuſquã deipara vocata legitur: ſanctis nihilominus patribus, in Epheſino concilio congregatis, hoc decretum ferre viſum eſt, vt, ſi quis eam Chriſtiparam, & nõ deiparam appellaſſet, anathema eſſet; nec quicquam ea re mouebantur, quòd vociferabatur Neſtorius, expreſſo dei verbo ſe niti, quòdq; vocẽ

hanc, deipara, negaret in ſcripturis Canonicis vſquam reperiri, nec extra illas recipiendum aliquid eſſe diceret, cum hæreſim Neſtorij, qua is, Mariam, nudũ tantùm hominem peperiſſe Chriſtum, contendebat, non alia re, quàm contraria cõſtitutione citius aboleri poſſe perſuaſum haberent. Neq; verò fruſtrati ſunt opinione ſua. Tantas enim radices egit hoc ſanctorum patrum in animis mortalium decretũ, vt ne nunc quidem, tanto ſeculorum interuallo, vlla gens vnquam eſſe videatur (quę modò Chriſti recepit Euãgelium) cuius vernacula lingua, Maria virgo, nõ deipara potius, quàm Chriſtipara vocetur. Iã Apoſtolorũ canonem eſſe ſcimus, vt baptiſandi, ter mergantur: propter vitandum tamen ſchiſmatis ſcandalum, vel hæretici dogmatis vſum, in quarto concilio Toletano,

letano, decretum fuiſſe legimus, vt ſimplex teneretur baptiſmi merſio, ne viderentur, qui tertiò mergunt, hæreticorum aſſertionem probare, dum ſequuntur et morem: Sed nec illud ignoramus, quòd in Azymo pane ſacramentum Euchariſtiæ Chriſtus confecit, qui ritus aliquandiu etiam fuit obſeruatus in Eccleſia, & obſeruatur nunc quoq; : ſimul vt autem exorti fuerant Ebionitæ, qui legalia ſimul cum Euangelio ſeruari debere contendebant (quã etiam ob cauſam, in fermentato pane, ſacramentum iſtud cõfici poſſe negabãt, quòd omnis oblatio, quæ offertur Domino, iuxta legem, abſq; fermento eſſe debet) contrarium eſt conſtitutũ, nimirum, vt in fermentato pane cõficeretur Euchariſtia, cum natura tamẽ ſua, ſit indifferens, nec referre quicquã videatur, in Azymo ne confi-

conficias,an in fermentato. Posteaquã verò cessauit Ebionitarũ hæresis, ad intermissum in Azymo cõsecrandi morem, Latina quidẽ Ecclesia sibi redeundũ esse putauit. Sic sancti patres nostri, non permissionibus alendas, verùm cõtrarijs sanctionibus opprimẽdas hęreses esse censuerũt. Sed multitudini petẽtiũ, aiunt, cõcedendum est aliquid. Quid, si caput hoc doctrinæ, proponat multitudo: Solum Deum patrem adorandũ & inuocandum esse: Christũ aũt pro procuratore tantùm habendum: Num statim, quia petit multitudo, concedendũ esse dicemus? Pessimè res agitur, vbi multitudinis imperitæ potius, quàm eorum iudicio standum esse putatur, qui propriè sunt ad munus hoc vocati, cum verè dictum sit ab illo, quòd multitudo mater est seditionis & contumaciæ, paucitas verò magistra disciplinæ.

Chrysost. Homi. 1. Oper. imp. in Matthæũ

Regi, non regere: præscriptis parêre, nõ præscribere debet multitudo. Actum est de illo regno, in quo penes multitudinem est imperium. Cùm in alijs rebus omnibus, tum præsertim, vbi causa religionis agitur, nõ, quis petat, neq; quàm multi petant, sed, quid petatur, attendẽdum est. Postulauit olim ab apostolis & eorũ sectatoribus multitudo: Christũ vt negarent, vt eidolis thura admouerent, idem ab illis & potestas contendebat. Quid ad hæc illi? Oportet, aiebant, obedire Deo magis, quàm hominibus, ac quæuis adire supplicia, quin & iugula prius offerre parati fuerunt, quàm vt postulata facerent. Quæ tuæ sint partes, pientissime Rex, in hæresibus propulsandis, nõ ignoras: docent hoc te patriæ quoq; leges, in quas, cũ regno inauguratus esses, iurasti. Ac omnibus quidem

qui-

qui Christiani censeri volunt, nobis tamen Episcopis præcipuè, qui duces religionis esse debemus, millies mortem oppetere præstat, quàm semel Christum negare. Negat autem Christum, non is modò, qui Deum esse illum non confitetur, aut qui non credit eorum aliquid, quæ nobis aut de diuinitate, aut de humanitate illius Canonicarum scripturarũ authoritas credenda pręscripsit: verũ & is, qui vnitati Ecclesiæ non cõmunicat. Christus enĩ est & caput, & corpus: Caput est vnigenitus Dei filius, corpus eius Ecclesia, sponsus & sponsa, duo in carne vna: Quamobrem æquè Christũ negat is, qui ab eius corpore, quæ est Ecclesia, ita dissentit, ut eius communio non sit cum toto, quacunq; diffunditur, sed in aliqua parte separata inueniatur, atq; is, qui de capite Christo à scripturis

 sanctis

ſanctis diſſentit: ſicut non vno in loco docet Auguſtinus. Extat apud Euſebiũ epiſtola Dionyſij Alexandrini ad Nouatum, in qua non minoris eſſe gloriæ ſcribit martyriũ, Eccleſiæ non ſcindendæ gratia toleratum, quàm quod fertur propter eidololatriæ recuſationẽ: imò, meo, inquit, iudicio, maioris eſt gloriæ. Nam illic quidem pro vna anima martyrium toleratur, hîc verò pro vniuerſa Eccleſia. Ex quo videre licet, non minus eſſe crimen Eccleſiam ſcindere, aut aſſenſu ſchiſma comprobare, quàm eidolis thura admouere. Procul igitur abſit hoc à quouis homine Chriſtiano, præſertim ab Epiſcopo, quum vel multitudo, vel magnitudo ſeparationem ab Eccleſia Dei petit, vt ſtatim aſſenſum ad eam ſuum prębeat. Optandum eſt, vt hanc nobis Deus mentem det, quo prius

De unitate Eccleſiæ cap. 4. In 1. Canonicam Ioan. tracta. 6. & ſermo. 21. de uerbis Apoſtoli. Lib. 5. Eccleſiaſt. hiſto. ca. 45.

à cor-

à corporibus noſtris animas noſtras ſeparari velimus, quàm vt ſacrilega conſilia ſeparationis à Chriſto, & à corpore eius, aſſenſu noſtro comprobemus. Hoc animo, cùm alios omnes, quotquot Chriſtianorum appellatione gaudent, tum Epiſcopos præſertim preditos eſſe decet, ſi bonorum paſtorũ officio fungi volumus. Quo tempore primũ ad regni gubernacula, pientiſsime rex, acceſsiſti, memoria tenemus, cum itidem à te poſtularetur quiddã, quod ad ſeparationem attineret, placidè quidem pro eo, vt manſuetudo tua fert, ſed negaſſe tñ te, quod ne faceres poſtulata, religiõe prohiberi te diceres: ſimul in celebri ſenatorũ totiuſq; populi corona Chriſti vocẽ illam vſurpaſſe: Quid prodeſt homini, ſi mũdũ vniuerſum lucretur, animę verò ſuæ detrimentum patiatur? aut, quam

Matth. 16.

dabit homo cõmutationem pro anima suaꝰ Non tibi tanti fuerat regium diadema, nõ regni tam ampli, tamq́; copiosi, non tot illi terrarum adiunctarum imperium, vt eorum amittendorum metu faceres aliquid, quod facere te salua fide, religioneq́; tua non posse putares. Quid autẽ impedit, quo minus iisdem & nunc verbis vtaris, nisi fortè minus tibi grauis quàm illa videtur hæc separatio, cum, vt à Christi corpore, sancta catholica Ecclesia, pręcisionem fieri permittas, abs te postulatur. Sed publicæ tranquillitati dandũ est (aiunt) aliquid. An verò tum quoq;, publica regni tranquillitas non prætendebaturꝰ an summa rerum perturbatio, nisi postulata fecisses, cõsequutura non esse denunciabaturꝰ Prospexit nihilominus regni tui trãquillitati deus, Ac si tanta tot animarum iactura regni tran-

tranquillitas eſt redimenda: cœlũ, quod eſt in prouerbio, terra miſceri pręſtat, & ſi fractus illabatur orbis, illius opprimi ruina ſatius fuerit, quàm à Chriſti corpore præciſos, beatam aliquandiu (vulgi iudicio) vitam in terris agere, quę paulò pòſt, ſempiterna morte, & nunquam finiendis gehennæ ſupplicijs cõmutãda ſit. Leuior eſt fortunarũ, leuior & corporum, quàm animarum iactura, quarũ irrecuperabile damnum eſt. Atq; hæc ſic à nobis dicta ſunt, quaſi verum illud iam eſſet, quod perſuadere nonnulli conantur, ad regni tui tranquillitatem plurimum intereſſe, ſi quibuſdam (quibus rectè dici poteſt: Neſcitis quid petatis) quod petunt, de calice concedatur: cum interea certum illud ſit & indubitatum, ſi quod petitur, conceſſum ſit, multò maiorem id regno tuo perturbationem

Matth. 20.

allaturum. Etiam huius ſæculi ſapientes, qui de republica ſcripſerũt, cùm aliarum rerum omnium præterquã malarum, tum legum præſertim, veterumq́; morum mutationem, cumprimis reipublicæ periculoſam eſſe docuerunt: quod à corporibus humanis ſumpta ſimilitudine comprobarũt: quod hi, qui à conſueta victus ratione diſcedant, et nouam aliquam ſibi conſtituant, non ſine diſcrimine ſuæ valetudinis id faciant. Quamobrem præſtare putant, vt etiam errata quædam & legumlatorũ, & magiſtratuũ tolerentur: cum perſæpe, non tantũ in eo boni ſit, ſi corrigatur error, quantũ inde redundat detrimenti, quod paulatim aſſueſcant homines magiſtratui non parêre, vt ſubinde leges mutare, nihil aliud eſſe videatur, quàm omne robur eius detrahere, et paulatim homines ad

Plato li. 7. de legibus

Ariſtote. lib. 2. politica. 6.

ad mutandum plura maioraq; assuefacere, cum non rarò, quæ videtur in speciem esse minima, maximorũ causa sint malorum. An autem hoc oculis ipsi nostris nõ ita cernimus euenisse? cùm apud finitimos nobis populos, tum apud eos, qui in regno tuo non ita pridem ad nouandas res animum adiecerunt. Possem ego nominatim quosdam recensere, qui nihil aliud initio sibi, præter calicẽ permitti postulabant, quem sibi paulò pòst etiam vsurparunt: num autem in eo acquieuerunt? Quin illi postea Confessionẽ Augustanã integram sunt amplexi. Mox ea reiecta, Picardicam: proximè verò gehennensem (Geneuẽsem dicere volui, nisi quod eadẽ est & Geneuensis & gehennensis) quã publicè profitetur Apostata Lysmaninus, à te Sigismunde Rex proscriptus. Quid illis ad extremũ

sit

ſit futurũ, neſcio. Fortaſsis ad Svenckefeldium tandem inclinabunt. Vellem autem, vnam mihi terram aliquã oſtendi, vbi priuata libidine calix vſurpari cęptus eſt, in qua non èueſtigio multæ ſint alię, & quidem horribiles hæreſes ſubſequutæ. Auorũ noſtrorũ memoria, primùm in finitimo nobis Boæmiæ regno incidit iſta de calice cõtentio, quem ſibi nonnullæ ciuitates quo iùre, qua iniuria vſurparunt? Quæ verò mox hæreſeôn portenta ſubſequuta non ſunt? Quàm rara in Morauia & Boæmia oppida reperire licuit, vbi calicis vſus receptus eſt, in quibus non ſimul ſex aut ſeptem ſectas, mirabiliter inter ſe diſſectas, videre liceret? In Germania verò, ſathaniſmus hic omnis, quem nõ ſine magno dolore & ſtupore cernimus, vnde, niſi à calice, ſumpſit exordiũ? Videntur fraudes iſtę,

quæ

quæ per ſathanæ membra, veræ pietati ſtruuntur, eſſe cuneo ſimilimę: qui prima parte tenuiſsimus eſt, nec videtur in lignū impactus, magnam ligni diſruptionem facturus. Verùm quamlibet illius prima ſit acies tenuis, aditum tamen facit ſequēti craſsiciei, ita, vt cum prima pars illa recepta fuerit, neceſſariò tandē & ſequentia recipiantur, donec lignum penitus diſcindatur. Huius igitur exitiabilis cunei, ſi quis primā partem tenuiorem, calicem fuiſſe dixerit, à vero non aberrauerit. Nam vbi receptus hic eſt, iā altera cunei pars eſt ſubſequuta craſſior, Auguſtana confeſsio, quæ nobis & ſacerdotium & ſacrificium abrogauit, ac Deum ipſum, in ordinem quodammodo coëgit, nullus vt ei præ cæteris mortalibus excellentior honos haberetur. Mox ingreſſa eſt pars altera craſ-

ſior adhuc, Tigurina & Laskana confeſſio: quæ duo, quæ nobis reliqua tamen fecerat Auguſtana cōfeſſio, ſacramenta ſuſtulit, Euchariſtiam, & baptiſmum: vt ſicut illa ſuos abſq; ſacerdotio & ſacrificio, ſic hæc eſſe ſuos quoq; faceret, abſq; ſacramentis. Neq; nos magis Chriſtianos, quàm Lutheranos, eidololatrię cōdemnauit, quod vtriq; perſuaſum haberemus, quamuis diuerſo modo, verum Chriſti corpus & ſanguinem in Euchariſtiæ Sacramento contineri: Itaq; cum ex illo quoddam eidolum faceremus, tum ex baptiſmi quoq; ſacramento, dū ei peccatorum remiſsionem tribuimus, & per lauacrum regenerationis, nos fieri ſaluos credimus: Sic, quod nos Lutheranis, hoc ſacramētarijs viciſsim ſunt Lutherani, nimirum eidololatriæ. Venit ad extremum Svenckefeldius, qui & ſcri-

ſcripturas omnes, & externum omne verbi miniſterium ſuſtulit, & æquè Sacramentarios, vt Lutheranos, & nos Chriſtianos eidololatriæ reos fecit, qui conuerſa ad egena elementa, hoc eſt, ad ſcripturas Canonicas, ex illis ſalutē peteremus. Et hæc fuit nouiſsima cunei pars, cuius prima parte, quamlibet illius acies tenuis erat recepta, quicquid erat reliquum ſathaniſmi, paulatim irrupiſſe cernimus, ſicut in alio quodam ſcripto noſtro pluribus demonſtrauimus. Vides, pientiſsime Rex, quorſum ad extremum res perducta ſit? poſteaquam in deſpectum Eccleſiæ calix initio fuit impactus, quanta ex hoc ſolo facta eſt ad reliquum ſathaniſmū, inclinatio? Quisquis eſt homo Chriſtianus, qui pietate tamen aliqua præditus eſt, nō facilè poteſt animū inducere, ut à ſēſu & cōſenſu

 totius

totius Eccleſiæ diſcedat. Cæterùm, ſimul vt vel vna aliqua in re diſceſsionis initiũ fecerit, iam difficilius eſt multò finem illius, quàm fuit initium, inuenire: vt non ſine cauſa prouerbio celebratum ſemper illud fuerit: Principiũ plus eſſe, quàm dimidium totius: quod etiam ad oculum videre licet in ijs, qui ſolius in calicis vſu, ſe ab Eccleſię compage principio diuulſerunt; apud quos, ſi minus aliæ ſectę ſtatim omnes, certè Lutheraniſmus omnis ſimul eſt eueſtigiò receptus. An eius rei periculum non eſſe factum ſcimus in Germania? Conſcripta fuit ibi quædam Interim religio (quam rectè nolo dicere) ſed fuit authoritate comitiorũ ab omnibus propè recepta, paucis quibuſdam exceptis: num autẽ, à quibus recepta eſt, apud eos legitimũ ſacerdotium & ſacrificium, iuxta formulam,

mulam, in eo libello præſcriptā,fuit re-
ſtitutum? Nihil minus. Etiam Interimi-
ſtæ,æquè ſunt & fuerūt, vt alij Lutheri-
ſtæ, niſi quòd à carnibus alicubi abſti-
nent in quadrageſima & proſabbatho,
& rem diuinam,vel prophanā potius,ne
dicam ſacrilegam facientes, lineis ac ſa-
cerdotalibus alijs indumentis, nonnullis
in locis vtuntur. An autē idem in regno
tuo factum eſſe non vidimus, vbi calix
per ſummum ſacrilegium vſurpatur? an
ſimiliter & ſacerdotium, & ſacrificium
ibi non abrogatur? an laici ſibi ſacerdo-
talia munera nō arrogant? an conficien-
di Chriſti Corporis,quam nullā habent,
ſibi poteſtatem non vſurpant? & pro
Chriſti corpore dant cōmunicantibus
merum panem piſtorium. Nam quo-
modo conficient Chriſti corpus,quibus
poteſtas eius conficiendi nulla data eſt?

 In

In ſumma, nihil aliud dicit Sathanas, quãdo cõtra ordinationẽ & obſeruantiam eccleſię iubet de calice bibere, quàm quod Chriſto dixit aliquando: Mitte te deorſum, hoc eſt, Eccleſiæ traditionem relinque, obedientiam illius omnẽ abijce, conciliorum authoritatem pro nihilo ducito. Ac metuit quidẽ homo Chriſtianus mittere ſe deorſum, &, quoniam cum periculo coniunctum id eſſe videt, diu ſecum deliberat nonnunquam, vtrũ ſibi ſit faciendum: poſteaquam verò ſemel ſe mittere deorſum cœperit, iam nõ eſt in illius poteſtate, vt ſe ruẽtem ſuſtineat, nec impedire poteſt vllo modo, quò minus ad imum vſq; pręceps cadat.

Pſalm 103. Enarrans illud ex pſalmis Auguſtinus: Fundauit terram ſuper fundamentum eius, non inclinabitur in ſeculum ſeculi: terram interpretatur Eccleſiam, aquam

verò

verò decurrentem, quæ ad nihilum deueniet, in alio quodam psalmo significare vult hæreses: Quò minus aquæ decurrere possint ad Ecclesiam, hoc est, quò minus illam obruere queant hæreses, impediunt aggeres illis oppositi, quas rectè conciliorum sanctiones intellexeris. Cæterùm, quamuis aggeres validi fuerint, si quis tamen vel paruum in illis foramen aperuerit, statim eò tota moles aquarum incumbit, ac perruptis aggeribus, lõgè, lateq; cãpos, segetes, pagosq; subuertit, nihil vt sit quod aquarum decursum remorari queat. Hoc igitur foramẽ tũc aperitur, quãdo cõtra ordinationẽ seu obseruantiã Ecclesię calix permittitur. Quis enim impedire queat, quò min⁹ per hoc ipsũ foramẽ, quãlibet exiguũ videatur, perruptis aggeribus, hoc est, cõciliorũ decretis violatis,

omne

omne genus hęreſeôn in Eccleſiam impreſsionem faciat? Quo magis mirum eſt, non deeſſe quoſdam, qui tranquillitatem Eccleſiæ regnoq́; tuo promittāt, ſi contra ordinationem ſeu obſeruantiā Eccleſiæ calix laicis concedatur. Si poteſt ſaluum & integrum eſſe lignum, in quod prima cunei pars, quamlibet illius acies tenuis ſit, impacta eſt: ſi caueri poteſt, quò minus crebris ictibus reliqua craſsicie impulſa, lignū illud prorſus diffindatur: ſi poſſunt eſſe ſaluæ ſegetes & prata, in quæ, foramine facto in aggeribus, magno impetu aquæ defluxerint, nec exitum facile reperire poſsint: ſi poteſt ſaluus eſſe homo, qui ſemel de ſublími turri aliqua ſe præcipitem dederit: ſi poteſt ipſe ruentem ſe ſuſtinere, quò minus in imam vſq; terram præcipitatus, aut ceruicem frangat, aut reliqua corporis

poris membra collidat: poterit ſaluum, integrum, ac tranquillum eſſe regnum illud, in quo, in deſpectũ concilij, calix fuerit vſurpatus. Poſtulatur à multis cõcilium, quam autem ad rem? quis illius vſus erit? ſi poſteaquam rectè fuerit in eo conſtitutũ aliquid, poſtremis etiam hominibus, in deſpectũ illius contraria facere licebit omnia. Num aũt ſanctior erit poſtea comitiorũ, quàm conciliorũ authoritas? An ipſi noſtris oculis non conſpeximus, in deſpectũ Regis & Comitiorũ alicubi quædam contra decreta Comitiorum facta eſſe, quæ priuſquã in Comitijs decreta fuiſſent, facere tamen illi ipſi non audebant? Et ibi tranquillitatem fore ſperabimus, vbi nulla conciliorum, nulla comitiorum, nulla pontificum, nulla principum eſt authoritas? vbi hoc agitur, vt ſimus ſine lege,

y ſine

ſine rege, ſine ſacerdotio, ſine ſacrificio, ſine ſacramentis, ſine deo, vbi tanto ſtudio laboratur, vt quæ ciuitas vnius hactenus labij fuit, & eorundem ſermonũ, ex ea Babylonẽ ædificare liceat, in qua tanta ſit & eſt iam linguarum confuſio, vt non audiat vnuſquiſq; vocem proximi ſui. Sed quid opus eſt pluribus? Ipſe noſti, pientiſsime Rex, quòd cum nonnulli, clamoſis quibuſdam offerendum eſſe calicem, cenſuiſſent, modò in eo acquieſcerent, repudiatus eſt. Pauciſsimi iam ſunt in regno tuo, qui ſolo velint eſſe calice contenti. Sed & confeſsionis Auguſtanæ non ita multi. Quotquot à nobis diſceſſerunt, magna ex parte, vel Picardi ſunt, vel Caluiniani, aut Laskani, aut Neſtoriani, aut Seruetiani, quibus, concedendo calicem, nemo ſatisfecerit. Qui legit apologiam Picardorũ,

repe-

reperiet in ea, quòd Picardi non minus propè Boæmos illos insectantur, qui in sola vtriusq; speciei communione acquiescunt, cætera verò catholici videri volunt, quàm eos, qui per omnia sunt catholici. Iam verò Petrus Paulus Vergerius, qui proximo superiore anno, nõ aliam ob causam in regnum tuum venerat, quàm vt in eo seditionem concitaret, protulit in mediũ literas ad quosdam scriptas, quas etiam typis excudi fecit. An autem hoc fuit boni viri officium? Certè si quid frontis habuisset, si qua mica probitatis in eo fuisset, tale aliquid facere nunquam aggressus fuisset. Sed videtur hic homo expers humanitatis, & vitæ cõmunis ignarus esse, cum in mediũ proferre literas ab aliquo scriptas, nihil aliud sit, quàm quod ille dixit:

Cicero 1. Philip.

Tollere è vita, vitæ ſocietatem: tollere amicorum colloquia abſentiũ. Verùm ad rem. Etiam Pauli quarti Pontificis literas, & quidẽ binas, typis excuſas perũulgauit, quin & ſcorijs quibuſdam ſuis obſcurauit, ac mirabiliter deformauit, quæ piè ſanctèq; ſcripta fuerunt, ſecus interpretando. Audi quid ſcribat in ſuis in priorem Epiſtolam ſcholijs. Dixerit, inquit, quiſpiam: Si quidem poſſemus Papam eò adigere, vt velit aſſentiri, vt miniſtri Eccleſiarum haberent vxores, lingua vernacula in adminiſtratione ſacramentorũ vterentur, atq;, vt vtramq; ſpeciem populo exhiberent, in reliquis verò articulis & doctrinis cũ Romana Eccleſia conſentiremus, quemadmodũ hactenus conſenſimus, an non conſultum putares, vt tunc acquieſceremus? atq; vt hæc prius lucro apponeremus,

deinde

deinde paulatim labente tempore, vt etiam de reliquis articulis lucrifaciendis cogitaremus? Respondeo. Minimè mihi consultũ videri: Neq; enim in eo res sita est, vt minister vxorem habeat, vt populari lingua in Ecclesia vtatur, vt vtramq; speciem porrigat: sed vt habeat viuam fidem, vt sit membrum Christi Ecclesię, atq; vt eam rectam doctrinam teneat, populoq; adnunciet, quam filius Dei dominus noster Iesus Christus attulit è sinu patris. Quæ esset isthæc contaminatio doctrinę? quod monstrum? si consentiremus, vt esset pastor animarũ nostrarum, missarius sacrificulus, vnctus & inauguratꝰ ab aliquo Aposcopo & Antichristi membro &c. Per hunc verò satellitem suũ, apertius multò causam suam agit sathanas, quàm per illos, qui de calice tantùm, deq; rebus alijs,

 quæ

quæ non perinde magni momenti videri possunt, tantopere contendunt: quorum etiam detegit insidias, ac superuacaneum esse ducit, longioribus ambagibus vti, mox ipsum petit iugulum, vt citra moram aliquam, Deus in ordinem cogatur, nec vllum, aut sacerdotiũ, aut sacrificium externum habeat, per quod esse Deus agnoscatur. Hoc est, quod statim initio sibi sathanas per Vergerium efficiendum esse putat: & est reuera verissimè dictum, quòd frustra fit per plura, quod fieri potest per pauciora. Quorsum enim opus est longo circuitu, si, quo vis, compendio peruenire possis? Verùm audi quid paucis interiectis addat: Postquam enim hic homo, nimis in aliena republica curiosus, & ad seditiones excitandas natus, hortatus fuerat Polonos, vt, si maximè concederentur

illis

illis hæc tria, constanter ea respuerent. Scias, inquit, Polonia, causam hanc, quæ de religione controuertitur, minimè posse vllam moderationem aut concordiam pati. Vide, quid dicam, & memori mente teneto. Sunt enim qui dicant: An non posset aliqua ratio inueniri, qua concordia sanciretur? Respondeo. Nullam prorsus posse inueniri. Si enim Papatus maneat incolumis, non potest doctrina Iesu Christi manere incolumis. Et rursus: si vicerit, quam nos profitemur Iesu Christi doctrina, corruat totus Papatus ab radicibus necesse est, ita, vt nulla alia sit stabiliendæ veræ Christi Ecclesiæ & concordiæ ineundæ ratio & spes, quàm si vniuersus Papatus, cũ omni sua tyrãnide & impia doctrina tollatur è medio. Ac quòd scribit Vergerius causam religionis mode-

moderationem seu concordiam pati nō posse, quin verissimè scribat, inficias ire non possumus. Nam aut totus Christianus oportet sis, aut totus Lutheranus: nihil est, quod in vtramq; partem claudicare velis. Æquè condemnaberis, si semichristianus sis, seu semilutheranus, atq; si totus Lutheranus. Semichristianum autem voco, qui, cum de Christo capite credat, quę credenda sunt omnia, priuata sua libidine, certis in ritibus ab eius corpore se diuidit. Tenere is quidē caput se putat, non autem tenet corpus. Itaq; dimidia ex parte vult esse Christi, dimidia ex parte Lutheri, hoc est, sathanæ, cum tamen (ipso Christo dicente) nemo duobus dominis seruire queat. Quæ participatio iustitię cum iniquitate, ait Paulus? aut quę societas luci ad tenebras? quæ autem conuentio Christi

ad

ad Belial? Quamobrem non mediocriter reuera falluntur, qui de religione cōcordiam iniri posse putant. Coangustatum est stratum, dicit propheta, ita, vt alter decidat, & pallium breue vtrumq; operire non potest. Non possunt in eodem esse strato, hoc est, in eodē hominis corde Christus & Lutherus, alter excidat necesse est, nō possunt eodem operiri pallio. Quamobrē, vna parte rituū Christum, altera Lutherum profiteri, nihil est aliud, quàm totum Christum abnegare. Verissimum igitur illud est, quòd causa religionis concordiam non patitur. Profitemur in Symbolo fidei nostræ, nos credere sanctam Ecclesiam catholicam. Ab hac, si quis discesserit, si docentem illam & præcipientem non audiuerit, si suo plus, quàm illius iudicio tribuendum esse putauerit, etiam si cæ-

Esa. 28.

 tera

Symbolo, si credat & recipiat præterea
ſcripturas omnes, ſi tanquã dei verbum, quod reuera ſunt, modò ſanus adſit intellectus, eas adoret, nihilominus nõ eſt ei cum Chriſto capite quicquam commune, qui ſe à Chriſti corpore ſeparauit, ethnicus eſt, publicanus eſt, Chriſtianus nulla ex parte dici meretur. Quoties tentatũ fuit ab Arrianis, vt aliquam cum catholicis concordiam inire poſſent? ad quã, vt accedere tamen viderentur, facilè ſe paſſuros dicebant, vt ὁμοιούσιος eſſe patri filius crederetur, modò ne diceretur ὁμοούσιος. De vno tantùm iota res agi videbatur inter Chriſtianos & Arrianos, neq; tamen concedendum Arrianis eſſe Chriſtiani iudicabant, quod ſub hac vna litera viderent eos errorem ſuum occultare, quò largitate gratiæ,

non

non proprietate naturæ, filium patri similem intelligi volebant. Quibus autẽ artibus Cæsareæ præfectus Basilio persuadere non conabatur, vt tempori cæderet, neq; tot Ecclesias in discrimen adducere vellet tenui dogmatis exquisitione? Quid autem ad hæc Basilius? Adolescentulis, inquit, tales sermones cõgruere, nam & hos & his similes, huiusmodi rebus inhiare. Qui verò diuinis essent literis innutriti, nullam eos earum syllabam in discrimen venire pati posse, solereq;, si res ita postulet, nullũ genus mortis pro illis subeundũ recusare. Ac visus quidem fuit hęreticis esse pertinax Basilius, itidẽ vt ante eum Athanasius, atq; Hilarius: Sed quam hæretici pertinaciã, eam catholici & orthodoxi constantiam esse iudicabant. Quo minus &

ego molestè fero, si quibusdã pertinax esse videor, qui nego coïre posse concordiam inter catholicos & hæreticos, nisi qui discesserunt à nobis, redeant vnde discesserunt, ad gremium sanctæ matris ecclesiæ: illam credant, illi se totos permittant, illius iudicio suum iudicium subijciant. Malo pertinax videri cum Athanasio, Hilario, Basilio, quàm vt esse dicar arundo ventis agitata: Et hæc quidẽ vetustiora. Nostro verò seculo, quoties inter Lutheranos & Zuinglianos actum fuit de concordia? Quàm autem ea res fœliciter cessit Lutheranis? Qualis enim illa fuit inter Lutherum & Bucerum cõcordia? Fecit in gratiam Lutheri Bucerus, vt cõcederet, corpus & sanguinem Christi substantialiter esse in sacra Eucharistia, modò vicissim in suam gratiam faceret Lutherus, vt concederet,

cederet,

cederet, ibi non esse Christi corpus & sanguinem, nisi cũ sumitur. Vter Martinorum hîc alterum in suam pertraxit sententiam? Martinus ne Lutherus sacramentarius, aut Martinus Bucerus è sacramentario factus est Lutheranus? Certè Iohannes Caluinus, non aliunde sumit efficacius argumentum ad probandum in Eucharistiæ sacramento nõ esse substãtialiter corpus Christi, quàm ex hac Lutheri concessione: ex qua etiã colligit, quòd secundum virtutem tantùm & efficaciam, non autem secundũ eorum substantialem præsentiam, exhibentur nobis corpus & sanguis domini, quomodo adsunt & exhibentur in baptismo & pœnitentia: imò quandocunque Christi mors aliquem in nobis effectum operatur. In quam suam sententiam, pedibus ire Philippum quoq;

 Melanch-

Melanchtonẽ gloriatur. Egregia verò cõcordia, qua fit, vt qui sũt hęretici, magis etiam fiant hæretici, & sacrilega sua audacia, blasphemijs & erroribus inualescentes, proficiant in peius, errantes, & in errorem mittentes. Missos autem faciamus sacramentarios, quorum impietatẽ ipsi quoq; Lutherani, quamuis eorum nõnulli minus ab ea remoti sint, adeò tamen ferre non possunt, adeò detestantur & execrantur, vt eis nec Aue quidem dicere dignentur, & à congressu suo repellant, nec receptum eis dare velint, sed simul vt aliquem sacramentarium esse constiterit, statim è suis ciuitatibus exterminandum esse putent. Inter Lutheranos & Christianos, quoties actum fuit de concordia? Quæ causa verò fuit, cur Interim religio constitueretur? nisi quòd non deerant qui minimè

mè dubiam ſpem oſtenderent, fore, vt per hanc viam & rationem, coïret inter Chriſtianos & Lutheranos concordia. Num autem eum, quem ſperabant homines, res eſt exitum conſequuta? Minimè gentium. Quin quod omnium ferè iudicio (paucisſimis exceptis) in Comicijs imperij fuerat approbatũ, quod ſumma eorum voluntate conſtitutum, hoc pauló poſt ab illis ipſis, à quibus fuit receptum, nõ eſt ſeruatũ. Lipſenſes, ne viderentur nõ eſſe prudentiores, quâm vniuerſũ imperiũ, quamuis in plurimis ad illam in Comicijs pręſcriptã Interim religionem, aſſenſi fuerant, pleraq; tamẽ ſua, magiſtriq; ſui Martini Lutheri, retinenda eſſe putauerunt, ac duplex Interim conſcripſerunt, quod in quibuſdam conſentiret, in alijs ab eo, quod erat conſtitutum in Comicijs, diſcreparet.

Vvit-

vicini Lipſenſium, & eidē principi, qui ſubſcripſerat Interim religioni, ſubiecti; quoddam & ipſi ſcriptum ediderũt: nec Interimiſtæ, verùm adiaphoriſtæ dici & eſſe voluerũt, & in minus multis, quàm Lipſenſes à magiſtri ſui Lutheri doctrina diſceſſerunt. Porrò Saxoniæ ciuitates, cũ faces illis adderet Mathias Flaccus Illyricus, ne latũ quidem vnguem, à Magiſtri ſui Martini Lutheri placitis ſibi diſcedendum eſſe duxerunt, cum quicquid ab illo dictum eſſet aut ſcriptum, id tanquam expreſſum dei verbũ recipiendum & adorandum eſſe cenſerent. Itaq; poſt concordiam tentatam, quę facta iam etiam eſſe putabatur, maior eſt diſcordia conſequuta. Nam ſicut ipſi Lutherani nefario ſcelere ab vnitate catholica ſe tanquam ab area dominica

ſe-

ſepararunt, ſic & ſuam paulò pòſt vnitatem diſcordijs furialibus diſſiparũt. Vel de ſola alba veſte linea, cuius vetus vſus eſt ſacerdotibus in templis, quantæ fuerunt, quàm acerbæ contentiones inter Germanos Lutheranos, quales videri volũt ij, qui ſunt à Flacco, & inter degeneres Lutheri diſcipulos, quos ille vocat Adiaphoriſtas, & Interimiſtas, cuiuſmodi ſunt, qui Philippum ſequuntur? Quæ fuit autem cauſa, cur tam hoſtiliter ſe mutuò minutis adeò de rebus inſectarentur? Non alia, quàm quòd metuebant germani Lutherani, ſi qui fuiſſent ex priſcis ritibus illis & ceremonijs in Eccleſiam reſtituti, ne qua à Luthero ad Chriſtum inclinatio facta, néue ſequuturo Papatui, feneſtræ fabricari viderẽtur. Si, qui veri Lutherani dici gaudent, tanto ſtudio cauerunt, ne vetuſtis

A Eccle-

stræ fabricarentur, quãto maiore studio prouidendum nobis est, qui nõ alio magis, quàm Christianorum nomine gloriamur, ne fabricentur Sathanatui, cui fabricantur procul omni dubio, cùm assuefiunt homines Ecclesiam nõ audire, si, quæ fuerint ab illa decreta, pro nihilo ducere, tum illius iudicio suum priuatum iudicium anteponere. Certum est & indubitatum, Sathanatum, siue sathanismũ istum omnem, qui nunc (proh dolor) ita floret in Germania, qui pullulat etiam in regno tuo, pientissime Rex, hinc potissimum esse natum, quòd Ecclesiæ iudicio contempto, sibi quisq; licere vult, vt & scripturas interpretetur, & ritus ceremoniasq; mutet arbitratu suo. Quamobrem in hoc, Vergerij sententię nõ inuiti subscribimus, quod causa,

ſa, quæ de religione controuertitur, minimè poſsit, qualem iſti cupiunt, moderationem & cōcordiam pati: cum veriſſimè ſcriptum ſit à ſancto martyre Cypriano: Nulla ſocietas fidei & perfidiæ eſſe poteſt. Qui cum Chriſto non eſt, aduerſarius Chriſti eſt. Qui vnitati & paci eius inimicus eſt, nobiſcum nō poteſt cohęrere: Si cum precibus & ſatiſfactionibus veniunt, audiantur, ſi maledicta & minas ingerunt, reſpuantur. Cæterùm quòd ſcribit impurus ille Vergerius, non aliam ineundæ concordiæ rationem & ſpem eſſe, quàm ſi Papatus vniuerſus tollatur è medio, vide, per Deum immortalem, quę ſint iſtę ſathanæ inſidiæ? quorſum ille ſpectet, cum tāto ſtudio Papatum euerſum cupit? Quò maior autē orationi noſtræ fides habeatur, malumus illius de Papatu

Epiſt. 3.

 teſti-

teſtimonium proferre (cui, quoad vixit, cum Papatu bellum fuit irreconciabile, cuius etiam verbum, tanquam Dei verbum, adorat Vergerius) quàm noſtris verbis vti. Sic igitur ſcribit Lutherus in epiſtola quadam ad duos plebanos de anabaptiſmo: Audio, inquit, & video rebaptiſationem, à quibuſdam vſurpari ex eo fundamento, vt in deſpectum Papæ faciant, tanquam hi, qui nihil ab Antichriſto habere velint: quemadmodũ & Sacramentarij propterea merum panem & vinum habere volunt in deſpectum Papæ, arbitrantes ſe hoc pacto rectè ſubuertere poſſe Papatum. Profectò friuolum eſt hoc fundamentum, ſupra quod nihil boni ædificaturi ſunt: hoc enim pacto negare nos oporteret, totã quoq; ſcripturam ſacram, & prædicandi officium: hoc enim totum à Papa nimirum habemus, & nouam quoq; ſcriptu-

ram ſacram nos facere oporteret: Sic & vetus teſtamentū nos dimittere oporteret, ne quid ab infidelibus haberemus Iudæis. Stultitia eſt hoc totum. Nam & Chriſtus in gente Iudaica inuenit Phariſæorum & Scribarum abuſus, non tamē propterea totū reiecit, quod illi habuerunt & docuerunt. Nos autem fatemur, ſub Papatu plurimū eſſe boni Chriſtiani, imò omne bonum Chriſtianū: atq; etiā illinc ad nos deueniſſe. Quippe fatemur, in Papatu veram eſſe ſcripturam ſacram, verum baptiſmum, verum ſacramentum altaris, veras claues ad remiſſionem peccatorum, verum prędicandi officium, verum catechiſmum, vt ſunt oratio Dominica, decem præcepta, articuli fidei: dico inſuper, ſub Papatu veram Chriſtianitatem, imò, verum nucleum Chriſtianitatis eſſe. Ac ne quis

 forte

fortè dicat, hęc inter initia ſcripſiſſe Lutherum, cum nondum illi, de qua tantopere gloriatur, lux Euangelicę veritatis affulſiſſet, ſciat hanc epiſtolā ab eo ſcriptam fuiſſe, decimo poſt anno, quàm ab Eccleſia dei ſe præciderat, quo tempore nomen eius, hæreſeos fama cum primis fuit celebre. Sic per illius, tanquam per Balaam prophetæ iugulum, quamuis hoſtis eſſet veritatis, vel inuito tamē illo veritas erupit. Iam ne igitur vides, pientiſsime rex, quorſum ſpectent ſathanæ conſilia, quando per ſatellitem ſuū Vergerium, & per alios eiuſdem generis, Papatum vniuerſum è medio ſublatum cupit? Cupit enim ſublatam veram ſcripturam ſacram, cupit ſublatum verum baptiſmum, verum ſacramentum altaris, veras claues ad remiſſionem peccatorum, verum prædicandi officium,

verum

verum catechiſmum, veram Chriſtianitatem, imò verum nucleum Chriſtianitatis. An autem non ſucceſſerunt illi ſua conſilia? Primus è medio tollere Papatum conatus eſt Lutherus, & ei rei fundamenta quædam iecit, ſicut antea commemorauimus. Nam in deſpectum Papę & concilij, calicem laicis initio conceſſit: deinde, ritus veteres abrogauit, nouos inſtituit, nec ita multò poſt, de numero ſacramentorũ, quinq; ſuſtulit: poſtremò ſacrificium ſimul & ſacerdotium euertit. Quid autem ex eo conſequutũ eſt poſt breue temporis interuallum? Exorti ſunt ſacramentarij & anabaptiſtæ, qui duo reliqua ſacramẽta, baptiſmũ & Euchariſtiam, quæ reliqua tamen Lutherus fecerat, nobis abſtulerunt: neq; magis id in Papæ, quã in ipſius etiã Lutheri (ſi Philippo credimus)

odium

odium siue despectũ: Qui cum pro Papa se gerere, quin plus etiã aliquid quàm Papa videri vellet, hanc impotentem hominis tyrannidem, ferendam nõ esse censuerunt. Nati sunt postea cœlestes prophetæ, qui nobis & scripturas, & externum prædicandi ministerium è medio sustulerunt. Emerserunt ad extremum è nescio quibus tenebris Campanus & Seruetus, qui Christum saluatorem nobis eripere conati sunt, eius diuinitati detrahentes. Hunc tandem exitũ consequuti sunt, qui Papatum euertere, & in despectum Papæ facere conati sunt omnia. Soleo, pientissime Rex, nonnunquam etiam eorum hæreticorum nænias legere, qui nullam habent nominis celebritatẽ, vt quid inter illos agatur cognoscam. Incidi in quendam germanũ Lutheranũ, Erasmum nomine,

neq;

neq; cognomine magis, quàm re ipſa Alberum, qui libellum ſcripſit contra Carolſtadium,& alios ſacramentarios, Anabaptiſtas, & Eiconomachos. Ibi narrat de quodam Iacobo Schenck, qui, cùm Berlini verbum Lutheri, pro Dei verbo, populo venditaret, nulla ratione potuit adduci, vt in ſolemni die Paſchatis de reſurrectione domini ſermonem faceret, verùm ipſo die reſurrectionis de paſsione prædicabat. Ac de alio quodã, qui Francoforti ad Menum, diem natalis Chriſtiani feſtum agere nolebat. Cur autem hæc? In deſpectum Papæ, ne quid habere cum Papatu, hoc eſt, cũ Chriſtianiſmo, commune viderentur: magis adeò cupiebant omnem eſſe memoriam Chriſti beneficiorum abolitã, quàm vt cum ijs, qui Papam agnoſcunt Chriſtianis, eam celebrarent. Vides,

 pien-

pientiſsime Rex, quæ ſint conſequuta, poſteaquã apud quoſdam Papatus fuit ſublatus? Et hunc rerum ſtatũ, in regno tuo Vergerius, vel per ſattellitem ſuum Vergerium ſathanas potius, efficere conatur, cuius vetus hic mos fuit ſemper, ſicut à ſancto quoq; martyre Cypriano ſcriptum legimus, vt Eccleſiæ propoſitum infeſtatione ſua perſequeretur: ob hoc tantũ, vt gubernatore ſublato, atrocius atq; violentius circa Eccleſiæ naufragia graſſetur. Neq; enim aliunde ſunt hæreſes obortæ, ſicut ibidẽ ait Cyprianus, aut nata ſchiſmata, quàm inde, quòd ſacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Eccleſia ad tempus ſacerdos, & ad tempus iudex, vice Chriſti, cogitatur: cui ſi ſecundum magiſteria diuina, obtemperaret fraternitas vniuerſa, nemo aduerſus ſacerdotũ collegium, quic

quam

quam moueret, nemo post diuinum iudicium, post populi suffragium, post coepiscoporum consensum, iudicem se nō iam Episcopi, sed Dei faceret, nemo dissidio vnitatis Christi Ecclesiam scinderet, nemo sibi placens & tumens, seorsū foris nouam Ecclesiā conderet. Quem sequutus Hieronymus, Ecclesiæ salutē à summi sacerdotis dignitate pendere docet, cui si non exors quædam, & ab omnibus eminens detur potestas, tot in Ecclesia efficientur schismata, quot sacerdotes. Ex ijs colligere potes, pientissime Rex, quid sibi velit Vergerius, quando Papatum è medio vult sublatū: vult enim sublatum, quicquid adhuc in regno terrisq; tuis superest Christianismi. Vult schismata introducta, vult hæreses propagatas, vult Christum ex omni ditione tua proscriptum, vult, vt

Contra Luciferianos.

in terris tuis omnibus quàm longissimè quàmq; latissimè grassetur Sathanismus hic omnis, quem tanto gentis malo, tantas iam egisse radices videmus in finitima nobis Germania. Huic eius voluntati, quò minus ad rem conferatur, nihil magis obstat, quàm vnitas. Hanc igitur omnibus, quòd aiunt, machinis oppugnat: itaq; cuius ministerio fit, vt vnitas in Ecclesia Dei retineatur, de eo tollendo laborat, quòd, quoad salua est illius dignitas & authoritas, nihil se proficere posse videt. Sed expende tecum interea, Rex opitme, posteaquã è medio quidam sustulerãt Papatũ, an ijdem illi de Cæsareatu quoq; tollendo consilia postea non cœperunt? cum nõ minus apud eos probrũ est Cæsaristam, quàm Papistam appellari. Quid ante non ita multos annos factũ sit in Germania, nõ ignoras.

ignoras. Verùm hæc odiosa silentio præterire malo. Tu fac, vt illius vulgo iactati versiculi nunquam obliuiscaris.

Fœlix quem faciunt aliena pericula cautum.

Etiam atq; etiam vide, ne paulò pòst nō minus habeatur ignominiosum, Registam, quàm Papistam vocari. Huc enim spectant istorum consilia, vt ordinem omnem è medio tollant, vt principum authoritatem in odium et contemptum adducant, vt Anarchiam quandam inducant. Quorum cum fax quædam sit Vergerius, nec aliud spiret, quàm seditiones, quandoquidem ipse profitetur, & quidem verissimè, quòd sit exul Iesu Christi, cum nihil ei cum Christo commune sit: sicut ipse se fecit exulem Iesu Christi, sic eum ex regno terrisq; tuis extorrem esse iubeto. Negat is, quam ipse profitetur Iesu Christi doctrinam,

eam, si Papatus maneat incolumis, inco lumem esse posse: quasi verò quisquam sit ex omnibus nostri temporis hæreticis (qui sola hac in re mirabiliter inter se consentiunt, quòd Papatum è medio sublatum cupiunt) qui non se profiteri iactet doctrinã Iesu Christi, quamlibet omnes & singuli, & ipsi inter se dissidere, & ex Diametro, quòd aiunt, cum illa pugnare videantur? Quod si queras ex hoc locutuleio, quam doctrinam Iesu Christi profiteatur? quæ ruditas est hominis & inscitia, non habiturum arbitror quod respondere queat. Nam quãtum è scriptis illius colligere licet, modò cum Zvinglianis, modò cum Lutheranis, modò cum Pikardis, facere videtur. Augustanæ quidem confessionis eum esse, nemo rectè poterit iudicare, quandoquidem Brentij confessionem,

quem

quem admiratur vnicè, reliquis omnibus eum anteferre constat, Brentiũ autem Osiandri dogma de iustificatione, quæ summa totius est Euangelij, comprobare, manifestũ est. Hoc aũt dogma quantopere detestentur, qui cõfessionis Augustanæ censeri volunt, cũ ex Vvittembergensium doctorũ censura, tum ex Mathiæ Flacci, & Ioachimi Merlini nòn scriptis magis, quàm factis, abundè cuiuis perspicere licet. Nam quò loco Merlinus habuerit eos, qui cum sui gregis essent, Osiandri sermones audiebãt, obscurũ non est: nec sepultura mortuos dignabatur, nec infantes eorũ vt baptisaret, adduci potuit. Et erit quisquam, qui sibi persuaderi patiatur, Iesu Christi doctrinam esse, quam profitetur Vergerius, quam nòn Christiani modò detestantur, verùm ipsi etiam Germani Lutherani vsque eò execrantur,

vt qui ſunt eam amplexi, cum ijs nec viuis, nec mortuis communicandum eſſe putent? Sed nolo plura de Vergerio, cuius propterea mentionem hîc iniecimus, vt intelligere quiuis poſſet, apertius per hunc, voluntatem ſuam ſathanã explicaſſe, quàm per illos, qui per cuniculos quoſdã vnitatem oppugnare conantur, dum nihil aliud præter calicem eſſe petendum ſuggerunt: totoq́; cœlo, quòd aiunt, errare, qui dicunt: Si calix laicis, vxores ſacerdotibus permittãtur, inter Chriſtianos & Lutheranos facile concordiam eſſe coiturã. Egregia verò concordia, per quam non vitia Papatus, quod ferri tamen poſſet, verùm ipſe Papatus vniuerſus euertitur, hoc eſt, Chriſtianiſmus omnis aboletur. Quoniam verò ſatis multa iam hac de re diximus, vnde defluxit, eò redeat oratio. De expreſſo

preſſo Dei verbo ſermo nobis fuit inſti-
tutus, de quo docuimus, non minus hæ-
reticos, quàm catholicos & orthodo-
xos, quin magis etiam hæreticos perſæ-
pe fuiſſe gloriatos. Demonſtrauimus &
illud, non cum expreſſo dei verbo, neq;
cum Euangelio nobis pugnam eſſe, ſed
cum interpretationibus & aſſeueratio-
nibus eorum, qui diſceſſerũt à nobis, vt,
quod olim de Donatiſtis dixit Auguſti- Epiſt. 61.
nus, quòd contra Chriſtum portant ſig-
num Chriſti, & contra Euangelium, de
ipſo Euangelio, quod non intelligunt,
gloriantur, hoc totidem uerbis de iſtis
quóq; nobis dicere liceat: Simul & hoc
oſtendimus, nos ſcripturas omnes ca-
nonicas recipere reuerenter: illos con-
trà, quandoquidem nõ authoritati ſcri-
pturarũ ſubijci volunt ad fidem, ſed ſibi
ſubijcere ſcripturas conantur, non reci-

C pere

pere in illis, nisi quod suis dogmatibus commodum est, ac scripturarum verbis proprium sensum adstruere, deq; sua, non de scripturarũ sententia nobiscum dimicare, cum nos prius omnia & facere et pati parati simus, quàm vt, quod ipsi contra cõmunem totius Ecclesiæ sensum & consensum dicunt & sentiũt, tanquam dei verbum adoremus: quod non aliud hoc fore, quàm Germanam quandam eidololatriã persuasum habemus. Hæc itaq; cũ satis à nobis copiose dicta iam sint, quamobrem cum hostibus istis Euangelij consentire non possimus, qui per verba Euangelij Euangeliũ oppugnant, & pro sua, non pro scripturarum sententia nobiscum pugnant, causam breuiter differemus. Cogunt enim nos ab illis dissentire seuerissima Dei mandata, iuxta hæc dicta: Si quis vobis euã-

gelisa-

gelisauerit præter id quod accepistis, anathema sit. Item, si quis dixerit blasphemiam contra spiritum sanctum, non remittetur ei. Item fugite eidola. Cum igitur ipsi sint, qui præter id quod accepimus nobis Euangelisant, qui dicunt blasphemiam contra spiritum sanctum, qui tanquã eidola quędã à nobis adorari contendũt, meritò diuinis istis mandatis parentes, quò minus cũ illis consentire queamus, deterremur. Ac ne quis putet scripturis istis propriũ sensũ nos adstruere velle, quò magis perspicuũ cuiuis esse possit, nos illis verissimè contra hostes istos Euãgelij vti, quemadmodũ eis vsi sint veteres orthodoxi, paucis ostendemus. Ac primũ quidẽ: quis est, cui nomẽ Athanasij non sit in optimam partẽ cognitum? qui quasi fragrantissimo quodã vnguento, sicut à Cyrillo scriptum est,

Galat. 1.
Matth. 12.
Ezech. 14.
1. Cor. 10.

C ij ipsum

ipſum etiam cœlum ſcriptis ſuis exornauit: hic igitur in libro, quem inſcripſit de Incarnatione Chriſti, quemadmodũ à Cyrillo citatur, ijs verbis vtitur: Qui præter hæc ex diuinis ſcripturis alium eſſe docet filium Dei, & alium, qui ex Maria adoptatus eſt in filium, ſicut nos: vel ſi quis domini noſtri carnem ſupernè dicat, & non ex Maria virgine: vel vniuerſam diuinitatem in carnem, aut confuſam, aut mutatam: vel paſſibilem Domini deitatem: vel inadorabilẽ Domini noſtri carnem vt hominis, hunc anathematiſat ſancta & catholica Eccleſia, obtemperans in hoc diuino Apoſtolo dicenti: Si quis vobis Euangeliſauerit præter id, quod accepiſtis, anathema ſit. Ecce ſanctus iſte vir, cuius immortalis eſt in Eccleſia & ſacroſancta memoria, ſi quis etiã è diuinis ſcripturis

Ad regiinas de recta fide.

illa,

illa, quæ protulit capita, docere conatus esset, eum anathematisari dicit à sancta catholica Ecclesia. Verùm ô sancte pater, qua nam id authoritate fieri posse censes, si quis hæc ex diuinis scripturis docuerit? Pauli, inquit, authoritate, qui dixit: Si quis vobis euangelisauerit præter id, quod accepistis, anathema sit. Res mira: Quam Pauli sententiam in ore semper habent nostri temporis hæretici, qua se tanquã ariete quodam expugnare & euertere posse putant omnẽ Patrum & Conciliorum authoritatem, eam tu contrario sensu producis, nimirum, vt si quis etiam è scripturis contrarium ei dicere sit conatus, quod in legitimis patrũ concilijs Oecumenicis præsertim definitum, & per manus ab illis traditũ accepimus, eum non modò non audiendum, verumetiam anathemati-

 sandum

ſandum eſſe putes, ac in eo quod accepimus firmiter eſſe permanendū cenſeas, quamlibet in contrarium aliquis multa protulerit examina ſcripturarum. Non vult Athanaſius, vt filij de patrū decretis iudicent: non vult, vt quæ ſemel per illos ad normā ſcripturarū exacta ſunt, iterū ad eandem exigantur, niſi fortè ſe nō legitimos eſſe filios, ſed ſemen adulteræ et fornicariæ mulieris declarare velint. Quod ſi facere ſint auſi (clament licet ad rauim vſq;, ſcriptū eſt enim, ſicut cū Chriſto congreſſus pater hæreticorum aliquando fecit) iuxta Pauli doctrinam eos anathematiſare non dubitat, quoniā aliud Euangeliſant ab eo, quod acceperunt. Nunquid autem cum hæc ſcripſit ſanctus Athanaſius, expreſſum Dei verbum contemnere, & pro nihilo ducere docuit? Abſit. Nunquā hoc illi vel

vel cogitare in mentem venit, sed non quod hæretici, sed quod Catholici produxissent: non quem hæretici, sed quem catholici sensum è scripturis attulissent, id expressum dei verbum haberi voluit. Preclarè scriptum legimus ab Hieronymo, nō in scripturarum verbis Euangelium est, sed in sensu: nō in superficie, sed in medulla: non in sermonum folijs, sed in radice rationis. Habes igitur iam, quemadmodū catholicæ & orthodoxæ fidei propugnator acerrimus, hæc Pauli verba produxerit: Cuius vnius authoritate, ne simus lōgiores, cōtenti erimus: cum pręsertim sit vnus hic instar multorum. Quamuis autē, ne quid præter decorū fecisse videamur, metuimus, quò magis tñ rei veritas elucescat, etiā hæretici cuiusdam expositionem horū Pauli verborū, in mediū proferemus: & quidē eius, in cuius de Eucharistia sententiā

In caput 1. ad Galat.

Philippus Melãchton inclinare dicitur. Sic igitur ille loquitur, enarrans eadem hæc Pauli verba: Nota, verbum accepiſtis, ſemper enim huc incũbit, ne ignotum Euangeliũ imaginatione ſua quaſi in aëre ſuſpendant, ſed teneant certam eius definitionem, illud, quod illis traditum eſt & amplexi ſunt, verum Chriſti eſſe Euangelium. Præcipit itaq; pro diabolis haberi, quicunq; Euangelium aliud à ſuo adferre auſi fuerint: Aliud nominans, cui aliena cõmenta aſſuuntur. Et huius, quamuis hæretici, ſententiam, hoc quidem in loco, nõ poſſumus non probare. Non vult enim his ignotũ Euangelium recipi, verùm quod nobis traditum eſt, quod amplexi pridem ſumus: Atqui, quod nunc vocatur Euangelium, & expreſſum Dei verbum, id cum heri, quòd aiunt, & nudiustertius

in

in lucē prodierit, patribus nostris prorsus fuit ignotū. An igitur qui tanto studio nobis illud obtrudere nituntur, eis nō rectè cum Hieronymo dicere quisq; nostrum poterit: Quisquis es assertor nouorum dogmatum, quæso te, vt parcas Romanis auribus, parcas fidei, quæ Apostolico ore lauuata est. Cur post quadringentos annos (nos autē rectius, post mille quadringentos & amplius) docere nos niteris, quod ante nesciuimus? Cur profers in medium, quod Petrus & Paulus edere noluerunt? Vsq; ad hunc diem sine ista doctrina mundus Christianus fuit. Illam senex tenebo fidem, in qua puer natus sum. Quāta fuerit hæc mentis vecordia, si recipiamus ignotum Euangeliū, reijciamus verò, quod à sanctis patribus nobis traditum habemus? Quod si nomen Euangelij tri-

In Epist. ad Pamachium & Oceanū.

tribuunt ijs libris, quos ab Euangelistis & Apostolis, quos etiã à Prophetis ante scriptos habemus, hoc verò iam inde à sexcentis annis propè recepit Polonia, nec est quisquam, qui dubitet, quin sit in eis expressum Dei verbũ: Quamobrẽ, quod ad scripturam attinet, nõ est aliud Euãgelium, quod hodie nobis obtruditur ab hæreticis, ab eo, quod nos profitemur. Quin ipsi scripturam omnẽ canonicã à nobis habere se palàm fatẽtur. Quod igitur est aliud illud, quod Euangelisant? illud nimirum, cui (sicut scribit Caluinus) aliena cõmenta assuunt, cuius alienum quendã, et hactenus inauditum in Ecclesia dei sensum adferunt. Et hoc est, quod nos monet Paulus: Si quis vobis aliud Euangelisauerit, præterquam quod accepistis, anathema sit. Hoc est, si venerit Lutherus, Caluinus, aut Phi-

lippus,

lippus, & alio sensu vobis prædicauerit Euangelium, quàm quem à sanctis patribus accepistis: si quid ab eo diuersum adnunciauerit, quod ab illis traditũ habetis, anathema sit. An ijs Pauli verbis nõ meritò deterremur, quò minus istorum commenta pro dei verbo recipiamus? Cum præsertim hoc esse rectè dicatur in spiritum sanctũ peccare, & eum blasphemare, quæ sunt nobis à sanctis patribus tradita, contemnendo, violare. Quod ijs verbis docet sanctus ille Põtifex Damasus: Violatores voluntarij canonũ, grauiter à sanctis patribus iudicãtur, & à Spiritu sancto, cuius instinctũ ac dono dictati sunt, damnantur: quoniam blasphemare spiritum sanctũ nõ incongruè videntur, qui contra eosdẽ sanctos canones, non necessitate compulsi, sed libenter aliquid aut proteruè agunt,

In Epistola ad Aureliũ Carthaginensem Episcopum.

aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſponte conſentiũt. Talis enim prę-ſumptio, manifeſtè vnũ genus eſt blaſphemiarum in ſpiritum ſanctum. Vides quemadmodum ſanctus hic vir, vnum genus blaſphemiarum in ſpiritum ſanctũ eſſe dicat, ſi quis contra ea, quæ ſunt nobis à patribus, tradita, proteruè agere aut etiam loqui præſumat. Huius igitur blaſphemiæ ne rei efficiamur, nulla ratione conſentire cum ijs audemus, qui, quod orthodoxi veteres tòt ſæculis docuerunt, quod authoritas Eccleſiæ tradidit, quod populus Chriſtianus amplexus eſt, quod ſcholæ theologorum defendunt, id haud aliter quàm exitiabile venenum ſathanæ fugiendum eſſe cenſent, ſomnia verò ſui capitis, eodem loco quo dei verbum, & quidem expreſſum, à nobis haberi volunt: cum præſer-

tim

tim repetitis vicib' à Paulo moneamur: Si quis aliud vobis euãgelisauerit, quàm quod accepimus, vt is nobis anathema sit. Multo maximè vero nos terret, quod à Propheta dictum est: Recedite ab eidolis. Quod iterat Paulus quoq; clamans: Fugite à cultura eidolorũ. Quod repetit Iohannes Euangelista, præclarã suam epistolam concludens ijs verbis: Filioli, custodite vos à simulachris. Quid enim? An verè nõ sunt eidola Lutherus, Caluinus, Philippus, Brentius? An in illis non est ingens quædam altitudo, extollens se aduersus scientiã Dei? an (quod est sathanæ proprium) non aduersantur, an nõ extolluntur super omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur? ita, vt in templo dei sedeant, ostendentes se tanquam sint Deus, & quicquid scribunt, quicquid dicunt, hoc tanquam ex-

Ezech. 14.
1 Cor. 10.
1. Iohan. 5.
2. Cor. 10.
2. Thess. 2.

pres-

pressum Dei verbum ab omnibus adorari contendunt. Verùm & hîc, ne, quod hæretici facere consueuerũt, cordis nostri tantùm visiones adferre videamur, quid in scripturis eidolorũ nomine sæpe significari sancti patres nostri docuerint, paucis edisseremus. Hieronymus explicans illud è Zacharia: Disperdam nomina eidolorũ de terra, non solùm illa, dicit, ijs verbis eidola significari, de quibus in psalmis legitur: Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum; verumetiam illa, de quibus Paulus loquitur: Spiritus autem manifestè dicit, quia in nouissimis temporibus recedent quidam à fide, attendentes spiritibus seductoribus, & doctrinis dæmoniorũ in hypocrisi falsiloquorum, cautheriatam habentium conscientiã. Sicut enim, inquit, eidola

Zacha. 13.
Psalm. 113
1. Tim. 4.

fiunt

fiunt manu artificis, ita hæreticorũ peruersa doctrina, quodcunq; simulauerit, vertit in eidolum, & facit pro Christo adorari Antichristũ. Similiter & illum locũ enarrans ex Esaia: Repleta est terca eidolis, opera manuũ suarum adorauerunt, quod fecerunt digiti eorũ, & incuruauit se homo, & humiliatus est vir: eidola interpretatur dogmata veritati cõtraria. Neq; secus intelligi vult, quod ab Osea scriptum est: Argẽtum suum & aurum suum fecerunt sibi eidola, vt interirẽt. Augustinus quoq;, posteaquam de simulachris manu factis pleraq; dixerat: Est, inquit, alius deterior & inferior cultus simulachrorũ, quo phantasmata sua colunt, & quicquid animo errante cum superbia & tumore cogitando imaginati fuerint, religionis nomine obseruãt. De cuius generis phantasmatibus illum etiam Iosue locum exponit:

Cap. 2.

Cap. 8.

De uera religione Cap. 38.

Quæst. 25. sup Iosuæ. cap. 25.

Auferte deos alienos de medio veſtri, & inclinate corda veſtra ad dominum Deum veſtrum. Quorum æqualis Vincentius quoq; Lirinenſis, aliena ab Eccleſia dogmata, vetus teſtamentũ deos alienos appellare ſcribit, quòd ab hæreticis ipſorum opiniones haud aliter obſeruentur, quàm à gentilibus Dij ſui.

Cap. 15.

Quod itaq; legitur in Deutronomio: Si ſurrexerit in medio tui Prophetes, & prædixerit ſignum atq; portentum, & euenerit quod loquutus eſt, & dixerit tibi: Eamus, & ſequamur deos alienos, quos ignoras: nõ audies verba Prophetę illius, quia tentat vos dominus Deus veſter, vt palàm fiat, vtrum diligatis eum an nõ, in toto corde & in tota anima veſtra. Per deos alienos, extraneos errores dicit ſignificari, nouos quoſdã & inauditos, quos propterea ſpargi nõnunquã

patitur

patitur Deus, vt probet constantiā nostrā in diligendo se, & in adhærēdo sanæ doctrinę: quemadmodum etiam à Paulo scriptum est: Oportet et hæreses esse. 1 Cor. 11.
Ob hoc, ait Vincentius, hæreseôn non statim eradicantur authores, vt probati manifesti fiant: id est, vt vnusquisq;, quàm tenax & fidelis, & fixus catholicę fidei sit amator, appareat. Et reuera, inquit, cum quæq; nouitas ebullit, statim cernitur frumentorum grauitas, & leuitas palearum. Tunc sine magno molimine excutitur ab aëre, quod nullo pondere intra aream tenebatur. Namq; alij prorsus euolant, alij verò tantummodo excussi, & perire metuunt, et redire erubescūt, saucij, semineces, semiuiui: quippe, qui tantam hauserint veneni quantitatem, quæ nec occidat, nec digeratur: nec mori cogat, nec viuere sinat. Ex ijs

perſpicuũ eſſe poteſt, quid in ſcripturis eidolorum nomine ſignificari priſci patres exiſtimarunt: nimirum, cùm ipſos hęreticos, tum eorũ peruerſa dogmata. Siquidẽ hominis alicuius verba, contra totius eccleſiæ receptã doctrinã pleraq; omnia docentis, tanquã Dei verbũ amplecti, quodq́; vel dictum, vel ſcriptum ab eo fuerit, adorare, ſeq́; coram eo incuruare, quæ eſt, ſi nõ hæc eſt germana eidololatria? Quod qui faciũt, quid aliud faciunt, quàm quòd pro Chriſto adorãt Antichriſtũ? Dicit Lutherus, quod ego doceo, dei verbũ eſt & purũ Euangeliũ: ſtatim adorant, & incuruantur corã eidolo. Dicunt idem Zvinglius & Caluinus, dicũt Anabaptiſtæ, Picardi, Svvenckefeldius, Seruetus, Campanus, & alij nõnulli hæretici: proferũt examina ſcripturarum in prauũ ſenſum detortarũ, ac mox hominum, vel diaboli potius, per homines loquentis, verbũ, pro dei ver-

bo,proq; Christi Euāgelio, miseri mortales amplectūtur & adorant. Horrenda hæc est eidololatria, & sicut Prophetæ monēt et Apostoli, velis, quod aiunt, remisq; fugienda. Quid enim ex eo cōsequitur aliud, quàm cum vnaquęq; secta, suum verbū, expressum Dei verbū esse iactet, vt isti tot deos habeant, quot sunt hæresiarchæ? Iam ne vides, pientissime Rex, quo cōsilio, per varia membra sua subinde iactet Sathanas expressum Dei verbum. Nullus est nostri temporis hęreticorum, qui semper illud in ore non habeat, qui de eo non glorietur, qui sibi non illud propriè vendicet, qui cæteros ab eius possessione submouere non cōnetur. Vult igitur Sathanas, vt modò coram hoc, modò coram illo incuruemur: vt nunc huius, nūc illius verbū tanquā dei verbū amplectemur, vt pro vno Deo eidola multa colamus, vt pro vno

Christo, multos adoremus Antichristos. Nos verò prophetarum & apostolorum vocem audiamus, clamantium: Fugite eidola, fugite eidola: Fugite Lutheri, fugite Caluini, fugite Philippi, fugite Brentij peruersa dogmata, fugite quotquot sunt alij, qui phantasmata sua tanquam eidola coli volunt, qui, quod ipsi dicunt & sentiunt, id tanquam expressum dei verbum, & purumputum Euangeliũ adorari debere contendunt. Ac vide, Rex optime, quàm ipsi mutuo se ferre iam non possint, isti dij Germanici, quos haud aliter, atq; deos Homericos, infestis armis inter se concurrentes cernimus. Non hîc iam loquor de funestis illis prælijs, deq; gladibus innume ris, quibus infœlix Germania, miserandum in modũ afflicta fuit, ex quo tempore deos istos colere, quodq; dictum

aut

aut ſcriptum ab illis eſſet, pro dei verbo recipere cœpit. Ipſi dij, qui verbũ ſuum pro dei verbo venditant imperitæ multitudini, quemadmodum inter ſe dimicent, audi. An Zuinglium, & qui ſunt eiuſdem ſectæ, itidem & Anabaptiſtas, Lutherus hoſtiliter non inuaſit? an impiũ vtriuſq; ſectæ dogma pro virili ſua iugulare conatus non eſt? quos etiam non ſtylo magis, quàm ſceptro magiſtratus coërcendos eſſe iudicauit. Itaq; non ſolùm apud Chriſtianos, verùm & apud ipſos Lutheranos, tam eſt deteſtabile Zuinglianorũ & Anabaptiſtarum nomen, vt eis aqua ſit & igni interdictum: ac, ſi quis acceptum eis dederit, graues in eum pœnæ ſint conſtitutæ. Num verò Zuingliani multò ſint in Lutheranos mitiores? At ij pari quidem eos ſæuitia non proſequuntur, non quod

volũtas prompta nõ ſit, ſed quòd facultate ſe vident deſtitutos. Neq; enim ſibi tantũ adhuc eſſe viriũ intelligunt, vt id ſine magno ſuo diſcrimine facere queant: Quemadmodum autem ſint erga eos animati, facile cuiuis è ſcriptis illorum liquere poteſt, cum non alio loco Lutheranos habeant, quàm quo habentur ab illis. Teſtantur hoc ſcripta Ioannis Caluini, & Ioannis à Lasko contra Ioachimum Vveſtphalum, & contra Saxonicas ciuitates. Scripſit autem aliquando Bucerus quoq;, Lutherum ab omnibus accuſari imperioſæ & acerbæ dicacitàtis, & quòd non patiatur ab aliquo ſibi contradici: Quod ipſum ei crimini dant Tigurini quoq;. Si exigit (inquit de Luthero Bucerus) ne quis à ſe vlla in re diſſentiat, probet ſe deum eſſe: Tacitè innuens, quòd ſe pro Deo cœli,

quodq;

quodq; suum verbum tanquã dei verbũ ab omnibus adorari cuperet, ac nemini mortalium à sua tanquã à diuina sentẽtia discrepare, fas esse vellet. Sic hunc illius incredibilem fastum, quo haud aliter in templo Dei sedere conabatur, quàm si Deus esset, ne socij quidẽ eius ferendum esse putauerunt. An autem & Caluinus nõ queritur, imperiosè Lutheri placitis Ecclesiã dei adstringi? Quàm verò moleste fert illud, quòd eum Ioannis baptistæ spolijs exornant, quòd Heliã illũ esse dicant, per quem restituẽda fuerint omnia. Qua falsitate, nõ minus eos fœdasse Lutheri nomen scribit, quàm Hieremię corpus Ægyptij, sepulchrũ eius adorãdo. Ac si maximè, inquit, concedendũ esset Luthero nomẽ Heliæ, sacrilegæ tñ temeritatis est, asserere vltimũ Heliam, ac si præcisa esset Deo manus, ne quẽ vel præstantiorẽ, vel parem posthac mittat.

Nam quo oraculo illis patefactum est, in vnius hominis persona, sic exhaustos vel imminutos esse potentiæ dei thesauros, vt nemo similis prodeat, ex illa immẽsa & incomprehensibili scaturigine? Non potuit hîc dolorem suum dissimulare Caluinus, quem ex eo conceperat, quòd vltimus Helias Lutherus esse diceretur, quod nullum idem sibi locum relictum esse videret, cum tamen se nulla re Luthero iudicaret inferiorẽ: quin superiorem etiam existimaret. Ioannes autem à Lasko, qui cum Caluino consentire propemodum videtur, præterquam quòd pluribus in locis pessimè de Luthero sensit (sicut adnotatum est ab Erasmo Albero) de Lutheranis quoq; scribit, quod cum aliud nihil superest, ad Augustanam Confessionem, tanquam ad sacram, quod dicitur, anchoram confugere

ſugere conſueuerunt, & tanti (inquit) illam faciunt, vt non deſint inter ipſos, (& quidem non poſtremi) qui dicant, ſe malle de Pauli ipſius apoſtoli, quàm vel de Lutheri, vel de confeſsionis Auguſtanæ doctrina dubitare. Vides quẽadmodum etiam ipſi non poſſunt ferre Sacramẽtarij, quòd pro verbo Dei recipiatur (quin pluris etiam fiat, quàm dei verbum) quod vel in Lutheri libris, vel in Auguſtana confeſsione ſcriptum cõtinetur? Et ferem⁹ nos Chriſtiani, quod nõ poſſũt ferre quãlibet impuri Zvingliani? ac pro expreſſo Dei verbo nobis obtrudi patiemur, quod expreſſum eſſe diaboli verbum certo certius exploratũ habemus? Sed erunt fortaſſe, qui minus hac in parte tribuendum eſſe Zvinglianorũ iudicio putabunt, quod ij non obſcurè videantur à Lutheri doctrina diſ-

 ſentire.

ſentire. Videamus igitur, quod ipſorum Lutheranorum de ſe mutuum ſit iudicium. Confeſsioniſtæ, quin Lutherani ſint, nõ opinor quemquam inficias iturum: quorũ vnus cũ ſit Andreas quoq; Oſiander, an & ipſe non queritur, plus apud ſuos habere ponderis confeſsionẽ Auguſtanam, quàm Dei verbum? Et, qui Vvittembergæ magiſtri creantur artiũ, aut ſacræ theologiæ profeſſores, eos abiurare verba Dei, & iurare in verba Philippi. Vides quemadmodum & hic, Philippi diſcipulos eidololatriæ cõdemnat, ac vt fugiant hoc eidolum, admonet? Iam Philippus ipſe, nonne dogmata illa Lutheri (Quod nullum ſit hominis liberum arbitrium: quòd abſoluta neceſsitate eueniant omnia: quòd nõ plus homo ſentiat, quid in ſe Deus agat, quàm ſentit incus, quid agat malleus:

quòd

quòd opera nõ sunt ad salutem necessaria: quòd nulli ritus aut ceremoniæ debent in Ecclesiã admitti) mordicus initio defendebat, nec alio loco quàm quo Dei verbũ habebat. Postea tamen turpiter se Luthero seruiuisse questus, hæc illius phantasmata reiecit, ac ad mẽtem rediјt meliorem. Quo nomine, tantum sibi, suorum etiam discipulorum odium conflauit, vt eum & quàmplurimis conuicijs exagitarent, & cuius ipsũ authorem esse constat, ab Augustana confessione sint excludere conati. Mathias quidẽ Flaccus, plus etiam aliquid arrogare sibi veritus non est, qui bene merentẽ præceptorẽ, et oẽs eius sententiæ adhærentes, pro ethnicis et publicanis habendos esse pronũciare non dubitauit: hoc est, vt ipsemet interpretatur,

 nemi-

neminem pium debere cum ipsis vllam familiaritatem, conuersationem, amicitiam habere, & ei, qui præsertim nulla iuris necessitate eis adstrictus, aliter fecisset, denunciauit lepræ eorum contagium, & ita haud dubiè iram diuinam. Quam etiã fuisse causam suspicor, quòd in proximo colloquio VVormaciensi, Schneppius, Merlinus, Stigelius, Sarcerius, et alij quidam Illiriciani, rebus infectis inde discesserunt, quòd Philippi & Brentij (quorũ vtrumq; Flaccus ab Ecclesia sua pronunciauit alienum) cõmunionem sibi fugiendam esse putarent: cum præsertim ij, qualẽ exigebant ipsi, nulla resipiscentiæ signa darent. Quis igitur iam vel ipsa luce clarius non perspicit, quòd hæc sint eidola, quæ prophetæ, quæ et Apostoli tanto studio nos vt fugiamus hortantur, hæretici nostri

tem-

temporis, Lutherus, Caluinus, Philippus, Brentius, Flaccus? hos tanquam viperam & Basiliscum deuitare nos iubẽt: quod ipsi faciunt etiam inter se, mutuoq́; iudicio suo se condemnant. An autẽ id non multo iustius faciemus nos, vt pro talibus eos habeamus, quales ipsi non Ecclesiæ catholicæ modò, quã audire iussi sumus, verùm & suo ipsorum iudicio facti sũt? Et erit interea quisquã, qui nobis (qui Deum vnum tantùm scimus & colimus) persuadere conetur, vt istorum hæreticorum verbum, tanquã expressum Dei verbum adoremus. O Christe, qui mentes nostras Euangelij tui luce iam inde à sexcẽtis prope annis illustrasti, prius fortunas nostras omnes, prius suauissimæ lucis huius vsurã, prius ea cuncta, quæ sunt in hoc sæculo mortalib⁹ charissima, nobis eripe, quàm

vt ab hac nos mente dimoueri patiaris, qua semel nobis deliberatum est: omnia prius & facere & pati, quàm vt ab eo, quod ab annis propè sexcentis nostræ genti traditũ est, sancto tuo verbo, discedamus: & horum, (qui se tanquam dij quidam ostentant) verbum illius loco recipiamus, atq; ita horrendæ cuiusdam eidololatriæ grauissimo crimine nos obstringamus. Verùm ad rem: Satis iam demonstrasse nobis videmur, quod nũc imperiti multitudini tanquam Dei verbum ab hæreticis venditatur, id non Dei, verùm diaboli verbum esse, à quo mẽtes piorũ omnium abhorrere, quod haud aliter eos fugere, quàm exitiabile venenũ oporteat, iuxta Prophetarũ & Apostolorũ vocem clamantiũ: Fugite eidola. Nunc tempus instat, vt receptui canamus, nisi quod prius, de eo, quod sit

ex-

expreſſum Dei verbum, paucis diſſerere decreuimus: quo magis eo cognito, quod ſit expreſſum diaboli verbum, elucescat. Sunt quidem in diuinis ſcripturis multa Dei verba, ſed omnia tamen illa, ſunt vnũ Dei verbũ: DILIGE. Omnis enim lex, vno ſermone impletur, inquit Apoſtolus. Nec vniuerſa modò lex in hoc pendet, verùm & Prophetæ, ſicut ipſe teſtatur Chriſtus: itaq; plenitudo legis, & finis omnis præcepti, charitas eſt, ad eam enim refertur omne præceptũ. In nullis ſcripturis, inquit Auguſtinus, aliud inquiratis, nemo vobis aliud præcipiat: Quicquid obſcurũ eſt in ſcriptura, hęc ibi occulta eſt: quicquid ibi planũ eſt, hæc ibi aperta eſt: Præceptum iſtud charitatis eſt ſuper oẽs cœlos, eſt ſuper omnes libros: ei ſubduntur oẽs libri, ei

Ephe. 5.

Math. 22. Rom. 13. 1. Tim. 1.

In prologo pſal. 140

In pſalm. 130. Sermone 1.

militat

militat omnis lingua sanctorum, & omnis motus dispensatorum Dei, & animi & corporis: Quicquid habeas, hanc solã non habeas, nihil tibi prodest. Alias si non habeas, hanc solam habe, & implesti legem. Si vna hæc absit, inania: si vna hæc adsit, plena sũt omnia. Sola hæc est, quæ ad salutem sufficit, & ad eam sic est necessaria, nihil vt sit, quod quisquã speret, quòd eam assequi posit absq; charitate. Hoc igitur verbum consumans & breuians, verbum saluificans, verbum charitatis & dilectionis tam expressum est et dilucidum, vt illud etiã absq; scripturis disci scribat Clemens presbyter Alexandrinus, cum sit spirituale quoddam decretum, cordibus fidelium (quãlibet rudes ij sint) inscriptum. Itaq; nemo potest esse tam hebes, qui verbum hoc non intelligat, nec ab illius ignorãtia

Rom. 10.

Lib. 1. pædagogi cap. 11.

tia

tia quiſquam excuſatur. Hoc eſt illud verbum, de quo dicit Pſaltes: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis. De quo loquitur idẽ: Præceptum tuum lucidum, illuminans oculos. Reuera, illuminantur oculi cordis noſtri charitate, ſicut excæcantur econtrariò cupiditate. Siue ſit ea carnis, ſiue oculorum, ſiue laudis & gloriæ cupiditas: vbi fuerit hæc, ibi nihil niſi meræ tenebræ, nihil niſi tetra caligo: vbi contrà fuerit charitas, ibi ſplendida lux, ibi tam clarum lumen, nihil vt ſit quod obſcurũ eſſe queat habenti charitatem. Quamobrem pręclarè dictũ eſt ab Auguſtino: Qui vult habere notitiam Dei, amet: Fruſtra accedit ad legendũ, ad meditandum, ad prædicandum, ad orandum, qui non amat. Quoniã autem perfecta charitas alibi non erit, quàm in illa cœleſti

Pſal. 18.

Pſal. 18.

patria beatorum, etiam cognitio nostra, ibi demum, & non alibi perfecta est futura, hîc interim ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Quare, si quis miratur, quòd cùm inter alios hęreticos, tũ inter ipsos etiã Confessionistas tanta caligo tantaq; nox est, vt Andabatarum more pugnent in tenebris, nec posſint ad veritatis agnitionem peruenire, mirari desinet, postea quam hãc esse causam didicerit, quòd sunt ea, quæ sola credentibus lucem adfert, destituti charitate: non enim diuisissent vnitatẽ; si non prius amisissent charitatem, quæ vinculum est pacis & vnitatis. Sunt autem ideo destituti charitate, quoniam sunt pleni cupiditate, cùm alia, tum pręcipuè laudis & gloriæ: Quemadmodũ à Poëta scriptum est. Qui velit ingenio cedere rarus erit. Nihil æquè officit inuestigandæ veritati, atq; ea, quæ mater

est omnium hæreticorum, superbia: sẽper enim inter superbos iurgia sunt: Ad capessendam autẽ veritatẽ non est alia via quàm humilitas, per quã fouetur charitas, & retinetur vnitas. Et ea est (inquit Augustinus) prima humilitas, secũda humilitas, tertia humilitas, & quoties interrogares, hoc dicerem, sicut de pronuntiatione dixisse legitur aliquando Demosthenes. Hac via cum non incedant hæretici, quis est, qui magnopere miretur, quòd ad manifestæ veritatis agnitionem peruenire nequeũt? De expresso Dei verbo, tantas nobiscum, tantas & inter se cient pugnas, & interea quò nihil est in scripturis expressius, vt vel sol ipse minus esse clarus videatur, quodq́; solũ ex illis didicisse, nobis abundè sufficit ad salutem, expressissimũ Dei verbum non vident, quód est: Dilige,

Epist. 56.

 qui

qui ſcopus eſt ſcripturæ totius: Vt præclarè ſcriptũ ſit ab Auguſtino: Quiſquis ſcripturas diuinas, vel quamlibet earum partem intellexiſſe ſibi videtur, ita vt eo intellectu non ædificet iſtam geminam charitatem dei & proximi, nondum intellexit. Quiſquis verò talem inde ſententiam duxerit, vt hinc ædificandæ charitati ſit vtilis, nec tamen hoc dixerit, quod ille, quẽ legit, eo loco ſenſiſſe probatur: Quandoquidem ea ſententia fallitur, quæ ædificat charitatem, quæ finis eſt præcepti, non pernicioſè fallitur, nec omnino mentitur: ſed ita fallitur, vt ſi quis errore deſerens viam, eo tamen per agrum pergat, quò etiã via illa perducit. Charitatem ædificare nos intellectu noſtro, ſcripturas legendo, vult Auguſtinus, ſi pernicioſè falli nolumus. An autem hoc eſt iſtorum ſtudium, qui nihil magis habent in ore, noſtro tempo-

re, quàm ſcripturas & expreſſum dei verbum, ſic vt in ſcripturis intelligentia ſua verſentur, vt nihil aliud quàm charitatẽ ædificare ſtudeant: Quis non cõtraria potius ab illis fieri videt omnia? Quod etiam indicant illæ voces, quibus nihil eſt apud illos magis vſitatũ, Trotz, trotz, in deſpectum Papæ, in deſpectum concilij. An hoc eſt ædificare charitatẽ? Vnde autem nobis tot lites? tot contentiones? tot ſeditiones? tot pugnæ? tot hæreſes? tot ſectæ? quibus miſerandum in modum diſſectam eccleſiam videre licet, niſi ex eo, quòd dum expreſſũ Dei verbũ ad ſe quiſq; rapit, dum ſibi quiſq; propriè conatur illius intelligentiã vſurpare, ſcripturis lẽgẽdis, nihil minus quæritur, quàm vt charitas ędificetur? Rude vulgus etiam & indoctum, intolerabili quadã ſuperbia, manibus (quod aiunt)

 &

& pedibus illotis, impudenter ad sacrarum literarũ lectionem accedere, quin & stultas hoc sibi mulierculas arrogare videmus, vt reiectis patribus, cõtemptis pastoribus & doctoribus, totius Ecclesiæ sensu & consensu ne pili quidem facto, suam interpretationẽ etiam eorũ interpretationibus anteponere non reformidẽt: quos in lege domini diebus ac noctibus versatos esse, nec in eius verá intelligentia assequenda, studij, laboris, diligẽtiæ quicquam prętermisisse sciũt, quos sibi præpositos esse, quibus subiacere se debere, quandoquidem peruigilant quasi rationem pro animabus eorum reddituri, non ignorãt. Est ne istud charitatem ædificare? Sed sic visum est hæresiarchæ nostri tẽporis, qui primus dare sanctũ canibus, & ante porcos ausus est proijcere margaritas, quorũ pedibus

dibus quàm fœdè conculcentur, quis est qui sine lachrymis aspicere queat? Præclara est Gregorij Nazianzeni sentẽtia, quòd nõ omniũ est de reb⁹ diuinis disserere, sed nec quouis tempore, nec apud oẽs, nec de omnibus disputare fas est. Sed est, quãdo & apud quos, & quo fine fieri id cõueniat. Quod ille pluribus verbis persequitur. Nihil est scripturarum lectione melius, nihil utilius, sed arbor quædã esse dicitur Rhododaphne, cuius folia quadrupedibus venena sunt, hominibus præsidia aduersus serpẽtes. Eadem est sacrę quoq; scripturæ ratio, quæ sicut sobrijs ac prudẽtibus salutarẽ præbet alimoniã, ita stultis & impijs hęreseos & maioris impietatis ministrat occasionẽ. An aũt quadrupedes istos, quibus dare sãctũ Christus vetuit, etiã à lectione sacrarũ scripturarum arcere non pręstaret, quàm permittere, vt aranearum

Lib. 1. theologiæ.

Diosco. lib. 4.
Plinius li. 24. cap. 11.

in morem nihil ex illis præter exitiale venenũ sugerent? Porrò fœminę, quãto rectius facerent, si colum versarẽt eo tẽpore, quo de expresso dei verbo dispu tant? Nunquid omnes apostoli? nũquid omnes prophetæ? nũquid omnes pastores & doctores, dicit apostolus? At nũc omnes apostoli, omnes prophetæ, omnes pastores esse volũt & doctores, qui etiam pastrices & doctrices. Noluit Christus, vt suũ corpus esset vnum mẽbrum, sed vt essent in eo multa mẽbra: nũc isti contrà volũt, vt omnia sint vnũ membrum, vt sit vnius tantùm formę massa, nulla varietate distincta, sit inutilis quædam congeries, sit confusum & dissipatum chaos, omnis symetria sublata. Qua quidem ratione, non tantùm corpus labefactatur, nec ordo tantùm naturæ peruertitur, sed ipsius etiam Dei

palam

palam authoritas conuellitur, quando plus quisq; quàm sibi datum est vsurpat. Inde dissidia, inde sectæ, inde rixæ, quibus tumultuatur orbis Christianus, dū neq; manus, neq; pes, officio suo fungi dignatur, verū oculi sibi linguæq; munus, vnūquodq; membrū vsurpare conatur, ac proprio suo neglecto, se in alienum officium impudenter ingerit: Sed hæc extra causam fortassis dicta videri possint, quamuis non omnino dicta sint extra causam. Nunc ad institutū redeo. Vis cognoscere, pientissime Rex, quod expressum Dei, quod sit expressum diaboli verbum? Ex vna quidem, eademq; scriptura, sicut copiosè iam à nobis demonstratum est, vtrumq; produci potest. Verùm interea discrimen paucis accipe: Si quis ita scripturam intelligat,

vt intellectu suo charitatem ædificet, Dei verbum est: Si verò sic eam intelligat, vt intellectu suo, quod est charitati contrarium, ædificet, diaboli verbum est. Quod maius etiam est accipe. Si quis è scripturis diuinis eam sententiam duxerit, quæ sit ædificandæ charitati vtilis, etiam si hoc non dixerit, quod ille, quem legit, puta Mathæus, Marcus, Lucas, aut Paulus, eo loco sensisse probatur, non perniciosè fallitur, nec aberrat à verbo Dei: sed sic fallitur, quemadmodum is qui viam errore deserit, ac per agrum pergēs, eò nihilominus peruenit, quò fuerat illum via, quam deseruit, perductura. Sicut igitur æquora sulcantes Cynosuram aspiciunt, sic qui versantur in scripturarum lectione, non alio suæ mentis oculos quàm ad charitatem

tatem dirigere debent, ad quam, si referant intellectũ suum, à verbo Dei nunquàm aberrare possunt, cum (sicut paulò ante dictum est à nobis) omnia Dei verba sint vnum verbum, Dilige. Quo nihil est, nec esse potest in scripturis expresius. Qui malũ igitur furor hic est? quæ dementia? quæ mentis cęcitas? Expresso Dei verbo litigatur, & cũ ipsum se nostris oculis expressum Dei verbum ingerat, non cernitur: cum ipsum se nostris auribus inculcet, non auditur: cum ipsum vltrò se modo non contrectandũ nostris manibus offerat, nõ agnoscitur, neq; recipitur: quin & ex oculis, & ex auribus, vel cordibus potius, & ex manibus illud suis effugere miseri mortales facile patiuntur, dum in sciendo & disputando, non autem in credendo &

 aman-

amando, ſalutem ſuam eſſe conſtitutam, falſò ſibi perſuadent. An autem in vos non rectè quadrat illud ex pſalmis: Oculos habent, & non videbunt: aures habēt, & nō audiēt: manus habēt, & non palpabunt? Charitas, charitas, charitas, nuſquam in ſcripturis nō obuia noſtris oculis, expreſſiſsimū Dei verbū eſt, qua remota, ſi quis credit ſcientiam ſibi ſalutem allaturā, toto (quod aiunt) cœlo errat. Veriſsimè dixit vir quidam pius & doctus: Pietas diuina non attendit, quanta cognitione credatur, ſed magis, quanta deuotione quod creditur, diligatur. Et alius, non minus & ipſe pius: In die examinis nouiſsimi, non interrogabimur, quantū fuerit intellectus noſter acutus & eruditus, ſed qualis fuerit affectus noſter ad dominum Deum noſtrum,

Pſal. 103.

Hugo de ſ. Victore lib. 1. par. 10. ca. 6. de ſacramentis.

Gerſon in libel. An monach⁹ p ſtudio negligere poſsit diuina. Conſiderat. 9

ſtrum, hoc eſt, quàm ſimplex, quàm rectus, quàm pius, humilis & deuotus, quàmq; ſpontaneus & fidelis in Dei ſeruitio. Quæ cum ita ſint, cur non in hoc vnum potius omne ſtudium noſtrum impendimus, quod vnum & ſolum ad ſalutem nobis neceſſarium eſſe ſcimus, vt quæ propriè eſt filiorum Dei nota, mutuam inter nos fraternam charitatem retineamus? quandoquidem ſcripturarum intelligentia non eſt omnibus peræquè neceſſaria. Turbam imperitam credendi ſimplicitas, nō intelligendi viuacitas tutiſsimam facit. Et ſicut idem ſcribit Auguſtinus: Homo fide, ſpe, & charitate ſubnixus, eaſq; inconcuſſè retinens, non indiget ſcripturis, niſi ad alios inſtruendos. Itaq; per hæc tria, multi etiam in ſolitudine ſine codicibus vi-

Auguſti. contra epiſtolā Manichæi, quam uocant Fundamenti. Li. 1. ca. 39 de doctrina Chriſt.

viuunt. Nunc ſcrutari ſcripturas, deq́; ſenſu earum diſcrepare volunt omnes, ad quam verò tanquam ad ſcopũ quendam ſcripturæ cunctę referuntur: quam oculis, auribus, animis noſtris nuſquam inculcare non conantur, quæ ſola ſalutem nobis adfert, charitatem retinere cupit nemo. Quin, quantò magis de ſcripturis deq́; expreſſo Dei verbo feruet diſputatio, tantò magis in animis mortalium, quam ſolam ſcripturæ ſonant omnes, refrigeſcit charitas. Eſt autem veriſimile, quòd ſcripturarum ſanus intellectus, quòd expreſſum Dei verbum ibi ſit, vbi ſic refrixit charitas, vbi ſic exarſit odium, vbi præter conuicia, maledicta, ſcommata, lædorias vix quicquã ferè legere licet aut audire, vbi illi ipſi etiã, qui diſceſſerunt à nobis (qui malunt

 Euan-

Euangelici, quàm Christiani vocari) nõ modò nobiscum, verùm & inter se tam infestis minimeq; Christianis animis tam hostiliter confligunt, vt quamlibet immanes barbari, CHRIstiq; crucis inimici, magis hostiliter non posśint? Certè priusquam exortum esset hoc Euangeliũ (à quouis alio potius authore, quàm à Christo profectum) nec tantas animorũ acerbitates, néc tam atroces pugnas vidimus vnquam, inter eos præsertim, quorũ hoc erat munus, Euãgelium Christi propagare. Et vocabimus hoc Euangelium, vocabimus expressum Dei verbum? à quo sic omnis exulat charitas, quæ sola nobis expressè præcipitur in Euãgelio, quòd qui se primi, pridẽ (vt ipsi dicũt) sepultũ in lucem protulisse gloriantur, tantis ipsi certant odijs inter se, tãta flagrãt inuidia mutua, sic

ſic ipſi ſe mordent inuicem, vt non longum ſit nobis tempus illud expectare, quo conſumentur ab inuicem. Expreſſum hoc eſt diaboli, non eſt expreſſum Dei verbum, cum ſicut iam toties à nobis dictum eſt, expreſſum Dei verbum ſola ſit CHARITAS. Hęc eſt quæ complectitur vnitatem, hęc eſt quæ nos omnes vnum corpus facit, hæc eſt quæ veram facit pacem habere, quā vero corde cuſtodit. Neq; enim charitas Chriſtiana niſi in vnitate Eccleſiæ cuſtodiri poteſt, vt fruſtra ſe tenere glorietur charitatem, ſi quis non amplectitur vnitatem. Quod ſi verò non cuſtoditur expreſſum Dei verbum (charitas) niſi in Eccleſiæ vnitate, quis iam erit qui dubitet, quòd extra vnitatem hanc expreſſum Dei verbum haberi non poteſt?

Et

Et hoc eſt quod ſuperius diximus, vnã & eandem ſcripturam ſi duo proferant, euenire nonnunquam, vt vnius Deus, alterius os, diabolus aperiat. Nam qui profert in Eccleſia iuxta ſenſum Eccleſiæ, Deus os eius aperit, & eſt Dei verbum. Qui verò profert ſeparatus ab Eccleſia, ſuo, non Eccleſiæ, non omnium ſenſu (quoniam de ſuo loquitur, etiamſi ſcripturam loquitur, mendacium tamen loquitur) diabolus os eius aperit, & eſt verbum diaboli. Verùm hîc iſti, negabunt eam Eccleſiam eſſe Dei, quam nos profitemur, cuius nos filios eſſe gloriamur, & eius nomen ſuo cœtui vendicare conabuntur. Oſtendant autem nobis Eccleſiam ſuam, non iam de Sacramentarijs loquimur, nec de Anabaptiſtis, nec de cœleſtibus prophetis, nec de

Campanis & Seruetis, quos omnes à suo quoq; cœtu reiecerunt, sed ostendant Confeſsioniſtæ nobis Eccleſiam ſuam. Philippus quidem cum ſuis, & Brentius cum ſuis ab eius Eccleſiæ cõmunione ſunt eiecti, quæ Confeſsionis Auguſtanæ (nõ Chriſtianæ) cẽſeri vult, ſicut ex Mathiæ Flacci, & Ioachimi Merlini ſcriptis, qui ſe germanos eſſe Lutheranos gloriantur, videre licet. Quòd ſi quis vero Philippi, vel eius diſcipuli Iuſti Mænij plus quàm horũ iudicio tribuendum eſſe putabit, non melius illi iudicabũt de Flacco, quàm Flaccus de illis. Vbi iam igitur inueniemus Eccleſiam iſtam Lutheri? Philippus quidem, vt ſit apud Illiricianos, nõ concedet: Illiriciani contrà negabunt eam apud Philippianos aut Brentianos reperiri,

riri, quos ex Ecclesiæ suæ communione pridem eiecerunt. An & suam vnitatem Lutheri sectatores furialibus discordijs non dissiparunt? sicut antea magister eorum per summum sacrilegium ab vnitate se catholica tanquam ab area dominica separauit. Vbi igitur quæremus iam illorum Ecclesiam, quam nec apud hos, nec apud illos alterutri esse concedent? Quis erit sic ab omni mente desertus, qui non multo magis elegerit in qua natus, & in Christo felicius est renatus, in ea Ecclesia manere potius, quàm vt ad eam, de qua sic inter ipsos ambigitur, se conferre velit? Absit autem vt homo Christianus, catholicus, & orthodoxus dubitare velit, vtrum ea sit ECCLESIA Dei,

in qua non ipse modò, verùm & parentes eius, quin & aui, & proaui Christi fidem sunt imbuti. Quid enim hoc aliud fuerit, quàm dubitare, num sit Christianus, & Christianis parentibus prognatus, & sicut à Propheta scriptum est: Impingere in meridie quasi in tenebris. In sole posuit Deus tabernaculum suum. Super montem collocauit ciuitatẽ suam Ecclesiam, quæ abscondi non potest. De qua nobis hoc loco pluribus disserere propositum non est, cum præsentis instituti non sit, & cùm in confessione nostra Christiana, tum in scripto, quod contra Prolegomena Brentij nuper edidimus, copiosè de ea tractauerimus. Nunc esse longiores nolumus, quandoquidem satis iam demonstrasse videmur, quòd, qui maximè de expres-

Esaiæ 59.

Psalm. 18.

Math. 5.

ſo Dei verbo gloriantur, apud eos expreſſum diaboli, non expreſſum Dei verbum eſt, cum expreſſum Dei verbum ſit Charitas, quam vt in cordibus noſtris diffundat Deus per ſpiritum ſuum ſanctum, vt hæreſeôn & ſchiſmatũ finem aliquando faciat, vt optatam Eccleſiæ ſuæ tranquillitatem reſtituat, ſupplices miſericordiam eius deprecemur. Faciet ille proculdubio, non pro meritis noſtris, quibus grauiſsima ſupplicia debentur, ſed pro immenſa bonitate ſua, modò vitam noſtram in melius commutemus, & adeuntes ad thronum eius gratiæ cum fiducia, nullũ deprecandi finem faciamus.

HÆC habui, clementiſsime Rex, quæ de expreſſo Dei verbo ad te ſcriberem, quo tempore varijs curis mirabiliter fui diſtractus, cum profectionem in vrbem adornarem. Vt autem hunc ſcribendi laborem caperem, fides me mea, qua tibi ſum obſtrictus, impulit. Impulerunt & beneficia, quibus me tantis immerentem affeciſti, quantis haud ſcio, an ab vllo Poloniæ rege mortalium quiſquam affectus fuerit unquã. Quamobrem, quò plura tibi me debere profiteor, & præ me fero; hòc magis de ſalute tua, & quidem æterna ſalute tua ſum ſollicitus: cuius tuendæ cauſa, non modò labores nullos defugerim, verùm & vitæ meæ diſcrimen non dubitanter adierim. Fortaſsis enim non deſunt, qui tuas quoq; aures vocibus ijs ob-

obtũdant: Mitte te deorſum: Scriptum eſt enim. Sed mihi tantum de tua conſtantia, tantum etiam de diuina miſericordia polliceor, quòd adiutus ea, nunquam facies, vt ſacrilega conſilia ſeparationis amplectaris, & aliquid apud te, peſtilentibus horum perſuaſionibus eſſe loci patiaris. Ego verò, ſi (quod pro ſua miſericordia procul Deus auertat) de ſublimi Eccleſiæ turri labentẽ te viderem, etiã ſi certa mihi mors eſſet oppetẽda, Chriſto tñ robur mihi ſuppeditante, corpore meo te ruentẽ excipere, & illius interitu ſalutem animæ tuæ redimere nihil hæſitarem. Scis, pientiſsime Rex, quoties operam tibi meam, in ſancta Eccleſiæ doctrina tuenda detulerim: ſcis, quod per hos annos aliquot, quibus epiſcopũ renũciari me voluiſti,

neq;

neq; ſumptus,neq; labores, neq; pericula vlla defugerim, dum labanti in regno terriſq; tuis religioni ſuccurrere, & eam nutantem pro virili mea fulcire poſſem ac ſuſtentare. Quis eſſe mihi poteſt, quàm ipſe tu teſtis locupletior? in veteri noſtra Chriſtiana Catholica & orthodoxa religione aſſerenda, nihil à me ſtudij, laboris, diligentiæ prætermiſſum eſſe. Quoniam verò iuſtè peccatis noſtris iraſcitur Deus, quantum adhuc profecerimus, eſt quod nos vehementer pœniteat. Sumit Sathaniſmus vires indies maiores. Poſteaquam ſemel homines mittere ſe deorſum cęperunt, magis indies atq; magis in profundum errorum barathrum præcipites feruntur. Nam in quorum poteſtate fuit mittere ſe deorſum, ſimul vt ſemel id facere ſunt aggreſsi,

greſsi, non perinde iam eſt in eorum poteſtate, vt ſe ruentes queant ſuſtinere. Quis itaq; nũc ſit regni tui ſtatus vides, dum nõ alia ferè de re, quàm de expreſſo Dei verbo diſceptatur ab omnibus, dum ſibi quiſq; cognitionem illius arrogat, dum ſua quiſq; phantaſmata, tanquã expreſſum Dei verbum vult adorari, neq; rarò fit, vt quò quiſq; eſt indoctior, hòc maiore cum audacia de eo, quod non intelligit, expreſſum tamen Dei verbum videri vult, diſſerat. Quàm verò metuo, ne paulò poſt non minus multos Polonicos, quàm nunc Germanicos deos numeremus, dũ quod quiſq; dicit & ſentit, expreſſum Dei verbũ haberi cupit. Vtinam autem adduci poſſes, pientiſsime Rex, vt Prophetas & Apoſtolos audires nuſquam non cla-

mantes: Fugite eidola: Quid enim aliud quàm eidola sunt, qui diuinum honorem ad se transferunt, quodq́; vel dixerint ipsi vel senserint, eodem loco, quo Dei verbum, haberi volũt? Hanc tu tam horrendam eidololatriam procul à regni terrarumq́; tuarum finibus arcere debes & propulsare, nec, vt se quisquam tanquam Deum ostendet, ac imperitos homines coram suo, tanquam coram Dei verbo, incuruare se iubeat, permittes. Quod sit expressum Dei verbum, iam ex me didicisti: hoc quidem quamuis nihil eo lucidius, nihil sit expresſius, prorsus tamen extinguitur, quãdo quisque sibi de expresso Dei verbo disputãdi potestatem sumit. Quæ fuerunt mearum partium, fecisse me puto. Nam si minus doctè, clarè tamen, & perspicuè de-

demonſtraſſe videor, quantam ea res Eccleſiæ Dei perniciem adferat, quòd etiam imperitiſsimi quiq;, de expreſſo Dei verbo ſibi iudicium vſurpant. Simul & hoc oſtendi, quod ſit illud verbum Dei, quod tam clarum, tam perſpicuum, tam expreſſum eſt, vt etiam abſq; ſcripturis diſci poſsit à quamlibet rudibus, neq; ſit neceſſe credentibus in Chriſtum de eo diſputare, verùm neceſſe ſit firmiter in cordibus illud retinere, nec vt vnquam elabatur, permittere. Nunc tuæ partes eſſe videntur, vt hanc de expreſſo Dei verbo contentionem tuis hominibus interdicas; ac ſi qui volent, quod ſit expreſſum DEI verbum cognoſcere, iuxta ſcripturæ verba, legem eos ex ore ſacerdotis requirere iubeas.

Illud autem inprimis cauebis, ne tuæ quoq; vocibus istis hæreticorum, aures obtūdantur: Si filius Dei es, mitte te deorsum: Scriptum est enim: Expressum est Dei verbum. Sathanæ sunt istæ voces per membra sua loquentis, quas cane peius & angue odisse debes. Quod Ecclesia docet, expressum Dei verbum est: quod contra sensum & consensum Ecclesiæ docetur, expressū diaboli verbum est. Quamobrem ad horum tu voces, haud aliter ac Vlysses olim aduersum Syrenum cantilenas, aures tuas obturabis, nec obscura signa dabis quoties illas audire contigerit, nihil auribns tuis molestius accidere posse. Sic maiores tui reges olim nostri, cùm aliarum virtutum laude clari, tum pietate quadam & in tuenda fide catholica & orthodo-

xa

xa constantia singulari præditi, sanctus pater, auus, proauus tuus factitarunt, quos ab hæreticorum consuetudine sic abhorruisse nostris annalibus proditum legimus, vt eorum nõnulli, vltro etiam ab hæreticis sibi delata regna repudiarint, quòd eis esset religio cum illis cõmune quicquam habere. Horum si tu sanctis vestigijs incidere voles, quod facturum te non speramus minus, quàm optamus, nondum ita sunt res in regno tuo deploratæ, quin propitio nobis deo, optata tranquillitas Ecclesiæ restitui queat. Qui nobis vt aliquando tandem dies illucescat, iterum atq; iterum supplices Deum deprecamur.

DILINGÆ,
Excudebat Sebaldus Mayer.